

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**KAMUSAL ALANLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI: TRABZON KENT MEYDANI
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mohammad Seddiq SADEQ

**HAZİRAN 2019
TRABZON**

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**KAMUSAL ALANLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI: TRABZON KENT
MEYDANI ÖRNEĞİ**

Mohammad Seddiq SADEQ

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"YÜKSEK ŞEHİR VE BÖLGE PLANCISI"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 21 / 05 / 2019

Tezin Savunma Tarihi : 25 / 06 / 2019

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Yelda AYDIN TÜRK

Trabzon 2019

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda
Mohammad Seddiq SADEQ tarafından hazırlanan**

**KAMUSAL ALANLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI: TRABZON MEYDAN
ÖRNEĞİ**

**başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulu'nun 28 / 05 / 2019 gün ve 1806 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.**

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof. Dr. Cenap SANCAR

Üye : Doç. Dr. Yelda AYDIN TÜRK

Üye : Doç. Dr. Zehra EMİNAĞAOĞLU

Prof. Dr. Asim KADIOĞLU

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

“Kamusal Alanlarda Sürdürülebilirlik Kavramı: Trabzon Kent Meydanı Örneği” isimli tez konusunun belirlenmesinden tezin son aşamasına gelene kadar bana yol gösteren, yoğun çalışma temposu arasında, çok değerleri vakitlerini ayırarak bana destek ve yardımlarını esirgemeyen, yüksek lisans kariyerime başladığım günden beri tecrübeleriyle bana ışık tutan, tez danışmanı saygıdeğer hocam, Sayın Doç. Dr. Yelda AYDIN TÜRK'a teşekkürlerimi sunmayı her zaman bir borç bilirim.

Daima arkamda olan, iyi ve kötü günlerimde her türlü desteklerini benden esirgemeyen, moral, güç kaynağım ve kahramanım olan babama; ailemin direği ve çiçeği olan canım anneme ve hayat yoldaşım nişanlım, Doktor Humaira NAİBZADA'ya, ve aile fertlerimin tümüne şükranlarımı sunarım.

Bilgi ve deneyimlerini benden esirgemesiyle bana ışık olup yol gösteren can arkadaşım Mohammad Tordi KARIMI'ye; tez çalışması süreci içerisinde bana hep arkadaş tesviyesi veren Hamed TAHA'ya, Shah Mohammad SHAIQ'a, Selcen MOLLAYAKUPOĞLU'na ve diğer bütün dostlarıma çok teşekkür ederim.

Mohammad Seddiq SADEQ
Trabzon 2019

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “KAMUSAL ALANLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI: TRABZON KENT MEYDANI ÖRNEĞİ” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Yelda AYDIN TÜRK’un sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, analizler ile ilgili, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 20/05/2019

Mohammad Seddiq SADEQ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VIII
SUMMARY	IX
ŞEKİLLER DİZİNİ	X
TABLolar DİZİNİ.....	XIII
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş	1
1.2. Tez Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	2
1.3. Literatür İncelenmesi	3
1.3.1. Sürdürülebilirlik Kavramı	3
1.3.2. Sürdürülebilirliğin Üç Temel Bileşeni	4
1.3.3. Sosyal Sürdürülebilirlik	5
1.3.4. Çevresel Sürdürülebilirlik	5
1.3.5. Ekonomik Sürdürülebilirlik	6
1.3.6. Sürdürülebilirlik Kavramının Önemi	7
1.3.7. Kentsel Mekân	10
1.3.8. Kentsel Mekânın Sürdürülebilirliği	13
1.3.9. Kamusal Alan.....	14
1.3.10. Kamusal Mekan Tanımları.....	15
1.3.11. Kamusal Alanların Tarihsel Evrimi	17
1.3.11.1. Eski Yunan	17
1.3.11.2. Eski Roma	19
1.3.11.3. Orta Çağ ve Rönesans	20
1.3.11.4. Barok.....	21
1.3.11.5. Modernizm	22
1.3.11.6. Postmodernizm.....	24
1.3.11.7. Yirmi Birinci Yüzyılda Kamusal Alanların Tehditleri	25

1.3.12.	Sürdürülebilir Kamusal Mekân:.....	27
1.3.13.	Sürdürülebilir Kamusal Mekân ve Yer Oluşturma Teorisi.....	28
1.3.13.1.	Doğrudan Etkili Olan Kriterler	33
1.3.13.2.	Dolaylı Etkileri Olan Kriterler	34
1.3.14.	Kamusal Alan Olarak Kentsel Meydan	36
1.3.14.1.	Kentsel Meydan	37
1.3.15.	Kentsel Meydanların, Sürdürülebilirlik Kavramındaki Rolü.....	39
1.3.15.1.	Kentsel Meydanın Sosyal Rolü.....	39
1.3.15.2.	Fiziksel ve Ekolojik Rolü.....	40
1.3.15.3.	Ekonomik Rollü	40
1.3.16.	Kentsel Meydanlara Son Dönemdeki Yaklaşımlar	40
1.3.17.	Sürdürülebilir Kentsel Meydan.....	42
1.3.17.1.	Kentsel Meydanın Sosyal Sürdürülebilirliği.....	43
1.3.17.1.1.	Kimlik.....	43
1.3.17.1.2.	Sosyal, Kültürel, Cinsiyet Çeşitliliği	44
1.3.17.1.3.	Yer Duygusu.....	44
1.3.17.1.4.	Konfor.....	44
1.3.17.2.	Kentsel Meydanın Çevresel-Fiziksel Sürdürülebilirliği	45
1.3.17.2.1.	Konum ve Çevre Özellikleri.....	45
1.3.17.2.2.	Ölçek.....	45
1.3.17.2.3.	Kentsel Meydanın Formu	46
1.3.17.2.4.	Erişebilirlik	49
1.3.17.3.	Kentsel Meydanın Ekonomik Sürdürülebilirliği.....	51
1.3.17.3.1.	Aktivite	52
1.3.17.3.2.	Kullanım	53
1.3.17.3.3.	Bakım.....	53
1.3.17.3.4.	Arazi değeri	54
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR	57
2.1.	Trabzon Kenti	57
2.2.	Çalışma Alanı: Trabzon Kent Meydanı	58
2.2.1.	Meydan'ın Tarihi ve Mekânsal Gelişimi	59
2.3.	Araştırma Yöntemi	66
2.3.1.	Literatür Araştırması.....	67
3.	BULGULAR VE İRDELEMELER.....	71

3.1.1.	Trabzon Kent Meydanının Sosyal Sürdürülebilirliği.....	71
3.1.1.1.	Kimlik	71
3.1.1.2.	Çeşitlilik.....	78
3.1.1.3.	Yer Duygusu	80
3.1.1.4.	Konfor	82
3.1.2.	Trabzon Kent Meydanının Çevresel-Fiziksel Sürdürülebilirliği	94
3.1.2.1.	Konum ve Çevre Özellikleri	94
3.1.2.2.	Ölçek	96
3.1.2.3.	Form	97
3.1.2.4.	Erişebilirlik.....	99
3.1.3.	Trabzon Kent Meydanı'nın Ekonomik Sürdürülebilirliği	106
3.1.3.1.	Trabzon Kent Meydanı'nın Ekonomik Sürdürülebilirliği	107
3.1.3.2.	Kullanım.....	110
3.1.3.3.	Bakım	113
3.1.3.4.	Arazi Değeri.....	114
4.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	116
5.	KAYNAKLAR	121
6.	EKLER.....	126
ÖZGEÇMİŞ		

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

KAMUSAL ALANLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI: TRABZON KENT MEYDANI ÖRNEĞİ

Mohammad Seddiq SADEQ

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Yelda AYDIN TÜRK
2019, 125 Sayfa, 3 Sayfa Ek

Teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel dinamiklerin hızla değişmesi, kentsel alanları etkilemektedir. Bu değişen dinamiklere paralel olarak, insanların kentsel alandan beklentileri de değişiyor. Sadece fiziksel olarak ele alınan kentsel alan, beklentileri karşılamanın ötesinde tüketici odaklı olmaya başlamıştır. Bunun sonucunda toplumu ve ihtiyaçlarını dikkate almayan kimlikleri ve niteliği olmayan anlamsız mekânlar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda son dönemlerde araştırma konusu olarak, sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi, nitelikli kentsel alanlar ve kentlerin sürdürülebilirliği gündeme gelmektedir.

Bu tez çalışmasında, 21. yüzyılın önemli yaklaşımlarından biri olan kentsel sürdürülebilirlik bağlamında kamusal alan olarak Trabzon Kent Meydanı'nın değerlendirmesini yapmak, literatür araştırması ve alan çalışmasından çıkarımlarda bulunarak, kamusal alanların özellikle kentsel meydanların, planlama ve tasarımı için sürdürülebilirlik bağlamında bir tasarım ve değerlendirme çerçevesi oluşturmaktır.

Sürdürülebilirlik kavramının geniş, kapsamlı ve çok disiplinli olduğundan; konu daraltılarak kamusal alan ve kentsel meydan sürdürülebilirliğinin açıklığa kavuşturulmasının ardından; Trabzon kentinin en işlevsel, ticari, idari, hizmet ve finans sektörlerin yoğunlaştığı, merkezi iş alanında (MİA) yer alan Meydan'ın sürdürülebilirliği tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik Kavramı, Kentsel Alan, Kamusal Alan, Kentse Meydan, Trabzon, Trabzon Kent Meydanı

Master Thesis

SUMMARY

SUSTAINABILITY CONCEPT IN PUBLIC SPACES: THE CASE OF TRABZON
URBAN SQUARE

Mohammad Seddiq SADEQ

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Urban and Regional Planning Graduate Program
Supervisor: Assoc. Prof. Yelda AYDIN TÜRK
2019, 125 Pages, 3 Pages Appendix

The rapid change of technological, economical, social and cultural dynamics affects urban areas. Parallel to these changing dynamics, people's expectations from urban areas are changing accordingly. The urban area, which is only physically addressed, has started to be consumer-oriented rather than meeting urban residents' expectations. As a result, meaningless spaces with no identities or qualifications that question society and needs emerged. In this context, sustainability, quality of life, quality urban areas and sustainability of cities are being discussed recently.

In this thesis, to evaluate the Trabzon Square as a public space in the context of urban sustainability, which is one of the important approaches of the 21st century, a design and evaluation framework in the context of sustainability for planning and design of public spaces, especially urban squares are created by making inferences from literature research and case study area.

The concept of sustainability is broad, comprehensive and multidisciplinary; following the clarification of the sustainability of the public space and urban challenge; The sustainability of the Trabzon Urban Square, which is located in the central business area (CBD), and the focus of commercial, administrative, service and financial sectors is discussed in detail.

Keywords: Sustainability Concept, Urban Space, Public Space, Urban Square, Trabzon, Trabzon Urban Square.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. 1.	Sürdürülebilirlik kavramının temel üç sütünü	4
Şekil 1.2.	Sürdürülebilir Kentsel Gelişme için Kapsamlı Değerlendirme Sistemi Kavramsal Çerçeve (Bakar ve Cheen, 2013).....	14
Şekil 1.3.	Eski Yunanda Agora (URL-8, 2019).....	18
Şekil 1.4.	Eski Romada Forum ve çevresi şematik gösteriş (URL-9, 2019)	19
Şekil 1.5.	Eski Romada Forum (URL-10, 2019)	20
Şekil 1.6.	Rönesans döneminde kamusal alan (Pederson, 2013).....	21
Şekil 1.7.	Barok döneminde kamusal alan olarak sokaklar (Pederson, 2013).....	21
Şekil 1.8.	Modernizm döneminde kamusal alan (URL-11, 2019)	23
Şekil 1.9.	Post modernizm döneminde kamusal alan (URL-10, 2019).....	25
Şekil 1.10.	Canter's'n mekân algısı diyagramı (Canter, 1977).....	28
Şekil 1.11.	Punter's'n mekan algısı diyagramı (Punter, 1991)	29
Şekil 1.12.	Falahatın Yer Duygusu diyagramı (Falahat, 2006)	30
Şekil 1.13.	Ghomminin mekan algısı diyagramı (Ghoomi vd., 2015).....	30
Şekil 1.14.	Kamusal alan için mekan duygusu (URL-6, 2019)	32
Şekil 1.15.	Kentsel alan, Kamusal Alan ve Kentsel Meydana Aşamalı yaklaşım.....	37
Şekil 1.16.	Örgütlenme ve tutarlılık ilkeleri, Kaynak: Carmona, ve diğ., 2003	47
Şekil 1.17.	Kapalılık ilkeleri, Kaynak: (Carmona vd., 2012)	48
Şekil 1.18.	Kentsel meydanlar tipolojisi, Kaynak (Krier ve Rowe, 1979)	49
Şekil 2.1.	Trabzon'un konumu Türkiye haritasında (URL-12, 2019)	58
Şekil 2.2.	Çalışma alanının kentteki konumu (URL-12, 2019)	59
Şekil 2.3.	1850'lerde Finlay'in Trabzon haritasında Meydan (Düzenli, 2008).....	60
Şekil 2.4.	Lynch'in Trabzon haritasında 19. Yüzyılın sonlarında Meydan (Düzenli, 2008).....	61
Şekil 2.5.	1918'de Filizis'in Trabzon haritasında Meydan (Düzenli, 2009)	62
Şekil 2.6.	1937'de Lambert Trabzon haritası (Erol vd., 2011)	63
Şekil 2.7.	1960'ta Meydan da düzenlenen törende halk at arabalarıyla geçişte ve folklor ekibinin gösterisi (Özer A, 2011)	64
Şekil 2.8.	Meydan Parkı'nda Hasan İzzettin Atatürk ve heykeli ve dönemin oval havuzu (Özer A, 2011)	64

Şekil 2.9.	Meydan Parkı'nda oturma alanı olarak katlanır demir sandalyeler ve izciler bir törende (Özer A, 2011).....	64
Şekil 2.10.	Atatürk alanı dönüşüm öncesi (Sancar ve Acar, 2016)	65
Şekil 2.11.	Proje alanına yönelik etaplamlar (Sancar ve Acar, 2016).....	66
Şekil 3.1.	1950'de Finlay'ın Trabzon haritasında Meydan.....	72
Şekil 3.2.	1960'ta Meydan da düzenlenen törende halk at arabalarıyla geçişte (Özer, 2011).....	73
Şekil 3.3.	Meydanın bir kent simgesi niteliği konusunda kullanıcıların düşünce grafiği.....	74
Şekil 3.4.	Meydanın bir kent simgesi niteliği konusunda kullanıcıların düşünce grafiği.....	75
Şekil 3.5.	Meydan içinde olan alt mekanlar ve bu mekanların geçirgenliği ve sürekliliği	77
Şekil 3.6.	Meydanın bir kent simgesi niteliği konusunda kullanıcıların düşünce grafiği.....	78
Şekil 3.7.	Meydanın aidiyet hissi konusunda kullanıcıların düşünce grafiği	80
Şekil 3.8.	Meydanın özlem konusunda kullanıcıların düşünce grafiği.....	81
Şekil 3.9.	Meydanın niteliği konusunda kullanıcıların düşünce grafiği	82
Şekil 3.10.	Meydan'ın dinleme-oturma donatılar konusunda kullanıcıların düşünce grafiği.....	83
Şekil 3.11.	Meydan oturma donatı elemanları (Işık, B., Ö. Ve diğ, 2016).....	84
Şekil 3.12.	Meydan'da bulunan su elemanları ve Meydan kullanıcıları (Işık, B.,Ö. ve diğ 2016).....	85
Şekil 3.13.	Meydan'ın doğal elemanlar ve su donatıları konusunda kullanıcıların düşünce grafiği.....	86
Şekil 3.14.	Meydan'da iklimsel koşullardan koruma alanları	87
Şekil 3.15.	Meydan'ın iklimsel koşullardan koruma alanı konusunda kullanıcıların düşünce grafiği.....	88
Şekil 3.16.	Meydan'a engelliler için belirlenen giriş noktaları, ve Meydan'da engelliler için bulunan kısıtlar	90
Şekil 3.17.	Meydan'ın dezavantajlı insanların konforu konusunda kullanıcıların düşünce grafiği.....	91
Şekil 3.18.	Meydan'ın güven hissi konusunda kullanıcıların düşünce grafiği	92
Şekil 3.19.	Meydanın gece görünümü	93
Şekil 3.20.	Meydan'ın gece aydınlatma konusunda kullanıcı düşünce grafiği.....	94
Şekil 3.21.	Trabzon Kent Meydanı'nın merkezi iş alanındaki konumu ve Meydana ana giriş noktaları	95
Şekil 3.22.	Meydan ve çevresi süreklilik analizi	96

Şekil 3.23. Meydan'ın yatay ve dikey boyutları	97
Şekil 3.24. Trabzon Kent Meydanı'nın formu	98
Şekil 3.25. Meydan'ın dolu-boş analizi	98
Şekil 3.26. Meydanlarda kapalılığın açısasal ifadesi (Öksüz, 2004)	99
Şekil 3.27. Tanjant yolunda olan otobüs duraklarından meydan gelen yolcuların geçtiği ara sokaklardan biri.....	100
Şekil 3.28. Meydan'a ulaşılabilirliği konusunda kullanıcıların düşünce grafiği	101
Şekil 3.29. Meydan'a gitmek için kullanıcıların kullandığı ulaşım araçları	102
Şekil 3.30. Meydan Yaya akış şeması	103
Şekil 3.31. Gazipaşa caddesinin trafiği ve yaya akışına engel oluşu.....	103
Şekil 3.32. Limonlu Sokak'ın Yaya akışına engel oluşu	104
Şekil 3.33. Meydan'da özel araç ve yaya akışı konusunda kullanıcıların düşünce grafiği.....	104
Şekil 3.34. Meydan'da Taşıt yoğunluğu konusunda kullanıcıların düşünce grafiği.....	105
Şekil 3.35. Meydan'da olan otopark sorunu konusunda kullanıcıların düşünce grafiği.....	106
Şekil 3.36. Meydan'da kutlanan 1 Mayıs işçiler günü (2019).....	107
Şekil 3.37. Meydan'da kutlanan, 12. Uluslararası Öğrenci Buluşması etkinliği (2019).....	108
Şekil 3.38. Meydanın geçici aktivitelerin yeterlilik düzeyi	108
Şekil 3.39. Trabzon Kent Meydanı işlev türleri analizi	109
Şekil 3.40. Kullanıcılar açısından etkinlikler ve işlevlerin yeterliliği.....	110
Şekil 3.41. Katılımcıların, Meydanı kullanım amacı yüzdesi	111
Şekil 3.42. Günün Farklı zaman dilimlerinde Meydan kullanımını	112
Şekil 3.43. Meydan'da kurulan geçici Kızılay stanttı	112
Şekil 3.44. Trabzon Kent Meydanı'nın da kurulan geçici sahne alanı ve geçici çadırlar	113
Şekil 3.45. kullanıcılar açısından Meydan bakımının yeterliliği	114
Şekil 3.46. Meydan ve yakın çevresinin arazi değer analizi.....	115

TABLolar DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1.1.	Shen vd. (2015) göre sürdürülebilirlik kavramı ve bileşenleri (Shen vd., 2011).....	9
Tablo 1.2.	Modern öncesi kentsel mekân ve sürdürülebilir kalkınma bileşenleri (Sanei vd., 2017).....	22
Tablo 1.3.	Kamusal mekânların düzenlenmesiyle ilgili, farklı geleneklerin karşılaştırılması (Vale, 2009).....	28
Tablo 1.4.	Schultz'ın mekan-duygusu modelinin bileşenleri (Schultz, 2000).....	30
Tablo 1.5.	Maria Lewicka'nın sürdürülebilir mekân bileşenleri (Lewicka, 2008).....	31
Tablo 1.6.	PPS'de kamusal alan incelemesi için kullanılan sorular (URL-6, 2019).....	32
Tablo 1.7.	Kamusal mekânın sürdürülebilirlik değerlendirme kriterler.....	36
Tablo 1.8.	Sürdürülebilir Kentsel Meydanın Göstergeleri (Javadi, 2015).....	42
Tablo 1.9.	Kentsel meydan için önerilen boyutlar.....	46
Tablo 1.10.	Sürdürülebilir Kentsel Meydan için tasarım kriterleri.....	54
Tablo 2.1.	Çalışma Alanının Değerlendirilmesine Yönelik Bileşenler ve Yöntem.....	68
Tablo 2.2.	Anket çalışması detayları.....	70
Tablo 3.1.	Trabzon Kent Meydanının Tarihsel Kimlik değerlendirme tablosu.....	75
Tablo 3.2.	Kent simgesi niteliği için kullanıcıların betimsel istatistiği.....	78
Tablo 3.3.	Trabzon Kent Meydanının ankete göre kullanıcı demografisi.....	79
Tablo 3.4.	Aidiyet duygusu, kullanıcıların betimsel istatistiği.....	82
Tablo 3.5.	Meydan da doğal elemanlar ve su donatıları konusunda kullanıcıların betimsel istatistiği.....	86
Tablo 3.6.	Meydan'da iklimsel koşullardan koruma alanları konusunda kullanıcıların betimsel istatistiği.....	88
Tablo 3.7.	Meydan'da dezavantajlı gurubun konforu konusunda kullanıcıların betimsel istatistiği.....	92
Tablo 3.8.	Meydan'ın güven hissi konusunda kullanıcıların betimsel istatistiği.....	93
Tablo 3.9.	Meydan'ın gece aydınlatması konusunda kullanıcıların betimsel istatistiği.....	94
Tablo 3.10.	Meydan'a kolaylıkla ulaşabilme konusunda alını konusunda kullanıcıların betimsel istatistiği.....	102
Tablo 3.11.	Taşıt yoğunluğu ve yaya akışı konusunda betimsel istatistik.....	106

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Modernitenin yapılandırdığı ve şekillendirdiği dünya düzeni, doğayı ve insanı ayrı görür; doğayı kent sakinlerinin sosyal yaşamından dışlayarak, modern düşünce doğayı kullanılacak malzeme olarak görmektedir. Bu soruna karşılık olarak, sürdürülebilirlik kavramı doğanın kentsel alanlarda dikkatli kullanımının altını çizerek, doğa ve doğal ekosistemlerin uyum içinde olması fikrini ortaya koymuştur. Teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel dinamiklerin hızla değişmesi, kentsel alanları etkilemektedir. Bu değişen dinamiklere paralel olarak, insanların kentsel alandan beklentileri de değişiyor. Sadece fiziksel olarak ele alınan kentsel alan, beklentileri karşılamanın ötesinde tüketici odaklı olmaya başlamıştır. Bunun sonucunda toplumu ve ihtiyaçlarını dikkate almayan kimlikleri ve niteliği olmayan anlamsız mekânlar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda son dönemlerde araştırma konusu olarak, sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi, nitelikli kentsel alanlar ve kentlerin sürdürülebilirliği gündeme gelmektedir.

Özel arabalar, alışveriş merkezleri, internet, bilgisayar ve teknolojiyle gittikçe daha fazla özelleştirilen bir toplumda, hayatımızın kamusalılığı yok olmaktadır. Kentsel alanlarını insanları dışarıya davet edici biçiminde tasarlamak günümüzde çok önemlidir, bu nedenle kent sakinleriyle yüz yüze görüşebilir ve doğrudan duyularımızla deneyimleyebiliriz, kaliteli kamusal alanlardaki kamusal yaşam, demokratik ve dolu bir yaşamın önemli bir parçasıdır.

Kentler yaşayan bir organizmadır; daima içinde yaşayan insanlarla etkileşime girer. Zaman sürecinde, kentler ortaya çıkmakta ve anlam kazanmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı, kentsel alanda insanların fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel ihtiyaç ve beklentilerinin temsilidir. Bu açıdan, sürdürülebilir alanlar yüksek standartlara sahiptir ve bu nedenle insanlar bu alanları diğer alanlardan daha fazla talep etmektedir. Buna göre, insanlar tarafından en çok tercih edilen alanlar nitelikli, yani sürdürülebilir ve yaşanabilir alanlardır. Kentleri sürdürülebilir bir geleceğe taşıyacak olan kentsel planlama sistemi ancak bu kentlerin değerleri üzerine inşa edilirse sürdürülebilir olacaktır.

Kentlerde insan hareketliliğinin en fazla olduğu kamusal alanlar, kentsel alanın en hayati parçasıdır. Kamusal alanlar kentlerin aynasıdır; kentler hakkında fiziksel, sosyal, tarihi, ekonomik, politik ve kültürel bilgileri ortaya koyarlar. Kamusal alanlar vatandaşlar

ve kent arasındaki etkileşimin en yoğun olduğu yerlerdir. Kamusal alanlar arasında insanların sosyal etkileşimi sağlama konusunda en önemlisi meydanlardır.

Kamusal alanlar tarihten günümüze kentin en yaygın kullanım alanlarıdır ve kamusal alanlar içerisinde kentsel meydan farklı dönemlerde, farklı aktivite ve etkinlikleri barındıran, kentliler tarafından sık kullanılan bir kamusal açık alandır. Kentsel meydanlar, kentsel kamusal alanlar içerisinde en önemli toplanma ve etkinlik alanları barındıran, kent parçalarında hareketin başlangıç ve bitiş noktası olan kentsel tasarımın en önemli elemanlarından (Demirel, 2008).

Sürdürülebilirlik kavramı literatürde neredeyse 60 yıldır bahsedilse de, sürdürülebilir kentsel alanlara ilişkin genel bir bakış açısıyla "optimum kent" in temelini oluşturmaya çalışmıştır. Toplumların ihtiyaçlarına, dönemin koşullarına ve sürdürülebilirlikle ilgilenen bakış açılarına göre farklı sürdürülebilirlik kriterleri tanımlanmaktadır. Sonuç olarak kentlerde kamusal alanlara ilişkin, konunun kapsamlı ve genişliğinden dolayı ortak ve evrensel olarak kabul edilen sürdürülebilirlik ilkeleri tanımlanmamıştır.

Bu çalışmada sürdürülebilirlik kavramı, kentsel alanın üretme süreci olan şehir planlama bakış açısından incelenmiştir. Şehir planlama, mekânı etkileyen tüm katmanları üstlenerek mekânı yeniden üretmektedir. Şehir planlama bakış açısı Kentsel alanı sadece fiziksel olarak değil aynı zamanda sosyal, ekonomik ve anlamsal açılarından da kapsamaktadır. Nitelikli sürdürülebilir kentsel alanlar yaratmak için kentsel mekânı oluşturan tüm bu faktörlere kapsamlı bir şekilde yaklaşılmalıdır.

Bu Tez çalışması, yapılan literatür çalışmalarını kullanarak bu göstergeleri tanımlamakta ve bunları Trabzon kentinde Meydan'ı incelemek ve değerlendirmek için kullanmaktadır. Çalışma, bir kentsel mekânın kamusal alanlarının sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel olarak sürdürülebilir hale getirilme yollarını araştırmaya odaklanmıştır.

1.2. Tez Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

21. yüzyılın önemli yaklaşımlarından biri olan kentsel sürdürülebilirlik bağlamında kamusal alan olarak Trabzon Kent Meydanı'nın değerlendirmesini yapmak ve literatür araştırması, örnek olay incelemesinden çıkarımlarda bulunarak, Kamusal Alanların planlama ve tasarımı için sürdürülebilirlik bağlamında bir tasarım ve değerlendirme çerçevesi oluşturmaktır.

Kamusal alanlar tarih olarak her zaman kentin en önemli planlama alanları olarak gelmiştir. Planlı ve yaşanabilir bir kentin başarısı aslında kamusal alanlarının (meydanlar, park alanları, trafik yolları, yaya yolları, müzeler, kütüphaneler, oyun ve sergi alanları) dağılımı, kullanımı, uyumu, destekleyiciliği ve kapsayıcılığına dayanmaktadır. Günümüzün gereksinimlerini, gelecek nesillerin kendi gereksinimlerini karşılayabilme yeteneklerinden ödün vermeden karşılayan kalkınma olarak tanımlanan sürdürülebilirlik kavramının kentsel gelişme bağlamı, sosyal adalet, sürdürülebilir ekonomiler ve çevresel sürdürülebilirlik konularının tümünü kapsamaktadır. Bu çalışma sürdürülebilirlik kavramını ve kamusal alanda sürdürülebilirliği tanımlamak ve mekânda sürdürülebilirlik kavramının yansımaları ve parametrelerini şehir planlama ve tasarım alanına katmaktadır. Bu çalışma literatür araştırmasından ve örnek olay incelemesinden yola çıkarak araştırma soruları olan ‘Kamusal alanların sürdürülebilirliği nedir?’ ve ‘Trabzon Kent Meydan’ı sürdürülebilir bir kamusal alan mıdır?’ sorularının cevaplarını araştırarak, sürdürülebilirlik kavramının mekânsal parametrelerini açıklığa kavuşturarak, planlama alanına katkıda bulunmaktadır.

1.3. Literatür İncelenmesi

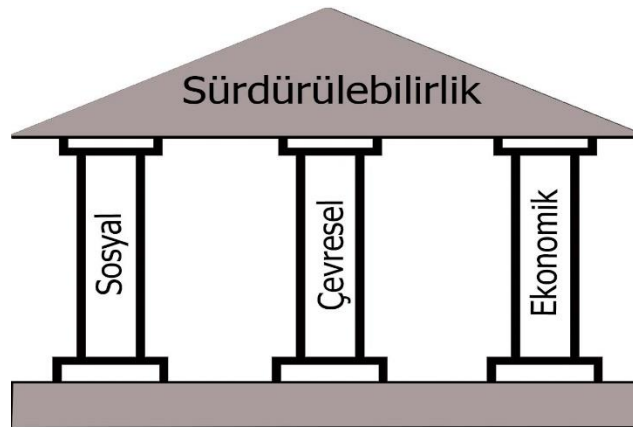
1.3.1. Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik kavramı 20.yüzyıldan sonra çevreye ve doğaya ilişkin sorunların kaygısından sonra ortaya çıkmıştır. Son dönemlerde, çevre sorunları dünya genelinde doğal kaynakların verimli ve kontrollü biçimde kullanımı için yeni planlar ve yaklaşımlar arayışında olmuştur. Çevresel sorunlar ve doğal kaynaklarının ne kadar verimli olacağı konusundaki beklentiler, sürdürülebilirliğe yönelik farkındalık ve iş birliği seviyesini yükseltmiştir. Sürdürülebilir kavramı nispeten yeni bir düşünce olsa da, kavramın kökünde, sosyal adalet, korumacılık ve enternasyonalizm gibi diğer sosyal ekonomik ve çevresel kalkınma hareketlerini barındırmaktadır. Yirminci yüzyılın sonlarında bu fikirlerin bir araya gelmesinden ‘sürdürebilir kalkınma’ kavramı olarak ortaya çıkmıştır. Kavramın genel kabul görmesi ve geniş bir kullanım alanı bulması için “Ortak Geleceğimiz” başlıklı raporuyla olmuştur. Sürdürülebilir kalkınma bu raporda “bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların da kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılayan kalkınma” biçiminde tanımlanmıştır (Brundtland vd., 1987).

İngilizce 'deki "sustainable development" kavramının Türkçe karşılığı olan "sürdürülebilir gelişme", Kentbilim Terimleri Sözlüğünde, "çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açamayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın, ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan çevreci dünya görüşü" biçiminde açıklanmaktadır (Keleş, 1998). Doğal kaynaklara ek olarak, sosyal ve ekonomik kaynaklara da ihtiyacımız var. Sürdürülebilirlik sadece çevrecilik değildir. Sürdürülebilirlik tanımlarının çoğunda yer alan sosyal eşitlik ve ekonomik gelişme için de endişelerimiz bulunmaktadır.

1.3.2. Sürdürülebilirliğin Üç Temel Bileşeni

Sürdürülebilirlik, ekonomik, sosyal ve ekolojik bir kavramdır. Biyoçeşitliliği koruyarak ve bu idealleri süresiz olarak sürdürme yeteneğini planlarken ve eyleminde bulunurken, toplumun mevcut ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabilecekleri ve günümüzdeki en büyük potansiyellerini ifade edebilecekleri bir medeniyet ve insan faaliyetini yapılandırma aracı olması amaçlanmıştır. Sürdürülebilir Kalkınmanın amacı, "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyetinden ödün vermeden günümüzün ihtiyaçlarını karşılamak" tır. Sürdürülebilirliği algılamak için birinin "Sürdürülebilirliğin Üç Sütünü" olarak adlandırılan üç temel etki alanını (Sosyal, Ekonomik ve Çevresel) yönü olan ilgili yönlerini dikkate alması gerekir. Bu üç temel sütün sürdürülebilirlik şemsiyesi altında birbirine bağlıdır ve gerçek dünya koşullarında birleştirilir ve uygulanırlarsa, herkesin faydalanabileceği sürdürülebilir bir dünya için sabit bir temel oluşturabilmektedir.

Şekil 1. 1. Sürdürülebilirlik kavramının temel üç sütünü

1.3.3. Sosyal Sürdürülebilirlik

Sosyal Sürdürülebilirlik, toplumun genel gelişimini destekleyen kararlara ve projelere dayanır. Genel olarak, sürdürülebilirliğin sosyal yönü, nesiller arası adalet kavramını desteklemektedir; bu, gelecek nesillerin mevcut nesiller ile aynı veya daha yüksek yaşam kalitesine sahip oldukları anlamına gelir. Bu kavram aynı zamanda çevre hukuku, insan ve iş hakları, sağlık eşitliği, halkın katılımı ve katılımı yoluyla topluluğun geliştirilmesi, adalet ve sorumluluğu destekleme, kültürel yeterlilik ve insan uyumu gibi diğer sosyal konularını da içermektedir. Sosyal sürdürülebilirlik, toplum içerisinde yaşam kalitesini yükseltecek bir durum ve bu durumu toplum içerisinde başarabilecek bir süreç olarak tanımlamaktadır. Aşağıdaki özellikler durumun göstergeleri olarak ve kuruluşlarına ve uygulanmasına yönelik adımları sürecin unsurları olarak tanımlamaktadır (Mckenezie, 2004). Bunlar;

- Kilit hizmetlere erişimin eşitliği (sağlık, eğitim, ulaşım, barınma ve rekreasyon dahil)
- Nesiller arasındaki eşitlik, yani gelecek nesiller, mevcut neslin faaliyetleri ile dezavantajlı olmayacak
- Aynı kültürlerin olumlu yönlerinin değerlendirildiği, korunduğu, bireyler ve gruplar tarafından istendiğinde kültürel bütünleşmenin desteklendiği ve desteklendiği bir kültürel ilişkiler sistemi.
- Vatandaşların yalnızca seçim prosedürlerine değil, aynı zamanda diğer yerel siyasi faaliyet alanlarına da, özellikle yerel düzeyde yaygın katılımı
- Sosyal sürdürülebilirlik bilincini bir nesilden diğerine aktaran bir sistemin olması
- Bu iletim sistemini sürdürmek için bir topluluk sorumluluk duygusu
- Bir topluluğun güçlü yanlarını ve ihtiyaçlarını toplu olarak belirleme mekanizmaları olarak sıralanmaktadır

1.3.4. Çevresel Sürdürülebilirlik

Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak için doğal çevrenin devamlılığı ve işlevselliği uzun vadeli olarak korunmalıdır. Gerçekleştirilen eylemlerin, pozitif kalkınma ve büyüme oranlarını teşvik ederken aynı zamanda doğal çevremizdeki dengeyi ve devamlılığı korumalıdır. Çevresel sürdürülebilirliği, “eko sistem sağlığını tehlikeye atmadan mevcut ve gelecek nesillerin kaynak ve hizmet ihtiyacını karşılamak” olarak tanımlamaktadır. İnsan

toplumunun ihtiyaçlarını sağlarken, ekosistemlerin kapasitelerini aşmadan, yaptığımız eylemlerle biyolojik çeşitliliği tehlikeye atmadan, gerekli hizmetleri karşlamak için kendini yenileyebilen bir denge, esneklik ve uyum sistemi olarak açıklamaktadır (Morelli, 2011).

Morelli'ye (2011) göre çevresel sürdürülebilirlik kavramını daha net açıklayabilmek için aşağıdaki maddelerin dikkate alınmasını söylemektedir (Morelli, 2011).

Biyeşitliliğin Korunması;

- Doğal kaynakların biyolojik çeşitliliğini koruyan hammaddeleri seçimi ("Küresel Sürdürülebilirlik İlkeleri").
- Çevreye duyarlı ve sürdürülebilir enerji kaynaklarını kullanın ve enerji verimliliğini arttırmaya yatırım yapın ("Küresel Sürdürülebilirlik İlkeleri").

Yenilemeli kapasite

- Yenilenebilir kaynak girdilerinin hasat oranlarını, onları üreten doğal sistemin rejeneratif kapasiteleri içinde tutmak (Goodland, 1995).
- Yenilenemeyen kaynak girdilerinin tükenme oranlarını, yenilenebilir alternatiflerin geliştirilme oranının altında tutun (Goodland, 1995).

Yeniden Kullanım ve Geri Dnştm

- Yeniden kullanılabilirlik ve geri dönüştürülebilirlik için tasarım ("Sürdürülebilir Yaşam 101").
- Uygun retim ve iş süreçlerini kapalı devre sistemler olarak tasarlayın veya yeniden tasarlayın, emisyonları ve atıkları sıfıra indirin (Robinson, 2004).
- Çevreye az zararlı olan ulaşım sistemleri geliştirmek (Moffat vd., 2010).
- Tüm rn geliştirme ve ürün yönetimi kararlarına, ürünün yaşam döngüsü boyunca çevresel etkilerini tam olarak dikkate alan yaklaşım (Moffat vd., 2010).

1.3.5. Ekonomik Sürdürülebilirlik

Ekonomik sürdürülebilirliğin genel tanımı, bir ekonominin belirli bir ekonomik üretim düzeyini süresiz olarak destekleme yeteneğidir. Her proje veya karardan ekonomik değer elde edilebilir. Ekonomik sürdürülebilirlik, sürdürülebilirliğin diğer yönleriyle ilgili olarak mümkün olan en tedbirli şekilde verilen kararları ifade eder. Ekonomik sürdürülebilirlik kendi içinde birçok konuları barındırmaktadır. "Akıllı büyüme" yeşil kalkınmadan devlet yardımıyla kalkınma projeleri ve vergi indirimlerine kadar.

Ekonomik sürdürülebilirlik, sürdürülebilirliğin ayrılmaz bir parçasıdır ve en iyi kullanım, geri kazanım ve geri dönüşümle uzun vadeli sürdürülebilir değerler oluşturmak için kaynakları (insan ve malzeme) kullanmamız, korumamız ve sürdürmemiz gerektiği anlamına gelir (URL-2, 2019).

Ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması için Kaynakların kullanımına ilişkin uzun vadeli maliyetler (insan ve malzeme) ekonomik hesaplamalara dahil edilmelidir (URL-2, 2019).

- Kaynakları uzun vadeli korumalıyız.
- Bunları tüketmek yerine, Dünya'nın doğal kaynaklarının "getirileri" üzerinde yaşamalıyız.
- Ekonomik sürdürülebilirlik doğal kaynakların, ürünlerin, yatırımların ve tüketimin bugünkü ve gelecek değerleriyle ilgilidir.

1.3.6. Sürdürülebilirlik Kavramının Önemi

Sürdürülebilirliği tam anlamıyla algılamak ve tanımlamak zor bir konudur, çünkü kendi içinde çeşitli konuları ve kavramları barındırmaktadır. Bir bardağın üretiminden, tüketiminden, o bardağa erişebilirlikten tutun da bir kent, bir bölge, bir ülke bir evrenin denge ve uyum içinde olmasını barındırmaktadır. Sürdürülebilirliğin önemini, teknikliği ve karmaşıklığı nedeniyle kolayca kavrayabilmek için bütüncül bir bakış açısıyla yola çıkmak konuyu biraz daha kolaylaştırmaktadır. Nüfus, sürdürülebilir kalkınma eylemini tetikleyen ana faktörlerden birisidir. 2050 yılına gelindiğinde, küresel nüfusunun muhtemelen 9 milyar kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın zorluğu, bu insanlardan her birinin, doğal kaynaklarımıza zarar vermeden, önemli bir yaşam kalitesinin tadını çıkarabileceği şekilde ilerlemektir. Nüfusun patlaması insanların yiyecek, barınak ve su gibi sınırlı yaşam şartları için mücadele etmesi gerektiği anlamına gelir. Bu temel ihtiyaçların yeterli bir şekilde karşılanması, neredeyse tamamen, uzun bir süre boyunca onu sürdürebilecek altyapıya dayanmaktadır.

Sürdürülebilirliğin önemi aşağıdaki altı maddede açıklanmaktadır (URL-3, 2019).

1) Varlıkların ve Kaynakların Doğru Kullanımı: Sürdürülebilir kalkınma, insanlara varlıkları ve kaynakları az kullanmalarını öğretir. Madeni yağ, içme suyu, böcek ilacı, kimyasal gübre, orman ürünlerinin kullanımı en aza indirilmelidir. Bu israf olmadan

maksimum fayda için asgari araç ve kaynak kullanımına yol açacaktır. Çevrenin korunmasına ve desteklenmesine yardımcı olur.

2) Olumlu Tutumun Geliştirilmesi: Sürdürülebilir gelişim, insanların bilgi, tutum ve becerilerindeki değişiklikleri beraberinde getirir. Maden, orman, arazi, bitki vb. Doğal kaynakların herkesin ortak malı olduğu hissini yaratır ve hiç kimse mülkü kendi isteğine göre kullanamaz, doğal ve sosyal çevrenin korunmasına yardımcı olur.

3) Temel Parçaların Gelişimi: Sürdürülebilir kalkınma, insanın gelişimi için sağlık, eğitim, tarım, turizm ve sosyal reformun ilerleyişine vurgu yapmaktadır. Bu yönlerden ilerleme kaydedilirken, çevre koruma ve geliştirme, bütünleşik bir şekilde yürütülmelidir.

4) İnsanların Katılımına Dayalı Gelişim: Sürdürülebilir kalkınmanın amacını elde etmek için insanların gelişimine çalışmalara öncelik verilmelidir. Mülkiyet duygusu ile yerel halkın kalkınma çalışmalarına ve çevre korumaya ilgisini artırır ve bu şekilde halkın tüm çevre koruma ve tanıtım düzeylerine katılımını artırır.

5) Gelişimin Sınırlandırılması: İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamaları için sınırlı ama etkili araç ve kaynak kullanımı yeterlidir. Ancak, açgözlülük nedeniyle daha fazla geliştirme çalışmaları sürdürülmektedir. Sınırlı ve yenilenemeyen araçlar ve aşırı kullanım nedeniyle küresel olarak kaynaklar azalmaya devam etmektedir. Kalkınma çalışmaları taşıma kapasitesine göre yapılmalıdır. Sürdürülebilir kalkınma, politika geliştirme sürecine dahil olan insanları, kalkınma sınırı kavramı için bilinçlendirmelidir.

6) Uzun vadeli Kalkınma: Sürdürülebilir kalkınma, dünyadaki varlıklar ve kaynakları tahrip etmeden, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefine ulaşmayı amaçlamaktadır. Gelecek için mevcut çalışmayı sürdürme ve gelecek nesil için Çevre ve doğal kaynakları koruma konseptini oluşturmaya çalışmış.

Sürdürülebilirlik kavramı üzerine farklı bakış açıları, eski zamanlardan beri farklı tartışmalara, analizlere ve gelişme önerilerine yol açmıştır. Örneğin, ekonomistler, üretimi, ticari sistemleri, kaynakların tüketimini sürdürülebilirlik kavramı altında akılcı ve uzun vadeli plan ve uygulama sistemleri üretmekte ve aynı zamanda piyasa mekanizmalarının sürdürülebilirlik sorunlarını çözebileceklerini temin etme eğilimindedir. Diğer taraftan, çevreciler, kamu sektörü tarafından güçlü bir düzenleme ve alternatif enerji kaynaklarının kullanımını ve doğal çevrenin mümkün oldukça korunmasını ve özel yatırımlar yerine kamu yatırımlarını savunmaktadır (Wheeler vd., 2009). Sosyalist ve eşitlikçi aktivistler, küresel kapitalizmin radikal bir şekilde yeniden düşünülmesini istiyor ve Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumları birçok nedenden dolayı eleştirmektedir (Wheeler vd., 2009).

Bazı uzmanlar da sürdürülebilirlik kavramı altında eğitim, ahlak ve sosyal değerlerin gelişmesi için yeni gelişme modeller üretmektedirler. Tüm bu yaklaşımlar farklı dönemlerde sürdürülebilirlik kavramının gündeme gelmesine ve dünyaca konu hakkında farkındalığın artmasına yardımcı olmuşlardır. Tüm bu çeşitli perspektiflerin farkındalığı, toplumlarda sürdürülebilirlik fikirlerinin pragmatik olarak uygulanmasına yönelik bir çerçeve oluşturmak için önemlidir.

Shen vd. (2011), göre Uluslararası Sürdürülebilirlik kavramın göstergeler Listesini aşağıdaki Tablo 1.1’de açıklanmaktadır.

Tablo 1.1. Shen vd. (2015) göre sürdürülebilirlik kavramı ve bileşenleri (Shen vd., 2011)

Sürdürülebilirlik	Çevresel	Bioçeşitlilik
		Temiz su
		Atık su
		Atık dönüşümü ve yönetimi
		Havanın ve atmosferin uyumu
		Gürültü kirliliğinin önlenmesi
		Sürdürülebilir arazi kullanımı
		Etkin ve çevre dostu Ulaşım
		Çevresel planların hazırlanması ve uygulanması için gerekli mekanizmaların hazırlanması
		Coğrafi açıdan dengeli yerleşim
		Sosyal
	Kültür	
	Rekreasyon	
	Kamusal yeşil alanlara ve servislere erişim	
	Araziye erişim	
	Finansal erişim	
	Enerjiye erişim	
	Su erişimi	
	Ulaşım	
	İstihdam	
	Güvenlik	
	Sağlık	
	Eğitim	
	Yeterli konut stoğu	
	Yangın ve Acil durum denetimi	
	Barınak	
	Ekonomik	Küçük girişimcilerin kuvvetlendirilmesi
		Finans
		Tüketim ve üretim biçimi
		Ekonomik gelişme

Tablo 1.1.'nin devamı

	Yönetişim	Su
		Devlet
		Sektörler ve otoritelerin sürdürülebilir yönetimi
		Şeffaf ölçülebilir ve etkin yönetim
		Katılım

1.3.7. Kentsel Mekân

Antik çağların başlangıcından beri, kentsel mekânlar kentsel yaşamın gerçekleştiği en yaygın kullanılan alanlardır ve kentsel meydan kentsel alanların en etkili kısımlarından biridir. Bu anlamda, kentsel alanın anlamı, kentsel meydanın anlamını netleştirmek için önemlidir.

Günümüze kadar kentsel alanı felsefe, sosyoloji, mimarlık gibi farklı bakış açılarından analiz eden birçok araştırma yapılmıştır. Bu analizlere dayanarak, kentsel alanın çeşitli tanımları vardır.

Felsefi yaklaşıma göre, mekânın iki temel tanımı vardır: mutlak mekân ve göreceli mekân. Mutlak mekân, nesnel, ölçülebilir, üç boyutlu ve gerçektir. Ancak, göreceli mekân, bir insan ya da toplum algısına bağlı olarak öznedir. Kant bu fikri şu şekilde tanımlamaktadır (Madanipour, 1996).

Öznel durum ve yaklaşım ötesinde, mekânın temsilinin hiçbir anlamı yoktur (Madanipour, 1996).

Mutlak ve göreceli mekânla ilgili bir başka tartışma da zihinsel mekân ve gerçek mekân kavramlarıdır. Duyuların gerçek alanı fark etmemize olanak sağladığını belirtir ve bu alan, insanın zihinsel bir alan üreten dünyayı algılayıp yorumlama biçimine bağlı olarak değişir . Bu nedenle, mekânın anlamı algılarımıza ve açıklamalarımıza bağlı olarak da farklılaşmaktadır (Madanipour, 1996).

Mekânın fizikselliği konusunda, çok çeşitli sınıflandırmalar vardır. Kentsel alanı “öğelerin üç boyutlu organizasyonu” olarak tanımlamaktadır. Zevi, (1957) göre, iki tür mekân vardır: iç ve dış mekân. İç mekân, binanın kendisi tarafından sınırlı mekan anlamına gelir ve dış mekan bina ve etrafındaki diğer unsurlar tarafından tanımlanan mekan olarak tanımlanmıştır. (Madanipour, 1996).

Krier vd., (1979), aynı zamanda kentsel mekânı, estetik kriterler ne olursa olsun binalar arasında harici bir mekân olarak tanımlamaktadır. Kentsel mekânları geometrik şekil ve

formlara göre analiz eder. Onun için, 'Form' sosyal, işlevsel, politik ve estetik düşünceler değişse de mekânın tek kalıcı özelliğidir. Ayrıca, kentsel mekân binaların dış alandaki konumuna göre “pozitif” ve “negatif” olarak sınıflandırılmaktadır. Negatif dış mekân şekilsiz ve biçimsizdir. Bu nedenle, tamamlama ve kapatma hissi yaratmazlar. İlişkisiz binalar aksine Pozitif dış mekânın belli bir şekli ve ölçümü var, kenar sınırları, mekânsal çevreyi oluşturur ve devamlılık sağlar.

Kentsel mekânın başka sınıflandırması fiziksel boyut açısından Trancik (1986) tarafından yapılmıştır. Kentsel alanı "sert alan" ve "yumuşak alan" olarak ikiye ayırmıştır. Sert alan, temel olarak mimari duvarlarla sınırlandırılmıştır ve önemli toplanma alanları oluşturur. Yumuşak alan, doğal ortamın hakimiyetindedir ve rekreasyon alanları oluşturur. Parklar, bahçeler ve yeşil alanlar bu alanların örneklerinden sayılabilir.

Kevin Lynch (1960), fiziksel form hem de sembolik yönlerle ilişkili olarak, kentsel alanı beş unsurla tanımlamaktadır: yollar, kenarlar, bölgeler, düğümler (odak noktaları), ve işaret öğeleri. Lynch'in bileşenleri hep birlikte şehrin tam bir görüntüsünü sunmaktadır: “ilçeler, kenarlarla tanımlanmış, yollara nüfuz edilmiş, düğümlerle yapılandırılmış ve işaret öğeleriyle serpiştirilmiştir”.

Modernit görüşlere gelince, bir binanın iç mekân performansı çevresini etkilemekte ve belirlemektedir. Carmona vd. (2003), modernist planlamacılarından biri olan le Corbusierin görüşünü destekleyerek, dış mekân iç mekanın sonucu olduğunu söylemektedir. Modernist mimarlık ve planlamacıların görüşü "form fonksiyonu izlemekte ve takib etmekte" şeklindedir. Kentsel mekânın sosyal bir bileşeni olan fonksiyon, fiziksel formu belirlemelidir (Madanipour, 1996). Başka bir deyişle modernist düşünce, mekânın estetik değerlerine bakmaksızın, işlevselliğine ve kullanımına önem vermektedir.

Kentsel mekânla ilgili modernist düşüncelerin muhalifleri de bulunmaktadır. Postmodernistler, sosyal kaygıları görmezden gelinerek fiziksel formun önemini desteklemektedir. Carmona vd. (2003), dışarıyı içeriden tasarım yapmanın sadece fonksiyonel gereksinimlerine ve ışık, hava, görünüş, beklenti, hareket, açıklılık vb. husulara eleştirmiştir. Dolayısıyla binalar heykellere, "uzayda nesnelere" dönüşmektedir. Lefebvre'ye göre modernist görüşün sonucu, düzensiz ve alakasız parçalardan oluşan mekânlar ortaya çıkmıştır (Carmona vd., 2003). Trancik (1986), modernist planlama fikrini tanımlanmamış mekân olarak yorumlamaktadır. Kentsel alana yönelik bu yaklaşımın, parçalar bir araya getirildiğinde başarılı bir şekilde organize edilmediğini eleştiriyor.

Fonksiyonelliği ve İşlevselliği vurgulayan modernist yaklaşım, fiziksel olarak parçalanmış kentsel alanlara neden olmuştur. “Yer duygusundan” mahrum bırakılmış, yapılı çevrenin anlamsız ve alakasız kısımları ortaya çıkmıştır. Bunun bir sonucu olarak, son kentsel tasarım çalışmaları ile yapılı mekân ve kentsel mekân arasındaki ilişki vurgulanmıştır. Fiziksel olarak bütünleşik kentsel mekân üretmek için "bütünün parçaların toplamından daha büyük olduğu" fikrini düşünerek yapılı çevre yaratma girişimleri yapılmıştır.

Kentsel mekân doğrudan insanlarla, nesnelere ve olaylarla ilişkilidir. İnsanlar yapılı çevreyi yaratır, kullanır ve işgal eder, bu nedenle kentsel mekân anlamında insan faktörü göz ardı edilmemelidir (Madanipour, 1996). Kentsel mekân mahalle özelliklerinden dolayı sosyal ilişkileri etkilemektedir. Bu nedenle, yapılı çevrenin şekillendirilmesi aynı zamanda insan aktivitesi ve sosyal etkileşim biçimini de etkiler. Mekan ve toplum açık bir şekilde ilişkilidir: Sosyal içerik olmadan "mekan" kavramını kavramak ve aynı zamanda mekânsal içerik olmadan toplumu algılamak zordur (Carmona vd., 2003). Her ne kadar kentsel mekânı konu eden ve tartışan, toplumsal yaklaşımlar ortaya çıksa da, sosyal ve fiziksel mekân arasındaki boşluk tam anlamıyla giderilmemiştir. Bu noktada, Lefebvre (1991) sosyal ve fiziksel mekân arasındaki boşluğu zihinsel mekân kavramıyla kapatmaya çalışmıştır. Bu ikilemi (Sosyal ve fiziksel), Lefebvre, sosyal mekânla ilişkilendirir ve mekân boyutlarının, yani zihinsel, fiziksel ve sosyal boyutlarının ayrı tutulmaması gerektiğini belirtir (Carmona vd., 2003).

Bu nedenle kentsel mekân tüm boyutları ile değerlendirilmelidir. Kentsel mekânı canlı bir organizm olarak algılamak lazım. Kentsel mekân hem insan yaşamını etkileyen bir özne hem de insan faaliyetlerinden etkilenen bir nesnedir. Bu bakımdan, kentsel mekân algılanmayı bekleyen pasif bir nesne değil, insanların eylemleriyle yeniden üretilen ve yeniden şekillendirilen ve insanların eylemini de etkileyebilen canlı bir organizm olarak düşünülmelidir. Bu noktada sürdürülebilir mekân kavramı, insan çevre ve doğa arasındaki etkileşimin devamını sağlamak için bir tutumun geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Sonuç olarak, sürdürülebilir kentsel mekân boyutları, yani sosyal, çevresel (fiziksel) ve ekonomik olarak bu tez çalışmasında tartışılmaktadır.

1.3.8. Kentsel Mekânın Sürdürülebilirliği

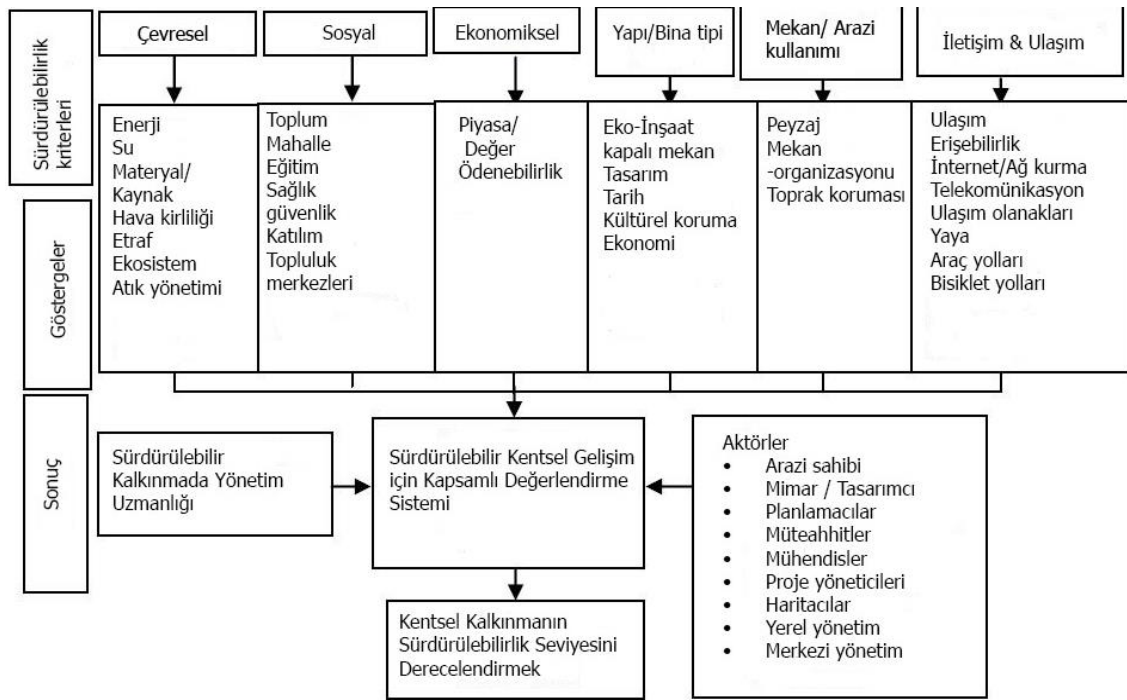
Brundtland vd. (1987), “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların ihtiyaç karşılama kapasitesini riske atmadan karşılamak” şeklinde tanımlanmıştır. Bu raporda, sürdürülebilir kalkınma kavramı üzerinde yoksulluk ve yoksulluğun çevre üzerindeki baskıları, nüfusun hızla artması ve yoğunlaşmasının nedeniyle yaşam kalitesinin düşük seviyede olması, çevre kaynaklarının aşırı şekilde tüketilmesi ile kentsel sorun, kentsel büyüme, kentlerin kontrolsüz yayılması gibi sorunlar incelenerek kentsel sürdürülebilirlik kavramı ortaya atılmıştır. Sürdürülebilirlik kavramını yapılı çevreye ilişkin olarak kapsamlı bir şekilde nasıl tanımlayacağımız konusunda ve kentsel mekânın sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesinde yapılı çevrenin hangi yönlerinin dikkate alınması gerektiği konusunda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Dünya nüfusunun yarısı olan 3,5 milyar insan günümüzde kentlerde yaşamakta ve 2050 itibariyle, kent nüfusunun 6,5 milyara ulaşması bekleniyor (URL-4, 2019). Ayrıca kentler, dünya topraklarının sadece yüzde 3'ünü kaplarken fakat enerji ve kaynak tüketiminin yüzde 60- 80'ini ve karbon emisyonunun yüzde 75'ini oluşturmakta (URL-4, 2019). Çevre sorunlarıyla baş etme konusunda en büyük rolü Kentler üstlenmektedir ve bu doğrultuda, sürdürülebilir kavramının kentsel bağlamına ve kentsel sürdürülebilirliğin göstergelerine ilişkin birçok çalışma bulunmaktadır.

Sürdürülebilir toplumların temelini kuran insan ve kentlilerin yaşam kalitesi üzerine ve sürdürülebilir kentin kendisi için ortak ilkeler benimsenmiştir. Ulaşım ve dolaşım, kentlerde çevre ve doğa, kentlerin fiziki yapıları, tarihi kentsel yapı mirası, konut, kent güvenliğinin sağlanması ve suçların önlenmesi, kentlerdeki özürsüz ve sosyo-ekonomik bakımdan engelliler, kentsel alanlarda spor ve boş zamanları değerlendirme, yerleşimlerde kültür, yerleşimlerde kültürler arası kaynaşma, kentlerde sağlık, halk katılımı, kent yönetimi ve kent planlaması ve kentlerde ekonomik kalkınma başlıkları altında toplanan maddeler, kentsel yaşam kalitesinin bugün olduğu kadar yarın için de geçerli olan, mekânsal ve sosyo-kültürel bağlamına vurgu yapmaktadır (URL-5, 2019).

Kentsel sürdürülebilirlik kavramı aşağıdaki temel konuları içermelidir: mekânın ve doğal kaynakların tüketimini en aza indirmek, kentsel akışları etkin biçimde yönetmek, kentsel nüfusun sağlığını korumak, kaynaklara ve hizmetlere eşit erişimi sağlamak, kültürel ve sosyal çeşitliliği sürdürmek, soysal katılım, kentsel yenileme, koruma ve gelişme, kent yönetişimi ve yerel kapasite artırımı, kentsel alanda ekonomik refahı ve istihdamı güçlendirmek (URL-5, 2019).

Wheeler, S. (2004), çalışmasında sürdürülebilir kentleşme yaklaşımı (Arazi kullanım planlaması, kentsel tasarım, konut, ulaşım, çevresel koruma ve yenileme, kaynak ve enerji kullanımı, yeşil mimari ve yapılaşma, eşitlik ve çevresel adalet, ekonomik gelişme, gelişme denetimi ve nüfus) temel ilkeleri içermektedir.

Bakar ve Cheen, (2013), çalışmasında kentsel alanların sürdürülebilirliği değerlendirebilmek için parametreler tanımlamakta ve bu parametreler dizisini farklı kategorilere ayırmakta ve kentsel sürdürülebilirliğin sağlana bilmesi için kentli ve aktörlerin eş güdüm içerisinde çalışmalarını önermektedir (Şekil 1.2.).

Şekil 1.2. Sürdürülebilir Kentsel Gelişim için Kapsamlı Değerlendirme Sistemi Kavramsal Çerçeve (Bakar ve Cheen, 2013)

1.3.9. Kamusal Alan

Kamusal Mekân genel bir tanımla, "ırk, etnik, köken, cinsiyet, yaş ve sosyo-ekonomik seviyeye bakılmaksızın tüm halka, açık ve erişilebilir bir mekân" olarak tanımlanmaktadır (URL-6, 2019). Kentsel planlamada, kamusal mekân genel olarak "açık alan" olarak tanımlanmıştır, bu, özel konaklama alanı ve iş alanının aksine, sokaklar, parklar, eğlence yerleri, meydanlar ve insanların kullanımı için serbestçe ulaşılabilen diğer mekânlar olarak tanımlanmıştır. Kamuya ait sosyal yaşamdaki birçok faaliyet için kullanılan, caddeleri,

parkları, oyunu alanlarını ve meydanları içeren kamusal mekân, kentsel tasarımın önemli bir ögesidir. Kamusal mekanlar, kamu 'ye ait, binalar arasında kalan sadece boş alanlar değil aynı zamanda sosyal aktivitelere zemin oluşturan ve insanların toplumsal kaynaşmasını sağlayan, yabancılaşma ve anti-sosyalleşmeyi engelleyen mekanlardır. 'Kamusal Alanlar-Kentsel Mekanlar'da Carmona, kamusal mekan terimini kentsel tasarımın sosyal boyutu bölümünde açıklamakta ve kamusal mekanları üç sınıfa ayırmaktadır (Heath vd., 2003).

1) Dış Kamusal Alan: Özel mülkiyete ait mekânların arasında kalan alanlar. Kentsel alanlarda, dış mekânlar kamuya açık meydanlar, caddeler, parklar vb. Kırsal alanlarda kıyı şeridi, orman, göl, nehir vb.

2) Dahili Kamusal Alan: kütüphaneler, müzeler, belediye salonları gibi kamu kurumları ve bunların yanı sıra tren veya otobüs istasyonları gibi toplu taşıma tesisleri anlamına gelir.

3) Dış ve İç, Yarı-Kamusal Alan: üniversite kampüsleri, spor alanları, restoranlar, sinemalar, alışveriş merkezleri gibi yasal olarak özel yerler de kamusal alanın bir parçasıdır. Bu kategori aynı zamanda "özelleştirilen" kamusal alanları da içerir. Tüm bu alanların sahipleri ve işletmecileri, orada erişim ve davranışları düzenleme hakkına sahip olduklarından, yalnızca sözde kamusal alandırlar (Heath vd., 2003).

Tüm dünyada, giderek kentlerde ortak bir düşünceyle ortak bir hedefe doğru, daha güvenli, daha sağlıklı ve daha kapsayıcı topluluklar oluşturmak için önemli adımlar atılmaktadır (URL-6, 2019). Kamusal mekân, insanların zaman içinde anlam yükledikleri ortamları ifade eden karmaşık olgulardır. Kamusal mekânlar çoğunlukla, kendi tarihine, kullanım biçimi ve onu kullananlara göre tanımlanmış eşsiz bir kültürel ve sosyal kimliği taşımaktalar.

1.3.10. Kamusal Mekan Tanımları

Kamusal mekânlar tarihi uygarlıklardan beri kentlerin en önemli mekânları ve ilk planlama alanları olarak gelmiştir, Kamusal alanlar şehir planlama ve mimarlık çalışmaların, kentler ve kent yaşamındaki önemli etkilerinden dolayı her zaman önemli konulardan biri olmuştur. Farklı disiplinlerden, farklı bakış açılarından, farklı dönemlerde, farklı uzmanlık alanlarından gelen bilim adamları kamusal mekânları tanımlamaya çalışmış ve kamusal alanın tanımı, konunun önemi, kapsayıcılığı ve geniş içerikliliğinden dolayı farklılık göstermektedir.

Kamusal mekânı özel mülkler arasında kalan mekân parçaları olarak tanımlamaktadır. Kentsel alanlarda, bunlar kamuya açık meydanlar, caddeler, otoyollar, park alanlarıdır. Ayrıca bu kamusal alanların erişilebilir olması ve bu alanların kullanımının halka açık olması gerektiğini belirtir (Heath vd., 2003). Aynı şekilde, Lynch (1984), kamusal Mekanları " doğada serbestçe seçile bilen ve spontane eylemlere açık olan" mekanlar olarak tanımlıyor.

Landman, (2010), tüm halkın kendisine ve içinde barındıran faaliyetlere erişebilirliğini sağlayan ve bir kamu kuruluşu tarafından kontrol edilen ve kamu yararını sağlayan mekanlar olarak tanımlamaktadır. Ayrıca kamusal alanların aynı özdeki varyasyonlar olduğunu ve farklılaşmanın alan üzerindeki erişilebilirlik ve kontrol derecelerinden kaynaklandığını savunmaktadır.

Miller (2007), kamusal alanları sadece fiziksel varlıklar olarak değil, fikirlerin, eylemlerin ve ortamların bir araya geldiği mekanlar olarak tanımlar ve tüm toplu için erişilebilir ve toplum için bir özgürlük sembolü olduğu şu şekilde ifade eder:

“kamusal mekanlarının belirli temel özelliklere sahip olduğuna ve özel mekana zıt olan 'halka açık' olduğuna inanmaktayız. Kimsenin geri çevrilemeyeceği herkes için açık ve erişilebilir olduğuna inanıyoruz. İnsan gruplarının kutlamak, protesto etmek ve yas tutmak için bir araya geldiği önemli sivil olayların ortamı olarak görüyoruz. Bunu bir şekilde demokratik yaşamın bir parçası olarak kendimizi insanlara duyura bilme yeri olarak görüyoruz.” (Miller, 2007,).

Kamusal alanları yaş, cinsiyet, etnik köken veya sosyo-ekonomik seviyeye bakılmaksızın herkese açık ve erişilebilir mekânlar olarak tanımlar. Kamusal alanlar, toplu taşıma gibi kamusal ağla iyi bir şekilde bağlanmalı ve kültürel ve dini uygulamalar için kamusal binalara erişilebilir olmalıdır. Bu nedenle, kapsayıcı ve sürdürülebilir planlama uygulamaları ile bütünleştirilmeleri gerekir (URL-7, 2019).

Laurier vd., (2001), Kamusal mekânlar, mimari, tasarım, estetik ve sosyo-kültürel noktalarda kent yapısının en önemli unsurlarıdır. Günlük aktiviteler, sosyal etkinlikler, insanların kendisiyle ve doğayla iç içe olmasının zemini oluşturmaktadır. Kamusal mekânlar insanlar için evlerinin dışında buluşma şansı yaratır, kaynaşma ve sosyal bilincin oluşmasına yardımcı olur. Kamusal alanlar, parklar, plazalar, çarşılar vatandaşların açık hava etkinlikleri için kentin önemli mekânlarıdır. Farklı ve çeşitli gruplardan gelen vatandaşlar, günlük etkinlikler veya törenler için parkları meydanları genel olarak kamusal alanları kullanırlar. Kamusal alanların tasarımında önemli ve temel hedef, insanlar tarafından en iyi kullanılan mekanalar üretmektir. Mekân ne kadar farklı insan grupları tarafından kullanılırsa o kadar

başarılı bir şekilde tasarlanmış demektir. bu konu İngilizce 'de 'vital' yani 'yaşayan' terimiyle açıklanmaktadır. Yaşayan mekân demek farklı etkinliklerin, çeşitli aktivitelerin olduğu, insanlarla dolu ve en iyi kullanılan mekânlar demektir.

Laurier vd., (2001), Genel olarak İnsanlar birbirlerini cezbeder, bu da insanların başkalarının en çok kullandığı yerleri seçtiği anlamına gelir. Örneğin, genellikle kalabalık bir lokantaya oturmayı tercih ederiz. Bizim düşüncemize göre, insanlar tarafından tercih edilen bir yer, bunun iyi olduğunu gösterir. İnsanlar tarafından yaratılan kalabalık, başkalarının dikkatini çekiyor ve potansiyel olarak mekânı kullanmalarına neden olabilir. Whyte, insanlar arasında bir bağlantı sağlayan ve onları birbirleriyle konuşmaya yönlendiren uyarıcı nesnelerin etkilerini vurgular. Kamusal mekânda uyarıcı bir nesne veya manzara olabilir, meydanlarda, heykeller, müzisyenler, sihirbazlar, akrobatlar, insanların dikkatini çeker ve etraflarında kalabalık oluşturur. İnsanların dikkatini çektiği için onları ve katkılarını izler, beğenir veya beğenmez, her iki durumda da, etraflarındaki diğer insanlarla konuşmaları gerekir.

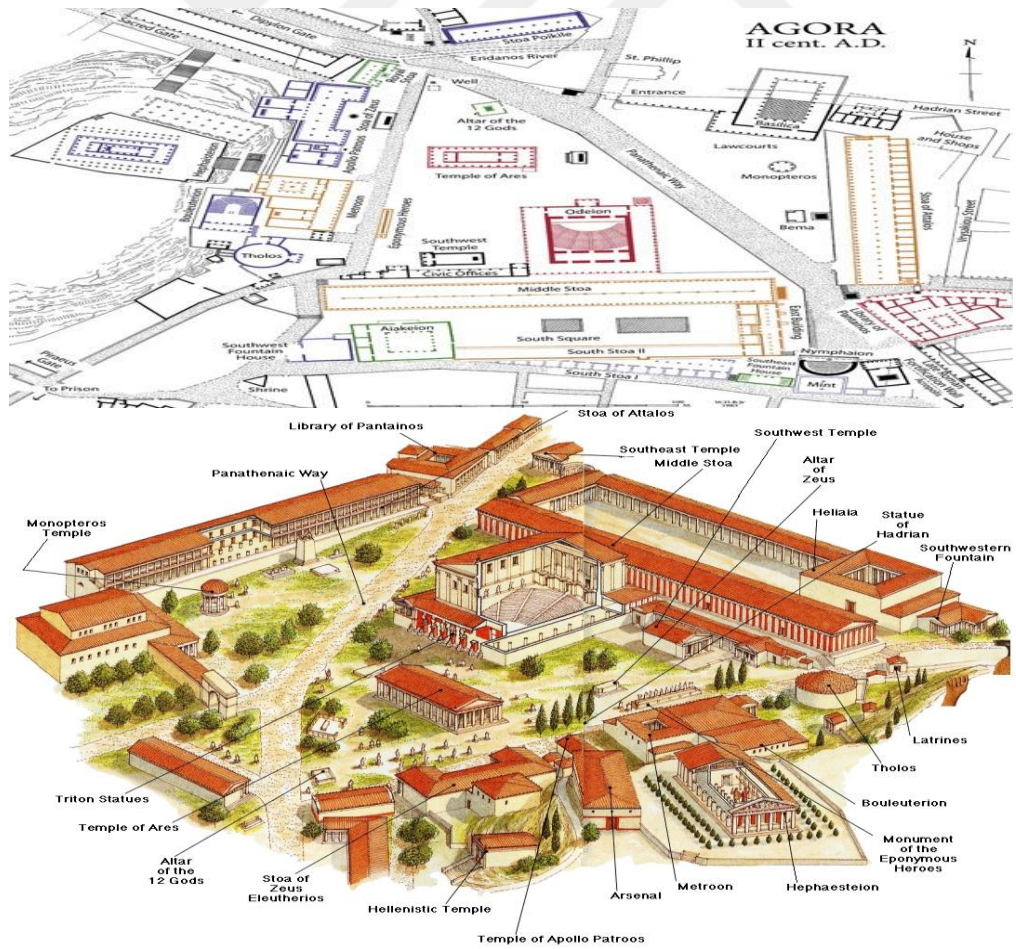
Kentlerde kamusal mekânlara, fiziksel, sosyal ve ekonomik katkıları nedeniyle ihtiyaç duyulmaktadır. İnsanlar sosyal varlıklar olduğu için yaşamlarımızı fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklı bir şekilde sürdürmek için başkalarına, diğer insanlara ihtiyacımız var. Fakat günümüzde kamusal mekânlar, neredeyse herkes tarafından erişilebilir olan sanal alanlarla yer değiştirmekte. İnsanlar dışarıya çıkmaktan ziyade internet aracılığıyla sanal dünyada da takılmayı, eğlenmeyi ve oradaki aktivitelere meşgul olmayı tercih etmekte. Aslında insanlar bilinçlerini fiziksel deneylerle beslerler, duyularımızla temas eden gerçek deneyimler sağlayan gerçek bir alanda olmamız gerekiyor. Bireysel alanlarımızın (evlerimizin) dışında, çevremizdeki sosyal yaşamı keşfetmek, sağlığımız için egzersizler yapmak; bizim, çevremiz ve diğer insanlar arasında bir algı ve aidiyet algımızı zenginleştirmek için dışarı çıkmamız ve kamusal alanlarda bulunmamız gerekmektedir.

1.3.11. Kamusal Alanların Tarihsel Evrimi

1.3.11.1. Eski Yunan

Kamusal mekânların tarihini incelediğimizde, tarihi zamanlardan beri kentin en önemli mekânları olduğunu ve kentlerin ilk planlama alanları olduğunu görebiliyoruz. Antik çağlardan beri günlük faaliyetlerin çoğunun, ticaretin, iletişimin, etkileşimin, ulaşımın ve

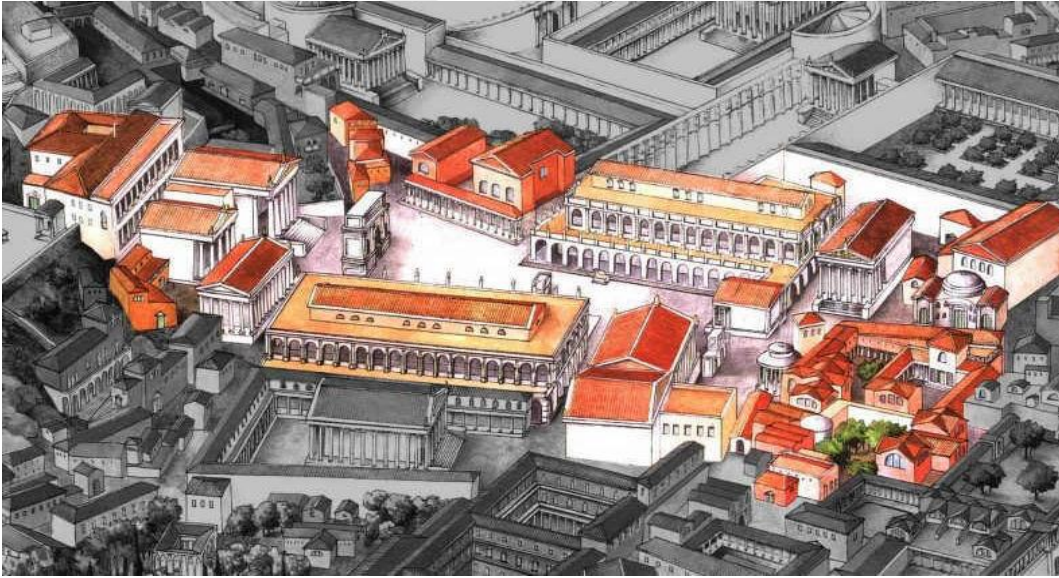
sosyal kaynaşmanın kamusal alanlar tarafından sağlanmıştır. Spreiregen, "Kasaba ve Şehirlerin Mimarisi" adlı kitabında kentsel tasarımın tarihsel gelişimi üzerine araştırma yapmıştır. Özellikle kamusal alanların özel örnekleri olan Batı medeniyetleri, eski Yunan ve Roma uygarlıkları ile başlayarak incelememektedir. Eski Yunan kentinin iki ana kamusal mekânı olan Akropolis ve Agora kentin politik ve ticari merkeziydi. Agora, kentin ana pazar yeri, siyasi ve ticari meclisi olan buluşma yeriydi ve akropolis ise klasik Atina kentin kutsal kalbiydi (Spreiregen, 1965). Carr S., (1992) göre Agora, eski Yunan devletlerinin merkezi noktasıydı, Yunan kentlerinde, siyasi, ekonomik ve sosyal yaşamın odak noktasıydı. Agora'nın kelime anlamı literatürde, "toplanma veya Toplanma yeri" olarak geçmektedir. Agora, Batı demokrasisi fikrinin doğduğu, demokratik yönetişimin temeli olan siyasi müzakere ve katılım arenasıydı. İlk başlarda Agora özel evlerle çevriliyken, daha sonra tapınaklar, İbadethaneler, kapalı yürüyüş yolları Agora'nın çevresinde inşa edilmiştir (Carr S., 1992).

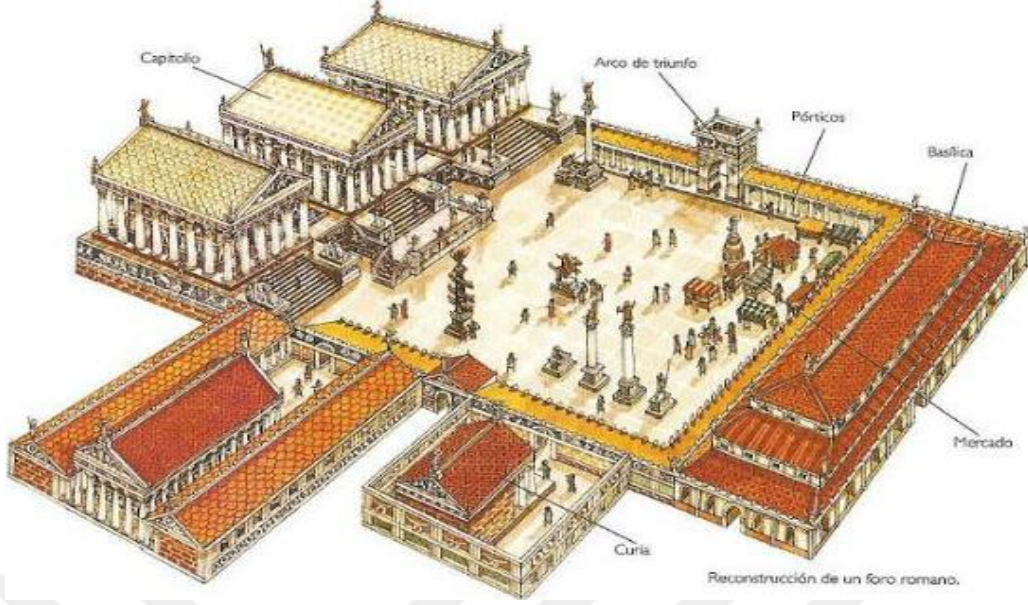
Şekil 1.3. Eski Yunanda Agora (URL-8, 2019)

1.3.11.2. Eski Roma

Antik Roma kentlerinde Forum, kentin önemli değer taşıyan binaları arasında kalan açık alan ya da meydan (plaza) konumundaydı, Forum genellikle portiklerle (sütunlu giriş) çevrili, yatay ve dikey kenarları genellikle 3/2 oranında dikdörtgen şekle sahiptir (Spreiregen, 1965). Tapınakları, bazilikaları, dükkânları ve pazarları barındırırken hem dini hem de toplumsal ve günlük faaliyetleri bir araya getirirlerdi. Forumlarda, tiyatro alanı, Curia (şehir meclisli toplantıları için kullanılan mekân) ve hamamlara da rastlanmaktadır. Romanların son dönemlerinde Forum daha belirgin, tanımlı ve kapalı hale gelerek kendi içinde farklı alt mekânlar oluşturmuştur (Spreiregen, 1965). Ghavampour, Roma kentlerinde kamusal mekanları üç farklı kategoriye ayırmaktadır; ofislerin, tapınakların ve diğer önemli alanların sütunların arkasına yerleştirildiği kapalı kenarlı alanlar; ikinci olarak sosyal hayata katkıda bulunan kafe, ev, nehirler ve dükkânlar içeren caddeler ve son olarak da halk için olan ve genellikle kendi içinde bahçeleri ve toplanma alanları olan hamamlar, tiyatro alanları ve stadyumlar gibi rekreasyonel kamusal alanlar (Ghavampour,E, 2015).

Şekil 1.4. Eski Romada Forum ve çevresi şematik gösteriş (URL-9, 2019)

Şekil 1.5. Eski Romada Forum (URL-10, 2019)

1.3.11.3. Orta Çağ ve Rönesans

İtalya'da birçok orta çağ kentlerinin aslında eski geometrik ızgara planı olan, Roma kentlerinin genişlemesi olduğunu, ve mevcut kiliselerin, kalelerin ve ticari alanların etrafında, ihtiyaç gereği yeni gelişme alanların oluşturulduğunu ve eski roma ızgara sistemi ve sonradan spontane, uzun vadeli plan yapılmadan, kendiliğinden yapılmış kamusal mekanlar arasında bariz bir farklılık olduğunu savunmaktadır. Kevan, Roma döneminin, mekânsal tasarıma, mekân ve insan kontrolü üzerine gösterdiği dikkatin ve kamusal alanı algılama biçimi çoğu orta çağ kenti örneklerinde olmadığını söylemektedir (Zucker, 1960).

Rönesans döneminde kamusal mekânlar yeniden bir sosyal yaşam merkezine dönüştü. (Zucker, 1960). İtalya ve Fransa'daki ılımlı iklim ve hava durumundan dolayı, insanların dışarıda yaşamayı, doğal olarak kamusal alanları (sokak ve meydanları) bir yaşam parçası haline getirdiğini savunmaktadır. Agora ve forum Ortaçağ kentlerinde genel olarak ticaret alanına ve pazara dönüştürüldü, bu dönemde kamusal mekânlar, hem tanımlanmış, okunaklı, estetik etkileri, hem de insan ölçeğini ve algıyı pekiştiren psikolojik etkileri olan kent yapısının en önemli parçası olmuştur (Spreiregen, 1965). Rönesans Dönemi'ne gelirken Rönesans kentin büyümekte olan kent nüfusu ve nüfus artışından kaynaklanan kent büyümenin problemleriyle uğraştığını görebiliyoruz. Dönemin en önemli tasarım prensibi olarak kilise, tapınak, ticari alanları, yönetim ve kamu binaları gibi kamusal mekânlar

arasında bağlantı sağlanmıştır ve bu dönemin diğer önemli tasarım kavramı da bütün kenti birbirine bağlayan kentsel meydanlar olmuştur (Spreiregen, 1965). Tasarım ilkesi olarak, meydanlar insan ölçeği ve optimum görüş alanı sağlamak için, fazla uzun ve geniş değillerdi, meydanların iyice tanımlanması ve kentin belirgin noktası olması için heykeller belirli bir yükseklikte konulmuş ve farklı ölçeklerde olan kent meydanları sokak ve yaya yolları ile birbirine bağlanmıştır (Spreiregen, 1965).

Şekil 1.6. Rönesans döneminde kamusal alan (Pederson, 2013)

1.3.11.4. Barok

Rönesans'ın ardından kentsel tasarımın vurgusu kapalı kamusal alandan sonsuz alana, meydanlardan sokağa kaymıştır (Şekil 1.7.). İnsan ölçeği ve alanların uygun oran içerisinde tasarlanmasından ziyade, hareketlilik Barok kentsel tasarımın temel kaygısı olmuştur. Barok dönemde planlamanın ana odak noktası, hareket sistemleri, Vistalar, cadde tasarımı ve sokakların bitiş noktalarının tasarımı olmuştur.

Şekil 1.7. Barok döneminde kamusal alan olarak sokaklar (Pederson, 2013)

Tablo 1.2. Modern öncesi kentsel mekân ve sürdürülebilir kalkınma bileşenleri (Sanei vd., 2017)

Dönemler	Sürdürülebilirlik Bileşenleri		
	Sosyal	Çevresel	Ekonomik
Eski Yunan Dönemi	Çok işlevli kentsel mekân / Demokratik mekân / Gayri resmi toplantıların ve iletişim ortamının yeri / Güçlü azınlıklar tarafından kontrol edilen mekân / Kentin kalbi	İklim ve topoğrafya ile uyumluluk	Ticaret Merkezi
Eski Roma Dönemi	Dini toplantılar, siyasi etkinlikler, spor ve gayri resmi toplantıların gerçekleştiği alan/ Mekânın tasarımı ile kontrol edilmesi	İklim ve topografya ile uyumluluk	Ticaret Merkezi
Ortaçağ ve Rönesans	Kilise tarafından mekân oluşumu / Kilise tarafından mekân kontrolü	Yumuşak kentsel alanlarda azalma / Kentsel alanlarda yeşil alanların rolünün azaltılması / Kentsel alanlarda düşük ışık	Ticaretin gücünü başta zayıflatma ve sonradan Ticareti tekrar destekleme
Barok	Devletin ihtişamını ve zaferini halka gösterdiği mekân/ Laik kentsel mekân	Çevresel Sorunların üstesinden gelmek için bildiriler	Burjuva sınıfının ortaya çıkışı ve kentsel ortamda rol alması /Kentsel mekânda Ticaretin rolünün azalması

1.3.11.5. Modernizm

Modern döneme gelince mekânsızlığın yaygınlaştığı görülmektedir. İşlevsellik (makine modeli: temel, işlev odaklı tasarım), rasyonellik, uluslararası tasarım tarzı, bireysel binaların tasarımını ve kentsel kamusal mekânı yönlendirmiştir. Bu dönemde, geçmiş tasarım bağlamları reddedildi ve diğer sanat ve tasarım dalları gibi kentsel tasarımda da “Az çoktur” (Abartıdan kaçınan, minimalizmi savunan, sade olanın her zaman daha etkileyici olduğuna inanan bir mimari görüş) anlayışı benimsendi.

50'lerden sonra, aktivite yapısı ile fiziksel formun kombinasyonu tanımlandı. Kentsel form, aktiviteler tarafından oluşturulan ve aktiviteler arasında akan fiziksel yapı olarak tanımlandı. Sonuç olarak, meşhur tasarım stratejisi " form işlevi takip eder" fikri ortaya çıktı. Bu yaklaşım mekânın işlevsel boyutuna dikkat çekse de uygulamada sorun yaşamaktadır. Fiziksel yapı statiktir, ancak fonksiyonlar zaman içerisinde değişir (Günay,1999). Eski den

mevcut olan formlar, yeni gelişme alanlarında olduğu gibi değişen yeni işlevleri takip edemedi, bu durum, yerleşim bölgelerinde kentsel dönüşüm gibi yeni kaygılara neden olmuştur (Günay,1999). Bu terim, geleneksel gelişme ve kentleşme biçiminden açıkça farklı olan ayrı bir kimliği temsil etmektedir. Binalar, geleneksel mekan anlayışı aksine, park alanı içerisinde serbestçe yerleştirildi (Şekil 1.8.). Kentsel mekanın tutarlılığı ve belirli şekilde tanımlanmış caddelerin, sokakların devamlılığı tahrip edildi (Coetzer, 2008). Örneğin, geleneksel kent yerleşimlerinde semt ya da mahallenin ana caddesi, halka açık en önemli kamusal alanı ve ticaretin merkezini temsil ederdi, kaliteli mekânsal deneyim vererek toplulukların odak noktasıydı. Ancak şehir dışına kentin çeperlerine doğru taşınma ve yerleşme yoluyla, kentin ana caddesi önemini yitirdi ve alışveriş merkezler fonksiyon olarak bu caddelerin yerini aldı. İkinci dünya savaşından sonra otomobil kullanımındaki artışla, kent sakinleri çepere yayılmaya başladı ve bu süreçte halka açık en önemli kamusal mekânlar olan caddeler, sokaklar ve meydanlar anlamını yitirmiş ve boş binaları barındıran yerler durumuna düşmüştür. Kentler bu dönemde yer duygusu hissini yitirmiş ve bu durumdan kaynaklanan, çoğu kentlerin 'kayıp Alanları' bulunmaktadır (Aravot, 2002). Geleneksel tasarımın aksine, modern tasarım düşüncesi, tanımsız sokaklar, meydanlar ve genel olarak tanımsız kamusal alanların oluşmasına neden oldu. Bu nedenle kentin açık kamusal alanları özellikle kent merkezinde olan ve kentler için belirleyici ve tanımlayıcı özellik taşıyan alanlar mekânsal değer kaybına uğramıştır.

Şekil 1.8. Modernizm döneminde kamusal alan (URL-11, 2019)

1.3.11.6. Postmodernizm

Postmodern yaklaşımda kamusal mekânlar kentin sergi salonu olarak çalışıyordu, kentin sergi salonu terimi burada mekânın sosyal ihtiyaçlarını göz ardı eden kentin yeniden yapılması, pazarlanması olarak tanımlanmaktadır (Aravot, 2002). Aravot 1950'lerden sonraki dönemleri analiz ederek, kentsel tasarımın, 1980-1990'lerde kapitalist siteminden kaynaklanan kentsel sorunlarıyla karşılaştığını belirtmektedir. Postmodern dönemini; Aravot, kentlerin yeniden yapılması kentsel alanların bir meta olarak pazarlanması ve sanayiden sanayi sonrası dönemine bir geçiş dönemi olarak tanımlar. Geleneksel kent dokusunun yenilemesi, rehabilitasyonu ve dönüşüm yaklaşımların en çok uygulandığı ve yaygınlaştığı bir dönemdir (Aravot, 2002).

Mekân algısındaki değişimlere paralel olarak kamusal mekân algısı da değişmiştir. Carmona'nın belirttiği gibi, kapalı sitelere ve özelleştirilen kamusal mekanlara neden olan kentsel yaşam tarzının özelleştirilmesini artırarak, kamusal mekanlar yarı kamusal mekanlara (quasi-public space) dönüştürüldü (Carmona vd., 2003). Yarı kamusal mekânlar terimi Carmona'nın kamusal mekânlar sınıflandırmasında, yasal olarak özel olan kamusal mekânları temsil etmektedir. Bireyselleşmiş yaşam tarzlarımızın gerekçesiyle ortaya çıkan, spor sahaları, sinemalar, alışveriş merkezleri ve restoranlar gibi özelleştirilen kamusal alanlar, mekan sahipleri tarafından kontrol edilir ve işletilir (Carmona vd., 2003).

Kısacası, özelleştirilen kamusal mekânları, günümüzde de kentlerin en çok kullanılan yerleri olarak tanımlayabiliriz ve bu özelleştirilmiş kamusal alan alanlar, vatandaşları fiziksel ve zihinsel olarak bir araya getirme konusunda hala sorun yaşamaktadır. Genellikle özelleştirilmiş kamusal mekânların çoğusu, sosyal ya da ekonomik statüleri ile kategorize edilmiş farklı sosyal gruplara hitap etmektedir ve bu yaşam tarzına uygun kamusal mekanlar postmodernizm döneminde ortaya çıkmıştır.

Harvey'ye göre postmodern dönemden sonra kentlerde estetik konusu giderek önemli hale gelmiş ve kentler semaye birikimi ve kar maksimizasyonu için bir pazarlama ürünü haline dönüştü. Şekil 1.9'da görüldüğü gibi kentsel kamusal mekanlar metalaşmış ve gösterişli bir galeriye dönüştü.

Şekil 1.9. Post modernizm döneminde kamusal alan (URL-10, 2019)

1.3.11.7. Yirmi Birinci Yüzyılda Kamusal Alanların Tehditleri

Kamusal alanlardaki tehditleri ve kamusal mekanların giderek azalması, son dönemlerde kentsel çalışmaların ana kaygısı haline gelmiştir. Kentsel alanların düşüşünü ve azalmasını destekleyen ve teşviklerde bulunan çeşitli nedenler bulunmaktadır. Kamusal Mekânlar Kent toplumlarının ve bu toplumda bulunan sosyal ve kültürel süreçlerin aynasıdır. Son otuz yılda, toplum arasındaki sosyal bağlar zayıflamış ve kentler 'Atomlaşmış (bireyselleşmiş), bireylerin bir araya toplandığı' Mekânlar olarak söylenmektedir. Sonuç olarak kamusal mekânlar, kentsel dokunun bir parçası ve tamamlayıcısı olmak yerine, kendi başlarında uyumsuz bir biçimde dağılmıştır (Madanipour, 2010).

Neal (2010), kentlerde kamusal mekânların çöküşünün, zayıflayan sosyal bağların dışında başka nedenleri de var olduğunu iddia etmektedir:

- Özel sektör tarafından, eşitsiz bir şekilde dağıtılan özelleştirilmiş kamusal mekânlar ve kamusal mekanların özleştirilmesinin artışı
- Herkesin erişimine açık, kamusal alanları olmadan, kent çeperlerinde yapılan projeler ile dağınık arazi kullanmalarına neden olan gelişme biçimi
- Gerçeklikten uzak sosyal etkileşim yaratan ve bire bir temas ihtiyacını azaltan internet ve sosyal medya
- Yatırımcıların ve özel sektörün beklentilerini sağlanamayan, ihmal nedeniyle terk edilmiş kamusal alanlar

➤ Değişen sosyal altyapı ve 'bireysel ve içsel odaklanma yaşam tarzı'

Kar ve ticari ihtiyaçlarla daha fazla ilgilenilen bu değişim, kamusal mekânların karakterinde de değişime neden olmaktadır. kamusal mekânın karakteri "etkileyici" alanlardan, ayrıcalıklı bir gurubun kazanılması için "araçsal" yerlere dönüşür (Madanipour, 2010).

Kentsel alanın sosyal ve ekonomik yaşamındaki değişim, kamusal mekânların düşüşüne neden olduğunu iddia etmektedir. Sanayi toplumunun gerekli kamusal yaşamının, eğlence odaklı ve tüketici toplumunun isteğe bağlı bir kamusal yaşamına dönüştürüldüğünü vurgu yapar. Ayrıca, günlük yaşamda kamusal mekânın gereklilik değişimi nedeniyle, kamusal alanın kalitesi bu mekânların hayatta kalabilmesi için hayati önem taşıdığını açıklar (Gehl, 2007)

Günümüzdeki kamusal mekânlar üzerindeki tehdidin, mekânın kullanılmamasından olmadığını ve bu tehdidin "bazı insanları dışlayan, sosyal ve kültürel çeşitliliği azaltan tasarım ve yönetim biçimleri" nedeniyle olduğunu iddia etmekte (Low vd., 2009).

“Bazı durumlarda bu dışlama, istenmeyen gurupları azaltmak için yapılan kasıtlı bir programın sonucudur, farklı şekilde ise özelleştirme, ticarileştirme, tarihi koruma, ve özel tasarım ve planlama stratejilerinin bir yan ürünüdür.” (Low vd., 2009)

William, H. Whyte, kamusal mekânların düşüşünü, mekânın kontrolündeki ve erişimindeki azalmadan kaynaklandığını, bunun mekânın farklı kullanımlara yol açtığını ve bu durum mekânın kalitesini olumsuz yönde etkilediğini savunmaktadır (URL-6, 2019).

Sonuç olarak, kamusal mekânların, ‘kamusallık’ üzerindeki son tehditler, sosyal değişimler, teknolojik değişimler, baskın kurumların önceliği, ticarileştirme, özelleştirme ve ekonomik çakar gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır.

Bu sorunların en başına gelen ve kamusal mekânların çöküşüne neden olan, en büyük sebep, özelleştirme ve ekonomik çıkarları için, mekânı sürdürülemez şekilde kullanmaktır. Kentsel mekân doğal kaynakların ender, önemli ve alternatifini bulunamayan bir ögesidir. Mekânsal planlamalarda, sürdürülebilirlik kavramının üç temel sütünü birlikte düşünmek gerekmektedir. Ekonomik çıkarları için, yaşam kalitesinin önemli göstergelerinden olan, kentsel sosyalleşebilirlik ve kentsel çevrenin korunması, gelecek kuşaklara sağlıklı şekilde aktarılmasını ihmal etmemek gerekmektedir.

1.3.12. Sürdürülebilir Kamusal Mekân:

Kaliteli Kentsel Alanların yaratılmasında, planlama ve tasarım kriterleri etkileyen üç düşünce geleneği vardır; Görsel-Sanatsal geleneği, Sosyal ve kullanım geleneği ve Yer oluşturma geleneği. Bu en son Yer oluşturma geleneği Carmona tarafından sürdürülebilir kentsel mekân fikrine yakın olduğu iddia edilmektedir (Carmona, 2012).

Görsel-Sanatsal geleneğin izcileri, ortamın algılanan görsel deneyiminin bir mekânda karakter yarattığını ve yere mimari stillerin vurguladığını savunmaktalar. Camillo Sitte (1886), göre mekân görsel deneyime göre düzenlenmelidir. Aynı düşüncede olan Gordon Cullen (1961), görsel ifade ve yer duygusu; mekâna ait olan unsurları etkilediğini söylemektedir. Dempsey (2008) ise kaliteli bir mekân için üç görsel özellik tanımlamıştır; görsel çekicilik, görsel karmaşıklık ve algılanan görsel deneyim.

Sosyal-kullanım geleneği insanların mekânı nasıl kullandıklarına odaklanmaktadır. Ancak sosyal ve kullanım geleneği iki gruba ayrılmaktadır. İlk gruba ise mekânın psikoloji boyutuna odaklanarak, insanların bir mekânın güvenli, konforlu ve sessiz olarak tanımlamaları için duygularına ve iç rehberlerine bağlı olduğunu ifade eder. Alexander (1977), ve Lynch (1960), insanların Kent imgesi, hafızaya ve anlamlarla ilgili olduğunu iddia ediyorlar. İkinci grupta, Jan ve Lars (1996), Jacobs (1961) ve Whyte (1980), içerisinde bulunan faaliyetler nedeniyle mekânın anlamlı olduğunu belirterek, aktiviteye daha fazla önem vermekteler. Mekânın düşük kalite de olduğu yerlerde, o mekândan, sosyal aktiviteler azalır ya da kaybolurlar. Yapılı çevrede, aktivitelerin seviyesi, mekân kalitesini hem üretmekte hem de yansıtmaktadır (Montgomery, 1998).

Üçüncü gelenek ise sürdürülebilirlik kavramının mekânsal yaklaşımı olan Yer oluşturma (Place Making) geleneğidir. Bu gelenek yukarıda bahsedilen her iki geleneği sentezlemeye çalışmaktadır. bu gelenekte çevre konusu mekanla ilişkilendirilir. Yer oluşturma geleneğinde görsellik, kimlik, sosyalleşebilirlik ve kullanım gibi kavramlar bir araya gelmektedir. bazen tasarım kalitesi çok yüksek olmayıp ama aidiyet hisse ve kullanım kolaylığı yüksek olan mekanlar daha fazla insan çekebilmektedir (Vale B., 2009). Vale (2009), göre Fiziksel tasarım, duygusal deneyim ve aktivite-kullanım çeşitliliği sürdürülebilir bir mekân oluşturmak için bir araya getirilmelidir.

Tablo 1.3. Kamusal mekânların düzenlenmesiyle ilgili, farklı geleneklerin karşılaştırılması (Vale, 2009)

Düşünce Gelenekleri	Odak konuları		
	Fiziksel Bağlam	Sosyal bağlam (İmge)	Ekonomik
Görsel-sanatsal gelenek	✓		
Sosyal kullanım geleneği (ilk gurup)	✓	✓	
Sosyal kullanım geleneği (İkinci gurup)	✓		✓
Yer Oluşturma (Sürdürülebilirlik) geleneği	✓	✓	✓

1.3.13. Sürdürülebilir Kamusal Mekân ve Yer Oluşturma Teorisi

Yer oluşturma teorisinde Relph (1976), mekânın üç temel bileşenini söylemektedir: fiziksel ortam, Aktiviteler ve anlam. Relph(1976) mekânla ilgili görüşü, mekânı sınırlı bir alan olarak değil, sosyal, kültürel ve ekonomik bağlam tarafından şekillendirilmiş bir birim olarak görmektedir. Onun için yer duygusu, insan duygularından ve insanların fiziksel mekânsal unsurlarla etkileşimlerinden doğar.

Canter (1977), mekân ve psikoloji araştırmalarında, yer oluşturmak için, fiziksel özelliği, faaliyet-aktiveyi ve algıyı(anlayış) mekanın temel üç unsuru olarak görmektedir. Canter(1977), sunduğu, mekanın sürdürülebilir modelinde, mekanın, eylem (aktivite), algı ve fiziksel özellik arasındaki ilişkilerin bir sonucu olduğunu göstermektedir (Şekil 1.10.).

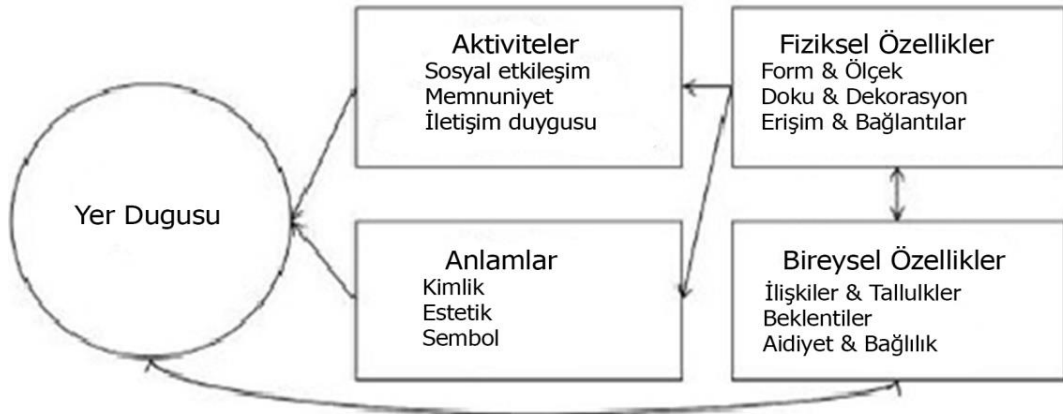
Şekil 1.10. Canters'n mekân algısı diyagramı (Canter, 1977)

Bu model sürdürülebildiğın, ekonomi, sosyal ve çevre entegrasyon noktasında gerçekleştiğine işaret eden sürdürülebilirlik modeline benzerlik göstermektedir. Aynı şekilde başarılı ve sürdürülebilir kamusal mekân de, hafıza ve deneyimle ilgili olan nasıl algılandığı, aktivite ve mekânının tasarımı veya fiziksel özellikleriyle ilgilidir. Canter (1977), göre tasarım üç bileşenin sonucudur. Kamusal mekânlar; form, Aktivite ve imge (algı), özelliklerini barındırmalıdır. "Canter" modelinin cazipliği ve verimliliği, diğer kent tasarımcılarını etkileyerek modelin farklı versiyonlarını ortaya çıkarmıştır. Örneğın şekil .. olan John Panter modeli; form, aktivite ve anlam, bileşenleri yer duygusu yaratmada rol oynamaktadır. Punter (1991), başka bir şema oluşturarak, sürdürülebilir mekânın her bir bileşenin özelliklerini tanımlamamaktadır (Şekil 1.11.).

Şekil 1.11. Punter's'n mekan algısı diyagramı (Punter, 1991)

Canter modelinde, tasarım kalitesinden kaynaklanan fiziksel faktörler, kavramları ve aktiviteleri geliştirir. Ve insanın biyolojik, zihinsel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayan fiziksel faktörler, bir dizi algı, memnuniyet ve sonuç olarak yer duygusunun oluşmasına sebep olacaktır (Falahat, 2006). Şekil 1.12'de Falahat'ın bakış açısından, yer duygusu ve yer duygu sürecin nasıl olacağını etkileyen faktörleri göstermektedir. Şekil 1.12'deki Falahat "Kalıcı Yer" modeli, önceki modellerde belirtilen üç ana bileşenlere (form, aktivite, algı), ek olarak biyo-çevresel kriteri de içermektedir.

Şekil 1.12. Falahatın Yer Duygusu diyagramı (Falahat, 2006)

Şekil 1.13. Ghomminin mekan algısı diyagramı (Ghoomi vd., 2015)

Schultz mekânla ilgili ilkeleri ve bir mekân için zihinsel imge ve anlam yaratacak özellikleri Tablo 1.4'te açıklanmıştır (Schultz, 2000).

Tablo 1.4. Schultz'ın mekan-duygusu modelinin bileşenleri (Schultz, 2000).

Schultz'ın Yer Duygusu Modeli	
Kriterler	Alt Kriterler
Tipoloji	Ruhsal Durum
	Çevreyi Algılama ve Anlama
	İletişim ve Konuşma
Topoloji	Kaynaşma ve başkalarıyla diyaloga girme
	Peyzaj (doğal varlıklar)
Morfoloji	Yapılı Çevre
	Mekan ve Mekan Özellikleri

Maria Lewicka, sürdürülebilir mekân bileşenleri, fiziksel, sosyal ve demografik olarak üç kategoriye ayırmaktadır. Her kategori Tablo 1.5'te açıklandığı gibi farklı faktörler içermektedir.

Tablo 1.5. Maria Lewicka'nın sürdürülebilir mekân bileşenleri (Lewicka, 2008)

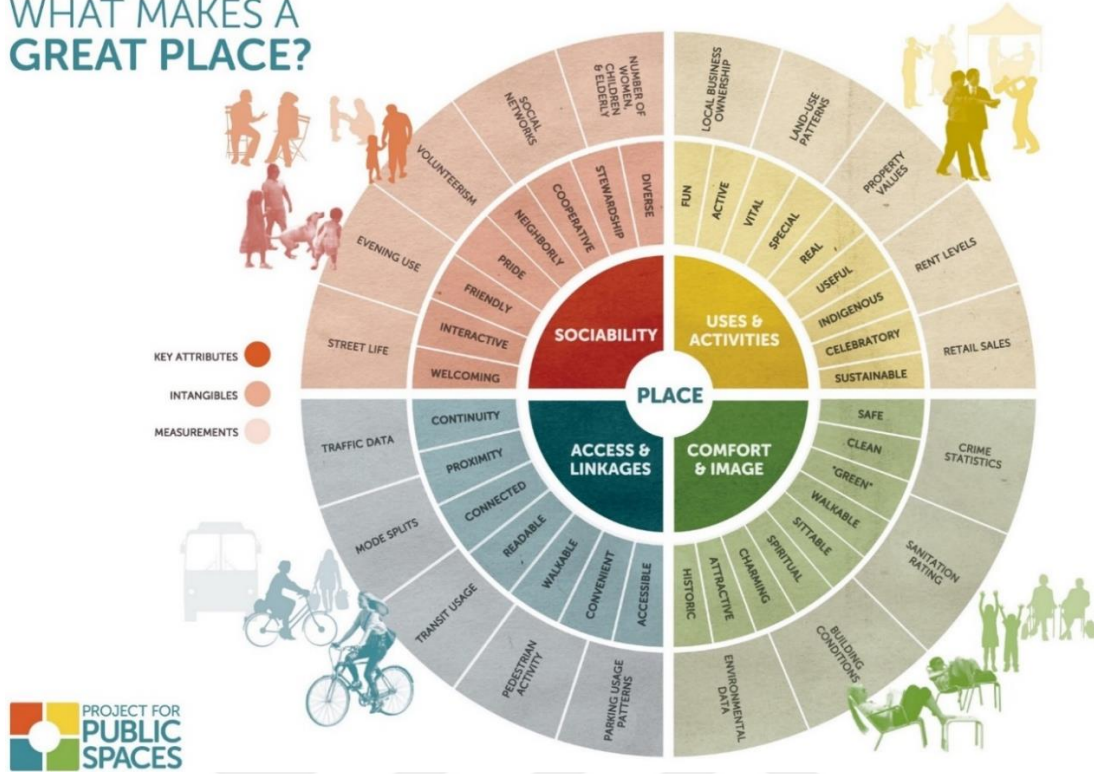
Kriterler	Alt Kriterler
Fiziksel	Konut Tipi Bina büyüklüğü
Sosyal	Sosyal Komşuluk İlişkileri Güvenlik Hissi
Sosyal ve Demografik	Eğitim Seviyesi Kalma Süresi Aile Boyu

Kamusal alan için yapılan mekân çalışmaları ve birçok ülkelerde uygulama yapan uzmanlık bilgisi olan bir dernektir. 1970'lerde Whillaiam "Holly" Whyte tarafından kurulmuştur. Başarılı ve sürdürülebilir kamusal alanlar, kutlamaların yapıldığı, sosyal ve ekonomik değişimlerin gerçekleştiği, arkadaşların birbiriyle kaynaştığı ve kültürlerin karıştığı yerlerdir (URL-6, 2019). Bunlar (Meydanlar, Caddeler, Park alanları, Kütüphaneler, okullar,vb) sosyal hayatımızın "ön kapılılarıdır"; bu alanlar iyi bir şekilde çalıştığında bizim sosyal hayatlarımız için birer sahne alanı gibi görev yaparlar (URL-6, 2019).

1975'te PPS, Whyte liderliğinde, Jane Jacobs'un düşüncesinden yararlanarak kapsamlı bir yer-oluşturma teorisi geliştirilmiştir. Whyte teorisinin başlangıç noktası, toplumların daha iyi kamusal alanlara sahip olma fikriydi. Yer-oluşturma terimi, vatandaşlar, topluluk geliştirme grupları ve plancılar tarafından bir planlama geleneği olarak kullanılmaya başladı ((URL-6, 2019)).

Dünyadaki binlerce kamusal alanı değerlendirdikten sonra, PPS; kamusal alanların, başarılısı ve sürdürülebilirliğini şu dört nitelikle açıklamaktadır: erişilebilir olması; insanların o mekânda aktivite, faaliyetlerde bulunması; mekânın konforlu ve iyi bir imaja sahip olması ve son olarak da kamusal bir mekân sosyal olması gerekmektedir. PPS, insanların bir kamusal mekanı iyi ve ya kötü olduğunu anlaması için aşağıdaki şekil.. geliştirmiştir (URL-6, 2019).

WHAT MAKES A GREAT PLACE?

Şekil 1.14. Kamusal alan için mekan duygusu (URL-6, 2019)

Tablo 1.6. PPS'de kamusal alan incelemesi için kullanılan sorular (URL-6, 2019)

TEMEL ÖZELLİKLER	SORULAR
Erişim & Bağlantılar	<ul style="list-style-type: none"> Alan uzaktan görülebiliyor mu? Alan uzaktan insanlara kendini fark ettiriyor mu? Alan ile çevredeki binalar arasında iyi bir bağlantı var mı, yoksa boş duvarlarla mı çevrili? İnsanlar alana kolayca yürüyebiliyor mu? Alan, özel ihtiyaçları olan insanların erişimi için kolaylık sağlıyor mu? İnsanlar Alana ulaşmak için çeşitli ulaşım seçeneklerini (otobüs treni, araba, bisiklet vb.) Kullanabilir mi? Toplu taşıma durakları alanla uygun bir konumda mı? .
Konfor & İmaj	<ul style="list-style-type: none"> Alan iyi bir ilk izlenim bırakıyor mu? Oturmak için yeterli ve rahat yerler var mı? Hava şartlarına uygun bekleme, oturma yerleri var mı? Bir yönetim denetim sistemi var mı? Alanın kullanıcıları alanda kendilerini güvende hissediyor mu?
Kullanım & Aktivite	<ul style="list-style-type: none"> İnsanlar alanı kullanıyor mu yoksa boş mu? Alan farklı yaş grupları tarafından kullanılıyor mu? Alanda kaç farklı aktivite türü gerçekleşiyor? Alanın hangi kısımları kullanılıyor, hangileri değil?

Tablo 1.6.'nın devamı

Sosyalleşebilirlik	<ul style="list-style-type: none"> • İnsanlar burayı arkadaşlarıyla buluşma noktası olarak mı kullanıyor? • İnsanlar burayı görmeleri için arkadaşlarını ve akrabalarını getiriyor mu? • İnsanlar bu yere grup olarak mı geliyor? • İnsanlar burayı düzenli ve tercih ettikleri için kullanıyor mu? • Toplumsallığı yansıtan farklı etnik, yaş ve kültür karışımı alanda görülüyor mu?
--------------------	---

Yukarıdaki sorular PPS tarafından bir kamusal mekânın temel incelenmesi için, alanın iyi veya kötü olduğunu genel bir şekilde analizi için anahtar sorular olarak verilmiştir.

Yer oluşturma teorisini özetleyecek olursak, kamusal alanların inşa etme ve sürdürülebilir kılma kaygısıyla ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım, toplumsal kimliği korumayı ve modernist minimalizmin kamusal mekânlardan aldığı mekân duygusunu, mekâna geri kazandırmayı amaçlamıştır. Post-modern dönemde; modernliğin neden olduğu tanımsız, kimliksizlik sorunlarına ek olarak, metalaştırılmış kamusal alanların sosyal ve çevresel sorunlarıyla ve kentlerin sanayi döneminden sanayi sonrasına geçiş sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır ve bu sorunların giderilmesi için çözümler üretmiştir. Mekânın ve Kültürel kimliğin benzersizliği, metalaştırılmış ve kapitalize edilmiş kamusal mekânların yer-duygusunu geri çağırmayı amaçlayan, yer-oluşturma teorisi için temel amaç haline gelmiştir (Aravot, 2002).

Sanei vd., (2017), kentlerde sürdürülebilir kentsel alanların varlığı, depresyon ve şiddeti azaltmak ve toplumdaki sosyal zararları önlemek ve öngörebilmek için esas olduğunu savunmaktadır. Kamusal mekanın kalitesi, o mekanın tamamlayıcı öğelerin bir araya gelişi ve her bir parçanın başarılı sonuçlarıyla elde edilir (Sanei vd., 2017). Elementlerin her birinin mekana olan işlevlerini ve uygun etkilerini tanımlayarak, mekanın kalitesini artırmak için bazı çözümler sunulabilir (Sanei vd., 2017).

Sanei vd., (2017), sürdürülebilir kamusal mekan kriterlerini (ölçütlerini) iki kategoriye ayırmaktadır: Çevresel, sosyal ve ekonomik konuları üzerine doğrudan etkisi olan bileşenler ve dolaylı etkileri olan bileşenler. Sanei vd., (2017), sürdürülebilir kamusal mekanlarla ilgili aşağıdaki kriterleri sıralamaktadır.

1.3.13.1. Doğrudan Etkili Olan Kriterler

Sosyal Kriterleri Sürdürülebilir bir kamusal alan, içerisinde:

- İnsanların sosyal bağ ve o kamusal mekâna aidiyet duyguya olur ve bunu sürdürmek için gayret gösterilir.
- İnsanlar kentsel aktivitelere katılır, birbirleriyle tanışır ve alan kent sakinlerin sosyal etkileşimine destek olur.
- İnsanlar alanın temizlik ve çevresel sorunlarına karşı kendilerini sorumlu hisseder
- Sivil toplum kuruluşları desteklenir, sosyal sorunların çömlenmesine yardımcı olur, sosyal ağ entegrasyonu ve mahalleler için bilinçlendirme programları uygulanır.
- Sürdürülebilir kamusal alan, sosyal anormalliklerin azalmasında yardımcı olur, mahallerde ve kentlerde, insanların birbirlerini kabul etme alışkanlığını geliştirmeli ve teşvik eder.

Ekonomik Kriterler Sürdürülebilir bir kamusal alanda:

- İnsanlar ekonomik refahına yatırım yapabilmeli ve katkıda bulunabilir.
- Enerji, su ve kaynakların korunumuna dair önlemler alınır ve gözlemlenir.
- Yerel ekonominin üretkenliği ve kalkınması desteklenir.
- Doğal ve çevresel kaynakların israfı önlenir ve tekrar kullanabilme özelliği desteklenir.
- Yerli ve yabancı yatırımcıları şehre ve bölgeye çeken bir cazibesi ve özelliği olur.

Çevresel Kriterler Sürdürülebilir bir kamusal alanda:

- Yeniden kullanılabilirlik ve geri dönüştürülebilirlik için tasarım yöntemleri ve aynı zamanda düşük karbonlu bir ekonomiye geçmek için, iklim değişikliğini hafifletme ve uyarlama yöntemleri uygulanır.
- Atık ve kirliliği (duman, ses kirliliği vb.) Azaltmak, yerel ve çevre dostu inşaat malzemeleri kullanmak, mekanlarda hijyen ve temizliği artırmak ve insanları çevre sorunları hakkında eğitmek için önlemler alınır.
- Doğal havalandırma, bitki örtüsü, yeşil alanlar ve su yönetim sistemleri düşünülür.
- Yenilenebilir kaynak tüketiminin kullanım oranı yenilenme oranını aşmaz.

1.3.13.2. Dolaylı Etkileri Olan Kriterler

Fonksiyonel Kriterler

- İnsanların rahatı ve konforu düşünölmelidir, vatandaşların günlük ihtiyaçlarını karşılayabilen, yeterli oturma, bekleme ve yürüme alt mekânları olmalıdır.

- Yaya ve bisikletliler için erişebilirlik, kent hizmetlerine erişim, ulaşım sistemleri ve mahalle merkezlerine bağlantı sağlanmalı.
- Spor, eğlence, eğlence ve çekici aktiviteler için çok amaçlı alanlar tasarlanmalıdır.
- Konumu yoğun kent sokaklarına, günlük faaliyet merkezlerine ve ana caddelere yakın olmalıdır.
- Estetik Kriterleri
- Kaliteli ve cazip mekân, mekânların estetik kalitesindeki değişime, mekânlarda gece aydınlatma tarzına ve mekânları güzelleştirmek için renklerin kullanımına göre tasarlanmalıdır.
- Alanı farklı aktiviteler için uygun hale getirerek, çeşitlilik ve mutluluk yaratarak, hatırlanabilir ve esnek alanlar kullanarak dinamizm ve canlılık sağlanmalıdır.
- Fiziksel Kriterler
- Alan, farklı yerlerde bulunan yönlendirici unsurları kullanarak, mekânlarda görsel etki yaratarak ve insan ölçeğine dikkat ederek, kullanıcıların kafasında okunabilir ve açık olmalıdır.
- Kamusal mekân farklı yaş ve cinsiyette uygun olmalıdır.
- Peyzaj düzenlenmesi, kaldırımlar ve cepheler iyi ve tanımlı bir şekilde tasarlanmalıdır.
- Alan geçirgen olmalı ve insanlara iki konum arasında hareket etme ve hareket yollarını seçme alternatiflerini vermelidir.
- Sosyal güvenliği artırmak için gece fonksiyonlarında ve engellilerin erişiminde Güvenlik ve Güvenlik standartları dikkate alınmalıdır.

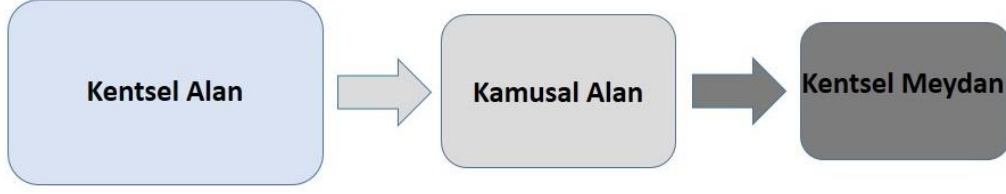
Kamusal alanlara yönelik literatür araştırmasından, kentsel sürdürülebilirlik ilkelerinin incelenmesinden, sürdürülebilir mekan ve sürdürülebilir kamusal mekan çalışmalarından esinlenerek ve bütün bu düşünceleri sentezleyerek, 'Kamusal mekanın sürdürülebilirliği' kavramı altında, bu çalışmada kamusal mekanın sürdürülebilirlik değerlendirmesi için; aşağıdaki Tablo 1.7'te hazırlanmıştır.

Tablo 1.7. Kamusal mekânın sürdürülebilirlik değerlendirme kriterler

Sürdürülebilirlik	Kriterler	Alt Kriterler	Teorisyenler
Sosyal	Kimlik	<ul style="list-style-type: none"> Tarihsel Kimlik Mekânsal kimlik 	Lynch(1960), Falihat(2006)
	Çeşitlilik	<ul style="list-style-type: none"> Kültürel Çeşitlilik Sosyal Çeşitlilik Cinsiyet Çeşitlilik 	Canter (1977), Panter(1991)
	Konfor	<ul style="list-style-type: none"> Rahatlık Eşitlilik Güvenlik 	Whyte (1980) PPS, (2019)
	Mekân Duygusu	<ul style="list-style-type: none"> Aidiyet hissi 	Whyte (1980), Schultz (Purmand, 2010)
Çevresel	Ölçek	<ul style="list-style-type: none"> Alan ve Çevredeki Bina Oranı Alanın kapalılık düzeyi 	Canter(1977), Falihat(2006), Golkar(2000)
	Form	<ul style="list-style-type: none"> Düzenli (dikdörtgen, üçgen, kare) Düzensiz 	Sitte, C. (1889)
	Erişebilirlik	<ul style="list-style-type: none"> Yaya Toplu taşıma Özel Araç Dezavantajlı insanların erişimi 	Whyte (1980), Jacobs J. (1993)
	Çevre Özellikleri	<ul style="list-style-type: none"> Sokak dokusu (Materyal kullanımı) Meydan ve çevresiyle ilişkisi 	Violich F.(1983)
Ekonomik	Aktivite	<ul style="list-style-type: none"> Kalıcı Geçici Aktivite çeşitliliği 	Jacobs J. (1993) Whyte (1980), PPS(2019)
	Kullanım	<ul style="list-style-type: none"> Kullanım sıklığı Kullanım esnekliği 	Jacobs J. (1993) PPS(2019)
	Bakım	<ul style="list-style-type: none"> Temizlik-Bakım-Yönetim Çöp kontrolü 	Sanaei M.(2013)
	Arazi değeri	<ul style="list-style-type: none"> Son 10 yıl içerisinde arazi değerinin değişimi 	Carmona(2010), Sanaei (2013)

1.3.14. Kamusal Alan Olarak Kentsel Meydan

Tezin bu bölümünde Kentsel meydan, yukarıda tanımlanan kentsel Alan, kentsel alanın parçası olarak Kamusal alanlar; ve Kamusal alanlar içinde önemli bir yeri olan kentsel meydan ele alınacaktır (Şekil 1.15.). İlk olarak mekânsal bağlamda kentsel meydanın literatürdeki tanımları; ikinci kısımda kentsel meydanın önemi ve sürdürülebilirlik ilkeleri kapsamındaki rolü; Üçünü kısımda günümüzde kentsel meydanların üzerindeki kaygılar ve son kısımda da kentsel meydanın sürdürülebilirlik kriterleri tanımlanacaktır.

Şekil 1.15. Kentsel alan, Kamusal Alan ve Kentsel Meydana Aşamalı yaklaşım

1.3.14.1. Kentsel Meydan

Kamusal alanlar tarihten günümüze kentin en yaygın kullanım alanlarıdır ve kamusal alanlar içerisinde kentsel meydan farklı dönemlerde, farklı aktivite ve etkinlikleri barındıran, kentliler tarafından sık kullanılan bir kamusal açık alandır. Demirel'e (2008), göre kentsel meydanlar, kentsel kamusal alanlar içerisinde en önemli toplanma ve etkinlik alanları barındıran, kent parçalarında hareketin başlangıç ve bitiş noktası olan kentsel tasarımın en önemli elemanlarından.

Her toplumun kentsel kamusal açık alanlar için kendi terminolojisi vardır. Meydan için İtalyanlar "Piazza", İngilizce literatüründe ise "square" veya "plaza" ve Güney Asya ülkelerinde ise "Chowk" olarak adlandırılmaktadır. Tüm bu terimler tek bir ortak noktaya değinmektedir o da, "kamusal kullanım için açık alan". Bu bakımdan kentsel meydanlar kamusal özellik için sosyal bir boyut ve aynı zamanda fiziksel organizasyonundan dolayı mekânsal bir boyuta sahiptir.

Tasarımcılar, uzmanlar meydanın tanımını daha ayrıntılı olarak açıklamaktadır. Jackson (1985), kent meydanını "İnsanları pasif eğlence ve zevk için bir araya getiren kentsel biçim" olarak tanımlamaktadır (Cooper ve Francis, 1998). Lynch'e (1981) göre, kentsel meydan, yoğun kentsel alanların merkezindeki "faaliyet, aktivite odağı" dır. Lynch'e (1984), göre meydan; yayalaştırılmış, yapılarla kapatılmış, sokaklarla çevrilmiş ya da sokaklarla temas halinde olacaktır. İnsan gruplarını çekmek, toplantı ve buluşmaları kolaylaştıracak özellikleri içermektedir.

Kentsel mekânı fiziksel bir bakış açısıyla ele alan Krier (1979), ise meydanı sokak tasarımıyla birlikte kentsel tasarımın merkezine koyuyor. Çağdaş meydanları 20.yüzyıla kadar oluşturulan meydanlarla karşılaştırılmaz olduklarını eleştirir ve bugün meydanlarını yeniden keşfedilmesi gerektiğini iddia ediyor (Krier, 1979). Krier, günde yirmi dört saat etkinlik oluşturmak için meydanın bulunduğu konum ve işlevlerin önemini

vurgulamaktadır. Benzer şekilde kentsel meydanı kentsel tasarımın temel bileşeni olarak gören Cliff (2003), kentsel meydanı " binalarla kapatılmış alan ve çevresindeki binaları en iyi şekilde sergilediği alan" olarak tanımlamaktadır.

Childs (2004), meydanları "tasarlanan ortak alanlar" olarak tanımlamaktadır "(Ortak alanlar bir gurubun birtakım haklara sahip olduğu fiziksel mekânlardır)". Childs meydanların "(ortak alanların)" temel üç özelliğini şu şekilde tanımlamaktadır.

- Kentsel dokunun arasında kalan ve kentsel dokuyla çevrilmiş açık alanlar
- Belirli ölçek ve şekli olan, toplumun sosyal etkileşimi sağlayan alanlar
- Halka açık bir öge olarak amaçlanmış ve bu rolü desteklemek için düzenlenmiş ve tasarlanmış alanlar

Cooper ve Francis (1998), meydanı mekânsal, fiziksel boyutlarıyla şu şekilde tanımlamaktadır; " meydan arabaların dışarıda tutulduğu, çoğunlukla sert yüzeyli, açık mekanda kamusal alan; en temel işlevi gezinmek, oturmak, yemek yemek ve kentsel hayatı izlemek için bir yerdir."

Moughtin (2003), kentsel meydanın kentsel tasarımın en önemli konularından biri olduğunu söylemektedir. Bu yüzden meydanın karakterini vurgulayarak mekân duygusu yaratan temel ilkelere göre tasarlanmalıdır. Moughtin'e (2003)göre en temel dikkat edilmesi gereken ilke kapalılık hissidir. Aynı zamanda Moughtin, bir meydandaki etkinliklerin, aktivitelerin canlılığı ve görsel çekiciliği için gerekli olduğunu eklemektedir.

Camillo Sitte'nin görsel, fiziksel kriterler açısından başarılı kentsel meydanı yaratma önerileri şu şekildedir:

- Kentsel meydanların merkezi dağınıklıktan uzak tutulmalıdır.
- Kentsel meydanların mutlaka kapalılık hissi olmalıdır ve yaratılmalıdır.
- Kentsel meydanların büyüklüğü (ölçek) ve şekli (form) çok önemlidir.
- Düzensizlik, bir kentsel meydanın yapılandırılmasında kabul edilebilir ve görsel düzeni mutlaka reddetmez.
- Birbirine bağlı sosyal alanların sürekliliği, parçaları olduğu kadar bütünü de güçlendirir.
- İdeal sokak, meydan için görsel olarak tamamen kapalı bir birim oluşturmalıdır.

Project for Public Space (PPS) derneği, başarılı ve sürdürülebilir kentsel meydanlar için on ilkeyi şu şekilde belirtmektedir:

- İmaj ve Kimlik
- Cazibe ve çekiciliği

- Olanaklar
- Esnek Tasarım
- Mevsimsel Strateji
- Erişim
- İç mekân ve Dış mekân
- Bir Ahtapot Gibi Uzanması
- Yönetimin Merkezi Rolü
- 10. Çeşitli Fon Kaynakları

1.3.15. Kentsel Meydanların, Sürdürülebilirlik Kavramındaki Rolü

Çalışmanın bu kısmı, günümüzdeki kentsel meydanların sürdürülebilirlik kavramındaki rolü ve işlevine odaklanmaktadır. Bir meydanın sağladığı kamusal hizmetleri özet bir şekilde belirler.

Kentsel meydan, insanların bir araya geldiği ve çeşitli sosyal, kültürel, politik ve ekonomik ihtiyaçlarını karşıladığı bir yerdir. İnsanların olumlu sosyal etkileşimlerinin olduğu, birbiriyle tanıştığı, yemek yediği, arkadaşça sohbet ettiği, hayatı izlediği, bir şeyler okuduğu, dilendiği ya da alışveriş yaptığı bir yerdir. Ayrıca kentsel meydanlar eskiden politik tartışmaların ana odağıydı ve günümüzde eskisi gibi ana işlev bu değildir (Whyte, 2009).

Genel olarak, kamusal alanlara benzer şekilde, kent meydanı fiziksel, ekolojik, psikolojik (zihinsel sağlık ve refah dahil), sosyal (öğrenme deneyimleri ve insan iletişimi dahil), politik, ekonomik, sembolik ve estetik rollere sahiptir (Ercan, 2007). Bu çalışmanın kapsamında kentsel meydanların sürdürülebilirlik kavramındaki rolü (sosyal, ekonomik, fiziksel ya da çevresel) anlatılacaktır.

1.3.15.1. Kentsel Meydanın Sosyal Rolü

Meydanlar, insanların sosyal etkileşimine sebep olarak, önemli sosyal rollere sahiptir. Herkese açık olma özelliğiyle meydanlar, bir arada yaşama ve farklı yaş grupları, cinsiyetler, kökenler ve sosyal statüdeki birçok insanla karşılaşmayı öğrenmede önemli rol oynamamaktadır (Ercan, 2007). Bu, Meydanların sağladığı “sosyal öğrenme” sürecidir. Farklı normlara, davranışlara ve kültürlere sahip insanların bir araya geldiği ve toplumları

hakkında bilgi edindikleri yerlerdir (Shaftoe, 2008.). Bu bağlamda, bir toplumun farklı grupları arasındaki etkileşim ve iletişim, "sosyal tutarlılık", "topluluk hayatı" ve "topluluk hissi" gelişimine katkıda bulunmaktadır (Ercan, 2007). Ek olarak bir meydan, insan, mekân arasında bir bağlantı ve aidiyet hissi sağlayarak, "bireyin kimliğini", bir yere ait olma duygusuyla ilgili koruyabilmektedir (Tavakolian, 1990).

1.3.15.2. Fiziksel ve Ekolojik Rolü

Meydanların fiziksel rolleri, insanların günlük ihtiyaçlarını karşılamak için araç ve imkânları içermektedir. Meydanlar, dinlenmek için bir tevaküf alanı, oturmak için kentsel mobilya, eğlence olanakları, ticari faaliyetler için yerler, bankalar, postaneler, hizmet sektörü tesisleri, sosyal yerler, sağlık, eğitim, idari hizmetler sağlamaktadır. Ayrıca kent genelinde sağlanan kamusal alanlara çeşitlilik yaratırlar (Ercan, 2007). Meydanlar ekolojik rollere de sahiptir. Sağladıkları bitki örtüsü ile meydanların içinde veya çevresinde sağlıklı bir çevrenin oluşmasına katkıda bulunurlar (Ercan, 2007).

1.3.15.3. Ekonomik Rolü

Meydanlar, Yunan agorasından beri kent ekonomisinde önemli roller oynamaktadır. Whyte (2009), göre meydanlar, ticaret ve ekonomik faaliyetlerin başlıca yerleri olmuştur, meydan ve ticari tesisleri arasında çok güçlü bir bağ vardır. Her ne kadar kentlerde belirli yerlerin ticari faaliyetlerin gerçekleşmesi için sağlansa da, meydan ve ticari tesislerin ilişkisi her zaman kendini muhafaza etmiştir, çünkü meydanlar bir çekim merkezidir ve ekonomik fayda yaratma özelliğine sahiptir (Shaftoe, 2008). Ayrıca meydanlar iyi ve tutarlı bir şekilde tasarlandığında, çevredeki arazilerin ekonomik değer artışına sebep olacaktır (Ercan, 2007).

1.3.16. Kentsel Meydanlara Son Dönemdeki Yaklaşımlar

Çalışmanın bu bölümü, kentsel meydanlardaki son ilgi alanlarına odaklanmaktadır ve bunun arkasındaki nedenleri sunmaktadır.

Ercan (2007), kent meydanları da dahil olmak üzere kamusal alanlara artan ilgiyi, yeni şehircilik yaklaşımları, dış mekan tesislerine olan talep, müzikleştirme etkileri, sosyal kutuplaşma, özelleştirme eğilimi ve genel olarak küreselleşme, sonucu olarak

özetlenmektedir. Yeni şehircilik yaklaşımları ile ilgili, Francis (1992), atıfta bulunan Ercan (2007), yeni ortaya çıkan şehircilik yaklaşımları, modernist yaklaşımına karşı olarak kentlerin "geleneksel özelliklerine" odaklandığını vurgulamaktadır.

Francis (1992), bu noktada şöyle demektedir, " yeni ilgi alanı, tekrardan kamusal alanların, yürüme mesafe ölçeğinde olması, tasarım ve çekicilik, karmaşıklık, kullanım ve aktivitelerin karmaşıklığına odaklandığını ve modernist düşüncede mekâna nesnel bakışın tekrardan kamusallaştığını iddia etmektedir."

Diğer bir neden de "Açık hava tesislerine olan talep" artışından kaynaklanmaktadır, dışarıda yemek yeme, yürüyüş yapma, bisiklet sürme, sokak satıcıları, sokak sanatçılarına ve diğer dış mekân aktivitelere olan ilginin artması ve sportif "genç, orta sınıf kentliler "in evlerinden veya iş yerinden kolayca erişebilecekleri kamusal alanlara ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmaktadır. Ercan (2007), turistler veya hizmet sektörü çalışanları gibi belirli grupların taleplerinin, alışveriş yapabilecekleri, sosyalleşebilecekleri ve diğer insanlarla etkileşime girebilecekleri "yeni" ve "güvenli" meydanlar ve kamusal alanlar talep edildiğini eklemektedir. Aynı şekilde artan ilginin de nedeni olduğunu iddia etmektedir.

Kamusal alanlara olan ilginin artışı, daha önce bahsedilen tüm sebeplere ek olarak, "küreselleşmenin" tüm dünyadaki kentlere olan etkisi, kamusal alana ilginin yükselişine neden olmuştur (Ercan,2007). Carmona vd. (2012), küreselleşmenin küresel ölçekte homojen ve standart bir mekânsal bağlam sağladığına dikkat çekmektedir; bununla birlikte, aynı zamanda yerel ölçekte ayırt ediciliği teşvik etmektedir. Bu bağlamda, yerel farklılıklar küresel pazarlama için çekici olduğu sürece, küreselleşme bu kamusal alanların sağlanmasını teşvik eder. Başka bir deyişle, kentler ve bölgeler için, kentsel meydanlar dahil olmak üzere kamusal alanlar bir yerel pazarlama aracı olarak görülmektedir.

Son dönemlerde kamusal alanlara özellikle de meydanlara çeşitli nedenlerden dolayı ilgi duyulmaktadır. Ercan (2007), göre kaliteli kamusal alan yaratmak, doğrudan tasarımla ilişkilidir. Ayrıca Ercan (2007), meydanların mümkün oldukça çok sayıda ve çeşitli grupların katılımıyla planlanması, tasarlanması, geliştirilmesi ve kullanılması durumunda ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, bir sonraki bölümde başarılı ve sürdürülebilir meydan oluşturmak için gereken kriterler üzerinde durulacaktır.

1.3.17. Sürdürülebilir Kentsel Meydan

Çalışmada, sürdürülebilir kentsel meydan, kamusal alanların bir parçası olarak ele alınacaktır. Bu bağlamda, sürdürülebilir kentsel meydan ölçütlerini elde etmek için kentsel alanda ve kamusal alanda sürdürülebilirlik ilkeleri dikkate alınmaktadır.

Javadi (2015), “Sürdürülebilir Kentsel Meydan” adlı çalışmasında, kentsel meydanı, açık kamusal alanların en önemli bileşeni olduğunu savunarak kentsel meydan sürdürülebilirlik ilkelerini aşağıdaki Tablo 1.8.’göre sıralamaktadır.

Tablo 1.8. Sürdürülebilir Kentsel Meydanın Göstergeleri (Javadi, 2015)

Çevresel Sürdürülebilir Meydan		Sosyal Sürdürülebilir Meydan	Ekonomik Sürdürülebilir Meydan
Fiziksel	Ekolojik	• Kimlik	
• Ölçek	• Termal Konfor	• Yer duygusu	• Turist çekim merkezi
• Form	• Rüzgâr	• Fiziksel ve zihinsel konfor	• Ticari aktivite olanakları
• Erişebilirlik	• Konforu	• Eşitlik	• Arazi değer artışı
• Materyal kullanım	• Güneş Konforu	• Güvenlik	
• Güzellik	• Yumuşak ve Sert Peyzaj	• Aktivite esnekliği	

Kentsel meydan için, genel olarak kamusal alanlar için net bir şekilde neyin önemli olduğunu tanımlamak ve değerlendirilmesi için ölçütler belirlemek zordur. Çünkü mekanın doğası; fiziksel, sosyal, ve psikolojik özelliklerinden dolayı değişmektedir.

Kamusal alanlara yönelik planlama ve tasarımın tarihsel evrimine baktığımızda ‘kaliteli kamusal alan’ başlığı altında, her dönemde ve her yerde uygulanabilir evrensel bir değerlendirme ölçütleri bulunmamaktadır. Her dönemin, sosyal, fiziksel, yönetsel, kültürel ve teknolojik yapılarına göre, kamusal alanlara yaklaşım biçimi değişmektedir. Kuramcılar, her döneme özel olarak ortaya çıkan sorunlara ve dönemin ihtiyaçlarına çözüm olarak ve teknolojik değişime ayak uydurarak, yeni planlama ve tasarım kriterleri belirlenmiştir.

Bu çalışmada, sürdürülebilir kamusal alan ve özellikle sürdürülebilir kentsel meydan kriterleri, literatürde kendine yer edinmiş kamusal alan tasarım ilkeleri ve kentsel sürdürülebilirlik kavramının mekânsal ilkelerinin sentezlenmesinden ve Javadi (2015), çalışmasından esinlenerek belirlenmiştir.

1.3.17.1. Kentsel Meydanın Sosyal Sürdürülebilirliği

Sosyal sürdürülebilirlik, kentsel kalkınmanın sosyal boyutuyla ilgilenen birçok planlama ve uygulama stratejilerine bağlıdır. Sosyal sürdürülebilirlik, sosyal bütünleşmenin ve sosyal etkileşimin vurgulandığı stratejileri ifade etmektedir (Horayangkura, 2012). Sosyal sürdürülebilirlik için, eşitlik ve demokrasinin temeli olmak, temel ihtiyaçlara cevap vermek, sosyal değerleri ve geleneği korumak gibi farklı tanımlar bulunmaktadır. Ancak sosyal sürdürülebilirlik tanımı hakkında, genel ve ortak bir görüş; "sosyal olarak insan refahını sağlayan, tüm stratejiler ve programlar" olarak tanımlanmaktadır (Woodcraft, 2012). Politik ve ekonomik durumların her zaman sosyal sürdürülebilirlik üzerine derin etkisi olduğunu ve aynı şekilde sosyal sürdürülebilirliğin de ekonomik kalkınmayı teşvik etmede faydalı olduğunu bilmek önemlidir. Bu tez çalışmasında kentsel meydanlarda sosyal sürdürülebilirliği anlamak için, kimlik, çeşitlilik (sosyal, kültürel, cinsiyet), konfor ve aidiyet hissi kriterleri incelenecektir.

1.3.17.1.1. Kimlik

Kentsel bir meydanın kimliği, çevrenin elementleri ve etkinlikleri veya bu ortamda gerçekleşen aktiviteler ile tanımlanmaktadır. Kent meydanları, kent ve kent sakinlerinin kimliğini korunmasında, geliştirilmesinde ve sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kent meydanları günlük hayatın ve kenti ilgilendiren önemli olayların yaşandığı yerdir. Bu yüzden 'meydan kimliğinin' anlamını anlamak, plancıların ve tasarımcıların göz önünde bulundurması gereken önemli önceliklerden biridir.

Relph (2016), göre meydanın kimliği fiziksel ve ekolojik nitelikleri, insanların meydana aldıkları zihinsel ve duygusal anlamları, meydanın aktivitelerini ve işlevlerini ifade eder. Lynch (1960), meydanın zihinsel imajı, kullanıcılar için unutulmaz ve canlı hatırlanabilir olduğunu iddia etmektedir. Lynch (1960), kimliği olan bir mekan," başka yerlerden ayırt edilmesini sağlayan bir bireysellik olarak tanımlayan ve ayrılabilir varlık olarak tanınmasını için temel işlev gören" olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda Kimlik kavramı bir mekânda o mekânla ilgili hatıralar, semboller, anlamlar ve yorumlarla gösterilmektedir.

1.3.17.1.2. Sosyal, Kültürel, Cinsiyet Çeşitliliği

Weber (2000), göre meydan gibi kamusal alanlar; farklı sosyal sınıflardan, ırklardan, etnik yapılardan ve farklı yaş gurupları insanların karıştığı yerdir. Yani meydan gibi kamusal alanlar, karşılıklı ilişkilerin, zıtlıkların ve diyalogların, anlaşmaların yapıldığı alanlardır (Sancar ve Acar, 2016). Canlı kent meydanları, çeşitli yaş guruplarından ve toplumun farklı üyelerinden insanlar içerir (Corbett, 2004). Bu insanlar deneyimlerini paylaşarak sosyal etkileşimi artırmaktadır.

1.3.17.1.3. Yer Duygusu

Yer duygusu, kullanıcıların meydan gibi kamusal alana duydukları memnuniyet ile ilgili psikolojik faktörlerdir. Yer duygusu, aslında, insanlar ve alan arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Kentsel meydanlar gibi ortamlarda, sadece fiziksel ortam göz önünde bulundurmamalı, aynı zamanda mekanın anlamı ve zihinsel refahı da dikkate alınmalıdır (Najafi ve Shariff, 2011). İyi tasarlanmış bir meydanda, kullanıcıları, alana daha fazla bağlanmalarını sağlamak için, alanı benimseme duygusunun yaratılması, ve pasif, aktif katılımlarda yer almak için rahatlama, neşe, motivasyon olanakları getirilmelidir (Özgen, 2011). Başka bir ifadeyle, Yer duygusu, insanın kentsel meydanla, zihinsel ve duygusal bir ilişki kurduğu ve alana aidiyet hissettiği anlamına gelmektedir.

1.3.17.1.4. Konfor

Konfor terimi, kentsel meydanların yeterli ve rahat bir ortamını ifade etmektedir. Konfor, başarılı meydanların; alanın kullanımı üzerindeki etkisine ilişkin ilk sıraya gelmektedir. Davranışsal ve psikolojik rahatlık deneyimi, mikro iklimsel şartlar (güneş, soğukluk, sıcaklık, rüzgar ve yağmura karşı barınma ve korunma), fiziksel unsurlar (örneğin oturma, bekleme, kitap okuma alanları, peyzaj tasarımı,) ve psikolojik olarak (kimlik ve alanın ambiyans ve ortamı) tatminin sağlanmasıyla gerçekleştirilir (Whyte, 2009). Carmona (2012), göre “Fiziksel tasarım” ve “yönetim stratejileri” ile mekânın konforu geliştirilebilir. Meydan, kullanıcıları yalnızca rüzgâr, güneş, yağmur vb. iklim unsurlarından koruyacak olanaklar sağlamakla yeterli kalmayıp aynı zamanda görsel ve zihinsel rahatlık da

getirmelidir. Eğer bir kentsel meydan kullanılabilir ise ve kullanıcıları için fiziksel, görsel ve zihinsel rahatlık sağlıyorsa, yaşanabilir ve sürdürülebilir özelliktedir (Francis, 1992).

1.3.17.2. Kentsel Meydanın Çevresel-Fiziksel Sürdürülebilirliği

Kentsel bir meydanın çevresel açıdan sürdürülebilir olması için, meydanların fiziksel ve ekolojik yönleri değerlendirilmelidir (Javadi, 2015). Bu tez çalışması kentsel tasarım ve planlama alanına göre sürdürülebilirlik konusunu ele aldığı için, kentsel meydanın çevresel sürdürülebilirlik bağlamında konunun sadece fiziksel yönüne odaklanmaktadır. Kent meydanının fiziksel yönleriyle ilgili özellikleri Form, ölçek, erişebilirlik ve çevre özellikleri olarak tanımlanmaktadır.

1.3.17.2.1. Konum ve Çevre Özellikleri

Konum ve çevre özellikleri, insanları bir kamusal alanı kullanmaya yönlendiren en önemli etkenlerden biridir. Whyte (2009), kamusal alanların özellikle meydanların kent merkezinde olması gerektiğini belirtmektedir. Shaftoe (2008), göre kamusal alanlar merkezi konumlarda en uygun çalışma potansiyeline sahiptir. Yakın mesafedeki çeşitli insanlar (farklı cinsiyetler, farklı yaş grupları vb.) için çeşitli kullanımlar ve olanaklar (ofisler, dükkanlar, yerleşim alanları, oteller, perakende mağazalar, kafeler, restoranlar vb.) Sağlayan karma kullanımlı, yoğun bir rota üzerinde olan ve çevresiyle bağlantı içinde olan kentsel ortamlar, kamusal alanların gündüz ve gece, hafta sonları dahil canlı kalabileceği en uygun alanlardır (Shaftoe, 2008; Tibbalds, 2001).

1.3.17.2.2. Ölçek

Bir meydanın ölçeği, içeriği ve meydanın bulunduğu yere bağlıdır. Meydanın boyutu mekânın karakterini, rahat, samimi, huzur vericiliği, ya da samimiyetsizliği, rahatsız ediciliğini temsil etmektedir (Shaftoe, 2008). Shaftoe (2008), çok büyük alanların samimiyetsiz ve rahatsız edici olduğunu ve çok küçük alanların da klostrifobik olabileceğini savunmaktadır. Bu açıdan, başarılı bir kent meydanı için en uygun boyut yakalanmalıdır.

Meydanın ideal boyutu hakkında birçok tasarımcı önerilerde bulunmuştur, Kevin Lynch (1984), bir meydanın yatay ve dikey kenarlarını 12 metreden (kabul edilebilir bir

ölçek), 24 metreye (ideal bir ölçek) kadar boyutlar önermektedir ve büyük ihtişamlı meydanlar için örneğin ortaçağ meydanları (ortalama 57x140) gibi 100 metreye kadar çıkmaktadır.

Gehl (1987), bir meydanın maksimum boyutu, 70 ile 100 metre olmasını ve insanların yüz ifadesini anlamak için maksimum 25 metre olduğunu söylemektedir. ve aynı şekilde Alexander, küçük bir meydanın boyutunun en fazla 22 metre olması gerektiğine işaret etmektedir (Shaftoe,2008). Öte yandan, Whyte (2009), bir meydanın büyüklüğünün kullanım düzeyi ile önemli bir ilişki göstermediğini; Ancak, çok büyük kamusal alanlar sorunlu olabildiğini söylemektedir. Tablo 1.9.'te kentsel meydan için tasarımcılar tarafından önerilen boyutları özetlemektedir.

Tablo 1.9. Kentsel meydan için önerilen boyutlar

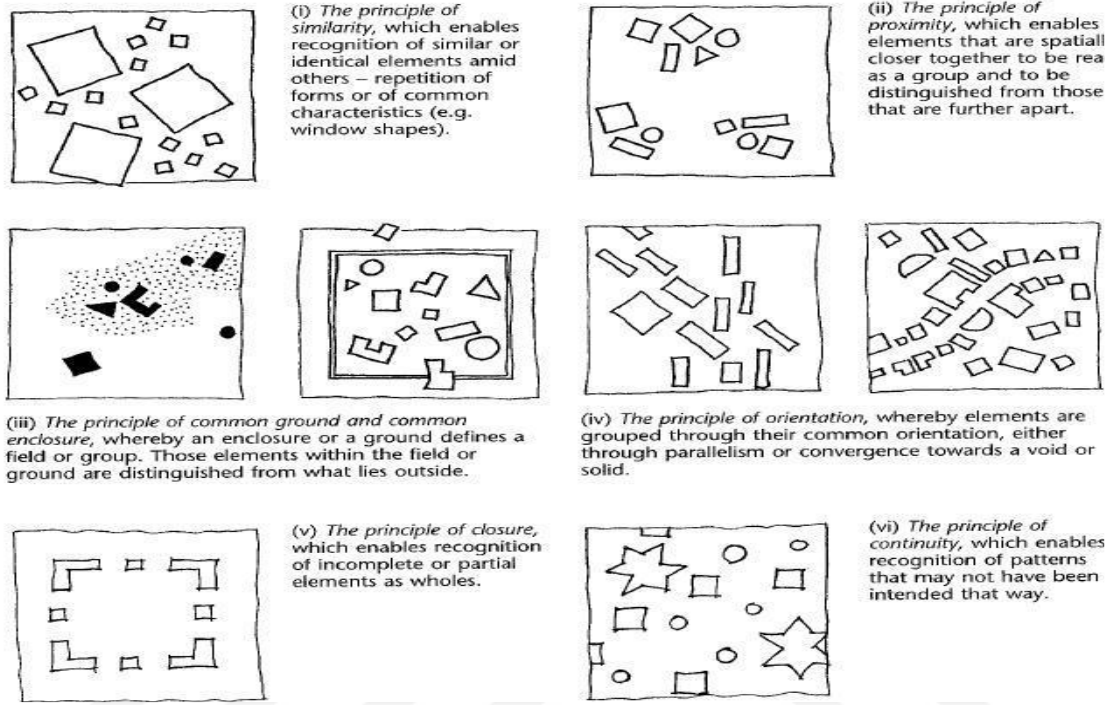
Meydan Ölçeği	Ayrıntı notlar	Boyut	Kaynak
Küçük Ölçek Meydanlar	Kabul edilebilir ölçek	12m	Lynch (1987)
	İdeal insan ölçeği	12-24m -22m	Lynch (1987) Alexander (1977)
Büyük Ölçek Meydanlar	Maksimum kabul limit	100 m	Lynch (1987)
	Olayları takip etmek için maksimum mesafe	70-100 m	Gehl (1987)
	Yüz ifadeyi anlamak için maksimum mesafe	25 m	Gehl (1987)

1.3.17.2.3. Kentsel Meydanın Formu

Belirli bir mekânın fiziksel varlığına ilişkin en önemli şey, şekil, morfoloji ve formdur. Carmona vd., (2012), göre görsel ve kinestetik (bütünün tüm bölümlerinin hareketi ile ilgili farkındalık içeren) deneyimler, bireyin yapılı çevrenin form algılamasını sağlar. yapılı çevre, aslında 'tekil parçalar' olarak değil bir 'bütün' olarak algılanır, ancak bütün yapıyı oluşturan da tekil parçalardır; bu bağlamda, Gestalt teorisinin savunucuları, "düzen ve tutarlılık, parçaların gruplandırılmasından geldiğini ve çevrenin görsel olarak daha tutarlı ve düzenli olmasını sağlamak için, ve parçalardan form oluşturmak için örgütlenme ve gruplandırma ilkelerini kullandığımız" belirtilmemektedir (Carmona vd., 2012).

Carmona vd. (2012),gestalt psikologlarına atıfta bulunarak, iyi bir form oluşturmak için parçaları gruplandırmak için, yakınlılık, benzerlik, süreklilik, Uyumluluk ve kapalılık ilkeleri tanımlamaktadır. bu ilkeler kentsel bir meydanda düzeni ifade eder. Düzen

yaşanabilir ve sürdürülebilir kent meydanları için önemlidir, çünkü insanlar çevrelerini kolayca algılar ve kendilerini güvende hissederler. Kentsel meydanın düzen analizi plan çizimleri ve dolu-boş analizi ile değerlendirilebilir (Şekil 1.16.).

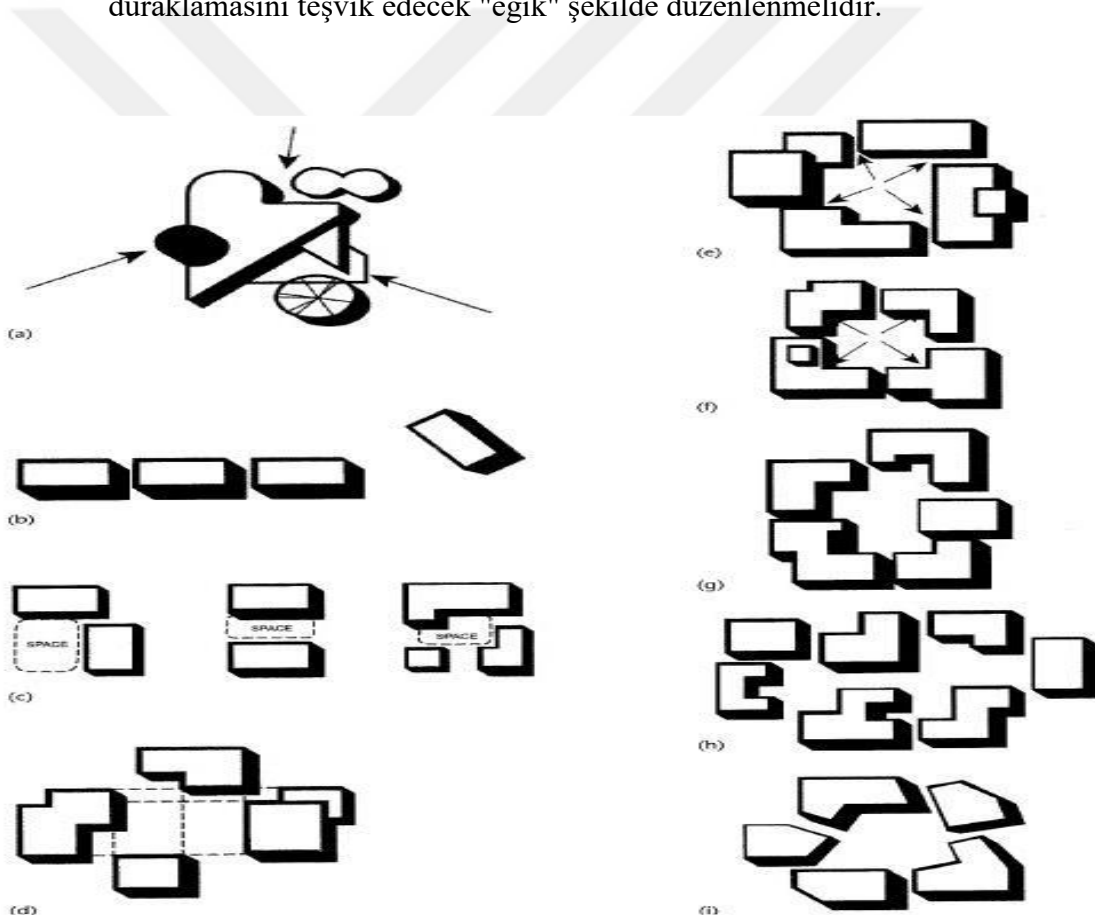
Şekil 1.16. Örgütlenme ve tutarlılık ilkeleri, Kaynak: Carmona, ve diğ., 2003

Sitte (1986), Sanatsal İlkelere göre Şehir Planlama adlı eserinde, sanatsal ilkelere göre "kapalılık hissi" en önemli konu olduğunu söylemektedir. Burada sitte, bir oda için kapalılık hissi ne kadar önemli olduğu gibi, meydan için de aynı şekilde temel bir gereklilik olduğunu söylemektedir.

Mekânın kapalılık kalitesi hakkındaki çalışmasına atıfta bulunarak, kapalılık hissi ilkelerini bir dizi diyagram aracılığıyla açıklamaktadır (Carmona vd., 2012).

- Tek başına bir bina, alan tanımlamak yerine "mekân" da yer alan bireysel bir varlıktır.
- İletişim içinde olmadan "uzun bir sıraya" yerleştirilmiş binalar "alanın en zayıf tanımı" dır.
- Birbirlerine "dik açılarda" yerleştirilmiş binalar bir alan tanımlar, ancak eğer "aşırı kullanılırsa" bir "monoton" alan yaratılır;

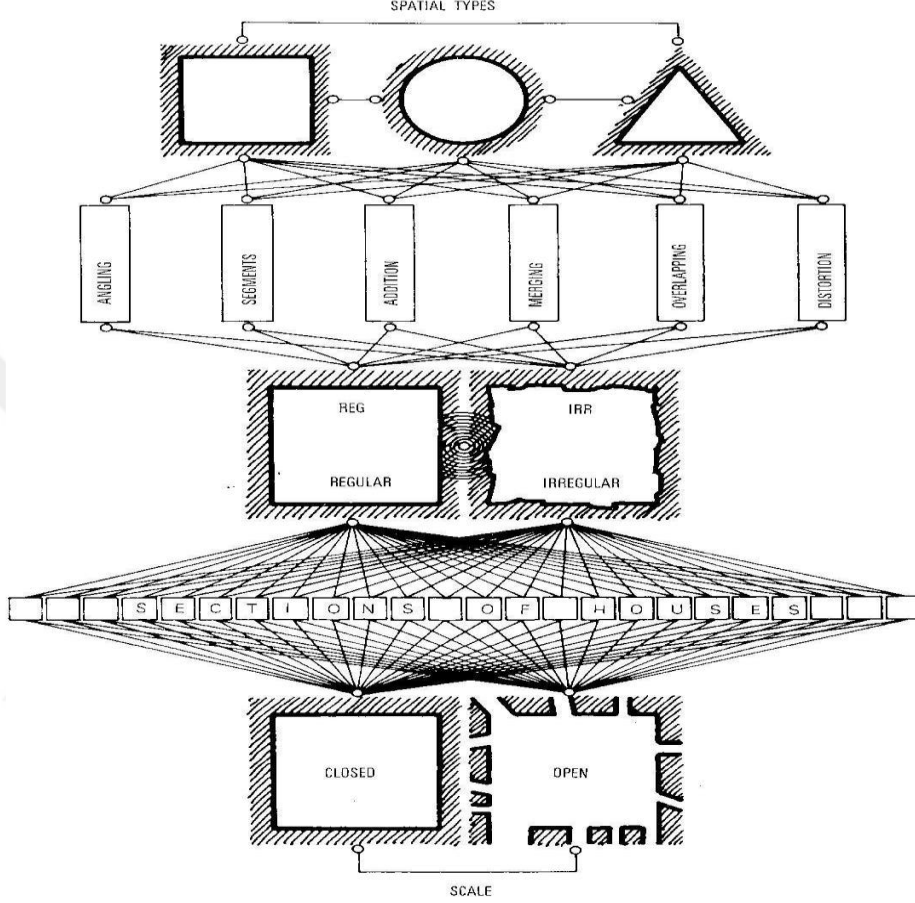
- d) Binalar arasındaki ilişki, binaları birbirine bakan "hizalayan" hayali çizgiler kullanılarak geliştirilebilir;
- e) Binalar açık köşeli bir "kapalılık hissi" yaratan "merkezi alan" etrafında gruplandırılabilir
- f) Bireylerin "daha fazla katılımı" için, binalar "gizem veya entrika duygusu" uyandıran "alt alanlar" yaratacak şekilde düzenlenebilir;
- g) Önceki şemada yaratılan çevre, "ayrık bir dizi ayrı mekânlar" ile sonuçlanabilir;
- h) Nihai nokta, "yel değirmeni ya da dönen meydan" ile ilgilidir, buradaki "kapalılık" için en önemli nokta, sokaklarda "alana açılan açıklıkların" tasarımıdır. Her bir sokak açıklığı meydandan geçerek değil, insanları orda bir duraklamasını teşvik edecek "eğik" şekilde düzenlenmelidir.

Şekil 1.17. Kapalılık ilkeleri, Kaynak: (Carmona vd., 2012)

Krier'e göre meydan için üç ana şekil (Kareler, daireler ve üçgenler) vardır; bunlar açılma, bölünme, ekleme, birleşme üst üste binme yoluyla değişmektedir. Çevreye açık veya kapalı (duvarlar, mimari kemer, sokaklardan gelen sütunlarla) olabilecek düzenli veya

düzensiz formlara sonuçlanır. Kesişen sokakların sayısı ve giriş noktalarının konumu, meydanın "kapalı" veya "açık" karakterini de gösterir. Meydanın formu ayrıca, alanın kalitesini etkileyen çeşitli bölümler ve çeşitli yüksekliklerde ayarlanabilir (Şekil.1.18)

Şekil 1.18. Kentsel meydanlar tipolojisi, Kaynak (Krier ve Rowe, 1979)

1.3.17.2.4. Erişebilirlik

Erişilebilirlik, kentsel meydanın başarısı ve sürdürülebilirliği hakkında katkıda bulunan önemli bir ilkedir. Bir kentsel meydanın, ana yaya, toplu taşıma, trafik güzergâhlarına ve ulaşım noktalarına yakın bir mesafede olması doğrudan erişilebilirliği etkilemektedir (meydanın tüm taşıma araçlarıyla erişilebilir olması fakat bu taşıma araçları tarafından baskı altında olmaması gerekir) (Shaftoe, 2008.). Kentsel meydanlar her ne kadar yoğun yaya akışına ve toplu taşıma istasyonlarının kesiştiği noktalar da yer alırsa, o kadar yaşanabilir ve sürdürülebilir hale gelmektedir. Corbett (2004), bu değişim ve aktarma

istasyonları ve merkezi kentsel meydanları arasındaki mesafenin 400 metreden (on dakika yürüyüş) daha fazla olmaması gerektiğini belirtmektedir.

Başarılı kentsel meydanların erişilebilirliğini artıran ilkeler aşağıda anlatılmaktadır:

İlk olarak bir kentsel meydan çevresiyle iyi bir şekilde bağlantılı ve herkes tarafından erişebilir olmalıdır. Meydana ulaşmak için seyahat seçenekleri bulunmalıdır. 2040 sokak tasarım Rehberinde de belirtildiği gibi (2002), "başkalarına ulaşım gereksinimlerini karşılamalarına gerek kalmadan, insanların kendi ihtiyaçlarını ve özlemlerini sağlamalarına izin vererek, seçeneklerin sağlanması, meydanların yaşanabilirliğine ve sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır". Seçenek konusunda yaya ve bisiklet erişilebilirliği, hareket kolaylığı ve eşitlik sunmaktadır. Bu nedenle, meydanları birbirine bağlayan bu tur ulaşım sistemleri birçok insanı çeker ve güvenli ortamlar yaratmaktadır.

"Güvenli bir ortam, araç kazalarına ve diğer tehlikelere maruz kalmayı en aza indirir ve insanların rahatlık duygusunu artırarak ve tehlikesiz yürümeyi seçme özgürlüğü vererek yaşanabilirliğe katkıda bulunur. Güvenli bir ortam yaratmak, trafik, kirlilik, suç ve diğer istenmeyen etkilerin olumsuz etkilerini kontrol etmeyi gerektirir. Güvenli bir ortam aynı zamanda otomobil için bir alternatif seçen kişileri destekler ve kamusal sosyal iletişimi teşvik eder." (2040 için Sokak Tasarımı Kuralları,).

Ayrıca, gece ve gündüz yoğun kullanışı olan yaya yolları, aktivitelerin zenginliğine, doğal gözetime bağlı olarak güvenliği arttırmaktadır. Kentsel meydan da hareketlilik, farklı kimliklerde olan insanları bir araya getirir ve farklı etkinliklere katılmalarını sağlar (Gökğür, 2008).

Toplu taşıma sistemlerin, yaya ve bisiklet gibi motorsuz uygulamalara entegrasyonu yaşanabilirliğin en temel göstergelerinden biridir (Okullu, 2007). Yaya öncelikli ve toplu taşıma dayalı ulaşım sistemleri daha yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel meydanlar yaratmaktadır. Kentsel bir meydanı çevreleyen trafik yolları eğer yayaların akışı ve hareketliğini engelliyorsa, bu, yayaların erişilebilirliğinde azalmaya neden olur ve sürdürülebilir meydanlar yaratmada engel olacaktır.

Montgomery (1998), göre kent meydanlarını çevreleyen binaların, kent meydanlarına ulaşma alternatiflerini engellemek için fazla genişletilmemesini önermektedir. Bu alternatifler, meydanın canlılığına katkıda bulunan geçirgenliği ve sokak yaşamını artırır.

Merdivenler, yayalar, özellikle yaşlılar, hamile kadınlar, tekerlekli sandalyelerdeki insanların hareketini engelleyebilir. Bu nedenle, eğimli ve merdivenli kentsel meydanlarda

eşit erişim sağlayabilmek için rampalar tasarlanmalıdır ve bu rampaların insanların kolayca kullanabileceği şekilde inşa edilmesi gerekir.

Ele alınması gereken bir diğer husus, kentsel bir meydana hareket şekilleridir. Kentsel bir meydanın sürdürülebilirliği, karakteri çerçevesinde değerlendirilirken, bu farklı hareket kalıpları dikkate alınmalıdır

“İnsanlar kentsel meydanları erişilebilirlik açısından üç ana sebepten dolayı kullanıyorlar:

- 1) Geçerek: Meydanı kısa yol veya keyifli bir yürüyüş alanı olarak kullanan insanlar.
- 2) Kafeler, bankalar veya meydana bağlı diğer perakende kullanımlar gibi kullanım ve hizmetlere erişim.
- 3) Oturma veya izleme alanlarına erişim: Güneşe oturmak, öğle yemeği yemek, manzarayı seyretmek veya bir konser dinlemek için meydana giren insanlar.”
(Cooper ve Francis, 1998).

Sonuç olarak, erişilebilirlik kentsel bir meydanın en önemli konusudur, çevresiyle birlikte meydanın ulaşım ve dolaşım düzenini ele alan kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

1.3.17.3. Kentsel Meydanın Ekonomik Sürdürülebilirliği

Kentsel meydanlar her dönemde birçok insan için geçim kaynağı olmuştur. İyi tasarlanmış meydanlar turistler için destinasyon ve yerel halk için bir pazarlama merkezi olarak işlev yapabilmeye potansiyelindedir (Memluk, M.Z.,2013). Kentsel meydanların aktiviteleri ve fiziksel yönleri tutarlı, yaşanabilir ve sürdürülebilir olduğu sürece, kentsel meydanın ekonomik boyutu da daha güvende olacaktır. Ekonomik fayda ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmak için kent meydanları ticari fonksiyonları da düşünerek tasarlanmalıdır. Başka bir deyişle, meydanın ekonomik açıdan sürdürülebilir olmasını sağlamak için, sosyal etkileşimin ve fiziksel yapıların çeşitliliğini desteklemek için iyi bir yönetim, denetim ve izleme programları olmalıdır. Böylece, kent meydanının sosyal, kültürel, ekolojik yönleri, devlet kaynaklarından ziyade yerel ekonomi ve kendi kendine yetebilen canlı bir ekonomi gelişimine yol açacaktır. Bu tez çalışmasında, kentsel meydanın ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında, aktivite, kullanım, bakım ve arazi değeri incelenecektir.

1.3.17.3.1. Aktivite

Aktiviteler kentsel meydanın bir dinamosu olarak işlev görmektedir, kentsel meydana, canlılık, çeşitlilik, sosyallaşabilirlik getirmektedir. Birçok tasarımcı ve planlamacı (Jacobs, 1961; Gehl,1971; Whyte,1980; Montgomery,1998; Corbett,2004), aktivite ve kentsel alan arasındaki ilişkinin önemini vurgulamaktadır. İsmi geçen planlama uzmanları, çalışmalarında kentsel mekânların insanların ihtiyaç ve beklentilerini karşılayacak şekilde tasarlanması gerektiğini belirtmektedir. Yani bireylerin ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılamak için belirli aktiviteler ve faaliyetler içermelidir. Aktivitenin önemini vurgulamak için Montgomery, "Aktivite olmadan kentlilik olmaz" mottosunu kullanmaktadır (1998).

İnsanları kamusal alana davet etmek için iki çeşit aktivite vardır, kalıcı aktivite ve geçici aktivite. Festivaller, konserler, toplantılar, organizasyon vb. Geçici aktiviteler belirli bir zamanda daha fazla insanı çekmektedir. Ayrıca, geçici aktiviteler kentsel meydanın maddi olmayan soyut özelliklerindedir. Bu anlamda, kamusal alan yönetimi, organizasyonlar, faaliyetler bir meydan için gerekliliktir (Corbett, 2004). Yerel Yönetimler insanları kentsel meydana çeken olayları organize edilmesinde öncülük yapmaları gerekir. Bu noktada, kalıcı aktiviteler kent meydanının canlılığını korumak açısından çok önemlidir. White'a (2009) göre kalıcı aktiviteler hareketlilik ve sabitliğe göre değişiklik göstermektedir. Örneğin insanlar hareketli bir faaliyet olarak kent meydanından geçerler, öte yandan, oturmak, oynamak, buluşmak, yemek yemek, etrafı seyretmek gibi aktiviteler, kentsel meydan da sabit etkinlikler olarak gösterilebilir. Karma arazi kullanımı aktivitelerin çeşitliliğini artırabilmektedir.

Montgomery (1998), göre çeşitli arazi kullanımlarının bir arada tutulması, iyi başarılı kentsel alanların anahtarıdır. İnsan ihtiyaçlarına cevap veren ticari, kültürel, idari ve sosyal aktiviteler toplu bir şekilde bulunmalıdır. İdari ofisleri, gençlik merkezleri, topluluk salonları, kütüphaneler, tiyatro, konser salonları, kafeler, barlar vb. insanları günün yirmi dört saatinde kamusal alanlara (meydanlara) çekmektedir aynı zamanda konut alanlarının da yakın çevrede tutulması, kentsel meydanların kalıcı aktivitelerine katkıda bulunacaktır (Krier ve Rowe, 1979).

Öte yandan, Corbett (2004); Jacobs'a (1961), atıfta bulunarak kent meydanında tek çeşit arazi kullanımı, mesai saatleri dışında pek kullanılmadıkları için günün büyük kısmında boş kalmaktadır ve günün belirli zamanında boş kaldıkları için doğal gözetim eksikliği ve suç sorunlarına neden olabildiğini söylemektedir. Bu yüzden yaşanabilir ve sürdürülebilir

kentsel meydanlar oluşturmak için karma arazi kullanımı tercih edilmektedir. Diğer bir nokta, bir kentsel meydanın kalitesi de aktivite ve etkinlikleri etkileyebilir. Konfor, sosyallaşabilirlik, katılım, vb. faktörler, insanların kent meydanlarında kalma süresini etkiler. Ayrıca kullanıcıların memnuniyet derecesini de artırır.

1.3.17.3.2. Kullanım

Meydanlar, farklı sosyal guruplardan, farklı yaş gruplarından ve cinsiyetlerinden çeşitli kullanıcılara hizmet eder. Başarılı ve sürdürülebilir bir meydan için, tasarımcıların "bu alanın kullanıcıları kimlerdir?" ve "bu alanda ne yapmak isterler" sorularını düşünmeleri gerekmektedir (Shaftoe, 2008). Ek olarak tasarımcıların, çeşitli yaşlarda, cinsiyette, ve toplumun her kesiminden dahil edici, dengeli ve erişebilir bir ortam yaratmayı da başarmalıdır. Kamusal alanlar "sabit tek bir kullanım yerine dinamik, organik ve esnek olark düşünölmelidir" (Shaftoe, 2008).

Alanın kullanıcıları kimlerdir?

Erkekler meydanlar en sık kullananlardır; kadınlar, sağlanan olanaklar (örneğin kafe, ticari alanlar vb) olmadığı sürece, bir meydan kullanımı eğiliminde değildirler. Whyte (2009), "kadın-erkek oranı bir kentsel meydan da izlenmesi gereken bir orandır. Eğer bir meydana kadınların oranı oldukça düşükse, bu meydan da bir şeylerin yanlış olduğunun göstergesidir, eğer yüksek oranda kadın kullanıcı varsa, meydan muhtemelen iyi tasarlanan ve iyi yönetilen bir mekândır".

Mozingo'nun araştırması, kadınların "çevresel olumsuzluklara (Hava kirliliği, gürültü, temizlik, aşırı beton) karşı daha duyarlı olduğunu ve rahatlık, rahatlama, güvenlik, kontrol istediklerini göstermektedir. Erkekler ise, kamusal alanlar, sosyal etkileşim, katılım aradıklarını iddia etmektedir". bir kentsel meydanın tasarımcıları bu psikolojik isteklerin her ikisini de mekânsal olarak entegre etmeyi düşünmelidir (Cooper ve Francis, 1998).

1.3.17.3.3. Bakım

Bir kentsel meydanın bakımı, o meydanın yaşanabilirliğini, başarısını ve kullanımını sürdüröbilmek için düzenli ve kalıcı bakım olanakları gerektirir. Shaftoe (2008), hızlı onarım, düzenli temizlik ve çöp kutularının boşaltılması ile çim bakımı ve bitkilerin bakımı, meydanın "bakımlı" olduğunu ve kullanıcıların meydanın daha fazla zevk veren bir ortam

olarak algılamasını önemli ölçüde etkilediğini ifade eder. Bu bağlamda, Cooper ve Francis (1998), herhangi bir kamusal alanda insanlar denetim ve bakımının umursandığını fark ederlerse, kullanıcılar o alanın bakımını önemli olduğunu algılar ve dikkate aldıklarını belirtmektedir.

Kentsel meydan için bakım ilkesini ekonomik sürdürülebilirlik başlığı altında incelenmesi, bakımın maliyet gerektirdiği özelliğinden kaynaklanmaktadır.

1.3.17.3.4. Arazi değeri

Ercan (2007), göre, Meydanlar iyi ve tutarlı bir şekilde tasarlandığında, çevredeki arazilerin ekonomik değer artışına sebep olacaktır. Kentsel meydanlar, yarattığı potansiyeller, turist çekimi merkezi olma özelliği ve ticari aktivitelerin destekleme özellikleriyle bulunduğu çevrecinin yaşam kalitesini artırarak arazi değer artışına sebep olabilmektedir. Kentsel meydanın bu özelliğini destekleyen bir diğer konuda, yerli ve yabancı yatırımcıların, kentsel meydan gibi kamusal alanlara yatırım yapma eğiliminde olduklarıdır. Kentsel meydan gibi kamusal alanların sürdürülebilirliği için kullanım değeri (günlük yaşam pratiklerimizi gerçekleştirdiğimiz, üzerinde yaşamımızı sürdürdüğümüz ve kendimizi gerçekleştirdiğimiz değer) her zaman değişim değerine (mekan, üzerinden kâr ve rant) öncelik verilmelidir.

Tablo 1.10. Sürdürülebilir Kentsel Meydan için tasarım kriterleri

Sürdürülebilirlik	Kriterler	Tasarım Kriterleri	Teorisyenler
Sosyal	Kimlik	<ul style="list-style-type: none"> Kentsel meydanda Tarihsel olarak kentin geçmişini anımsatan öğelerin olması Alanla ilgili, hatıralar, semboller, anlamlar ve yorumların öne çıkarılması Başka alanlardan ayırt edilebilmesi için mekânsal olarak kendine has bir farklılık yaratan tasarımın uygulanması 	Lynch(1960), Relph(1976)
	Çeşitlilik	<ul style="list-style-type: none"> Farklı sosyal sınıfların, ırkların, etnik grupların, yaş ve cinsiyetlerin, kentsel meydan da bir araya gelme potansiyelinin yaratılması 	Weber(2000) Corbett(2004)

Tablo 1.10.'nun devamı

	Konfor	<ul style="list-style-type: none"> • Uygun mikro iklim koşulların (güneş, yağmur, rüzgâr, soğuk için barınma ve korunma) sağlanması • Çeşitli doğal elementler, çim, ağaç, çiçekler, bitkilerin sağlanması • Su unsuların (çeşme, havuzların) sağlanması • Sağlam dayanıklı yürüme alanların sağlanması • Güvenli bir ortamın yaratılması • Gizli, تنها, alt mekânların yaratılmasından kaçınılmalı • İyi ışıklandırma sisteminin kurulması • Kapalılık hissinin yaratılması, • Rahat ve çeşitli oturma alanların sağlanması 	Whyte(2009) Carmona(2009) Shaftao(2003) Carr ve diğ.(1992)
	Mekân Duygusu	<ul style="list-style-type: none"> • Kullanıcılar ve Meydan arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi • Kullanıcıların, alana daha fazla bağlanmalarını sağlamak için ve alanı benimseme duygusunun yaratılması için alana pasif ve aktif katılımın desteklenmesi; rahatlama, neşe, motivasyon olanakların sağlanması 	Zeka,B.(2011) Najafi, M. & Shariff M.K.(2011)
Çevresel	Konum ve Çevre Özellikleri	<ul style="list-style-type: none"> • Merkezi konum da olması • Karma kullanım çevrenin sağlanması • Yüksek yoğunluk • Omurgalar ve yoğun rotalar üzerinde olması • Çevreyle bağlantı ve ilişki içinde olması 	Whyte(2009) Shaftoe(2008) Marcus & Francis, (1998)
	Ölçek	<ul style="list-style-type: none"> • Çok büyük ya da çok küçük olmamalı • Düzgün oranın yakalanması • İdeal İnsan ölçeği için küçük ölçek meydanların yatay ve dikey kenarları 12-24 m arasında olmalı • Büyük ölçek meydanlar için maksimum boyut 70-100 m aralığında olmalı 	Whyte (2009) Shaftoe(2008) Alexander (1977) Gehl (1978) Lynch(1971)
	Form	<ul style="list-style-type: none"> • Çeşitli şekillerde olabilir; tek bir şekil her alana uygulanamaz • Şekil ve form iyice tanımlanmalıdır • Kapalılık duygusunun yaratılması (güvenlik hissini destekleyecek şekilde) 	Shaftoe (2008) Childs(2004) Carmona ve diğ. (2003) Krier 1979

Tablo 1.10.'nun devamı

	Erişebilirlik	<ul style="list-style-type: none"> Ana yaya yollarına, toplu taşıma, trafik güzergâhlarına, ulaşımın kesişim noktalarına yakın mesafede olması Toplu taşıma durakların, aktarma noktaların ve meydan arasındaki mesafe en fazla 400 m olmalı Meydana ulaşmak için seyahat seçeneklerin olması Yaya öncelik tanınması ve trafik kazaların en aza indirilmesi Toplu taşıma sistemlerin, yaya, bisiklet gibi motorsuz uygulamaların entegrasyonu Yaşlılar, hamile kadınlar, tekerlekli sandalyelerdeki insanların erişim olanakların düşünülmesi 	Shaftoe(2008) Corbett(2004) Okul(2007) Whyte(2009)
Ekonomik	Aktivite	<ul style="list-style-type: none"> İnsanları kent meydanına davet etmek için geçici aktivitelerin (Festivaller, toplantılar, konserler, organizasyonlar vb.) planlanması Yerel yönetimlerin insanları kentsel meydana çeken aktivitelerin organize etmesi Kentsel meydanın canlılığını korumak ve sürdürmek adına, ticari, idari, kültürel, sosyal faaliyetlerin desteklemek için, kalıcı aktivite (Ticari alanlar, idari ofisler, kütüphane, müze, gençlik merkezleri, topluluk salonları, tiyatro ve konser salonları, kafeler barlar vb.) alanların planlanması ve bir arada tutulması 	Whyte(2007) Corbett(2004) Krier(1979) Montgomery (1998)
	Kullanım	<ul style="list-style-type: none"> Kent meydanları sabit ve tek bir kullanım yerine, dinamik, organik ve esnek olarak düşünülmelidir Oturma, toplanma, buluşma, yürüyüş yapma alt mekânların tasarlanması Çocuklar için oyun alanının tasarlanması 	Whyte(2009) Shaftoe(2008) Francis(1998)
	Bakım	<ul style="list-style-type: none"> Düzenli ve devamlı bakımın sağlanması Profesyonel çalışanların olması Düzenli temizliğin sağlanması 	Shaftoe(2008) Marcus & Fracis (1998)

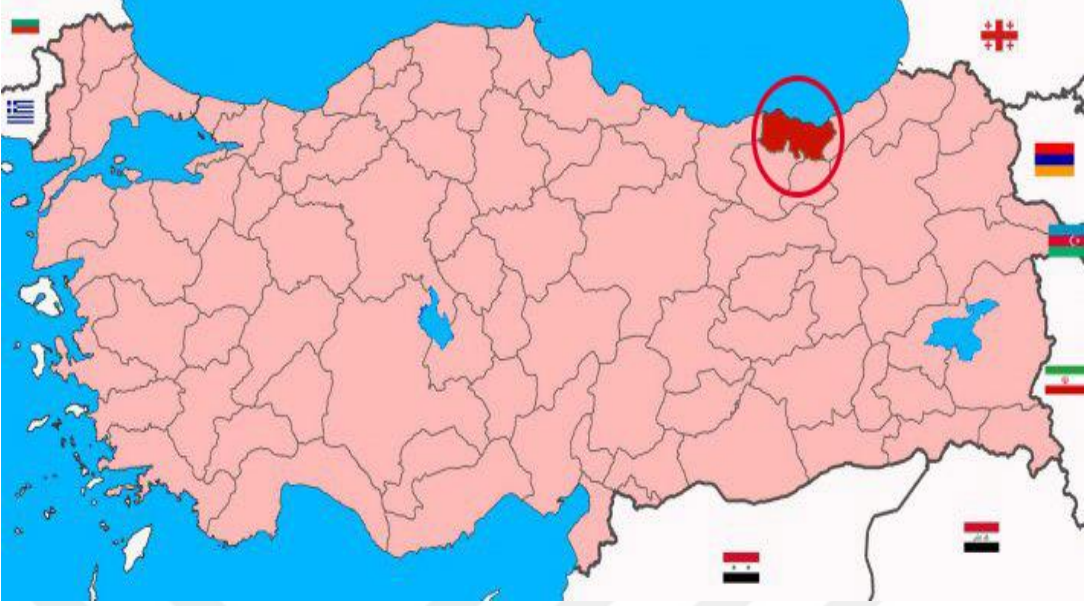
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu bölümde çalışma alanının yer aldığı Trabzon kenti kısaca tanıtılmakta, kentin merkez Ortahisar ilçesi sınırları içerisinde kalan ve çalışma alanı olarak seçilen Meydan'ın geçmişten günümüze kadarki tarihsel süreçteki mekansal değişimi-dönüşümü, yapılan çalışmalarda kullanılan yöntem ve adımları açıklanmaktadır.

2.1. Trabzon Kenti

Trabzon kenti, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz bölümünde yer alan merkezi bir şehirdir. Trabzon'un il toprakları $40^{\circ} 33'$ ve $41^{\circ} 07'$ kuzey enlemleriyle $37^{\circ} 07'$ ve $40^{\circ} 30'$ doğu boylamları arasında bulunmaktadır. Batıdan Giresun, güneyden Gümüşhane ve Bayburt, doğudan Rize illeri, kuzeyden ise Karadeniz ile çevrilidir. TÜİK 2018 verilerine göre Trabzon il nüfusu 807.903 olmaktadır. Trabzon kentinin, tarihi ve eski adı Ksenophon'un Anabasis adlı eserinde "Trapezus" olarak geçmektedir. Bu adı eski kent merkezi olan Yukarı ve Orta Hisar'ın, masa şeklini anımsatan bir yapıya sahip olmasından dolayı aldığı belirtilmektedir (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2019).

Trabzon tarihi ipek yolu üzerindeki konumu ve önemli irtibat noktasında yer aldığından dolayı tarih boyunca birçok fark medeniyet ve uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Trabzon Komenoslar, Bizanslar, Romalılar ve Perslerin egemenliği altına tarihsel süreçlerde girdiği bilinmektedir. Komnenos Prensiği 13.yüzyılın başlarında kurulup ve 250 yıllık hüküm sürdükten sonra 26 Ekim 1461 yılında Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u fethiyle sona ermiştir (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2019). Camiler, türbeler, manastırlar, müzeler, hanlar, hamamlar, bedestenler ve eski Trabzon kentini çevreleyen surlar, sivil mimari örnekleri ve çarşılar kentin tarihi dokusuna bir nakış gibi işlenmiştir. Trabzon kentinde Roma, Bizans ve Osmanlı döneminden günümüze ulaşan pek çok tarihsel anıtlar bulunmaktadır (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2019).

Şekil 2.1. Trabzon'un konumu Türkiye haritasında (URL-12, 2019)

2.2. Çalışma Alanı: Trabzon Kent Meydanı

Trabzon'un Ortahisar ilçesi (Merkez ilçe), gerek işlevsel bölgeleme ve arazi kullanımını gerekse coğrafi açıdan Trabzon yerleşkesinin merkezi konumunda bulunmaktadır. Tek merkez olması, kolay erişebilir olması nedeniyle Ortahisar tarihi kent merkezi kentsel nüfusun tümüne, hatta alt bölgeye (Rize, Gümüşhane, vb.) hizmet eden, yönetsel, ekonomik, etkinlik hizmetlerin toplandığı alanda yer almaktadır. Ortahisar tarihi kent merkezi, kültürel miras değerleri eşliğinde ve yakın çevresinde bulunan ve kültürel mirasa konu olan değerler ile mekânsal ve işlevsel gelişmelere açık bir kentsel alandır.

Ortahisar (Merkez ilçe) tarihi merkezde yer alan ve çalışma alanı olarak seçilen Trabzon kent Meydan'ı kent belleğinde önemli bir yere sahiptir. Konumu, erişebilirliği, tarihsel süreç içerisinde oluşturduğu yapıli çevre ve üstlenmiş olduğu işlevlerle tarihi dönemlerden beri Trabzon Kent Meydanı önemli bir kamusal mekân olarak gelmiştir.

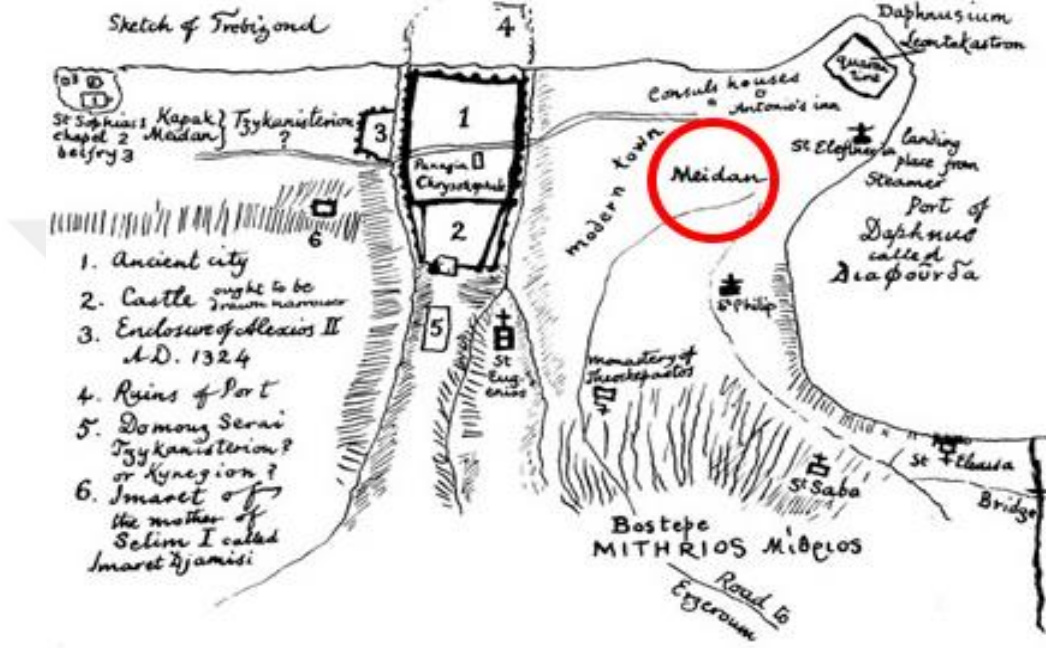
Şekil 2.2. Çalışma alanının kentteki konumu (URL-12, 2019)

2.2.1. Meydan'ın Tarihi ve Mekânsal Gelişimi

Trabzon'un önemli kamusal alanlarından olan Meydan, tarih boyunca kültürel ve sosyal yaşamın sergilendiği ana merkezlerden olmuştur. Lowry'ye (1981) göre mahalle-i Meydan 1486 yıllarında, Hıristiyan mahallelerinin en büyüğü olduğu ve mahalle-i Meydan adına 1523 ve 1553 tarihli tahrir defterlerinde de rastlanmaktadır. Bryer ve Winfield (1985), göre Trabzon kentinin bilinen ortaçağ mahallelerinden biri olan bu bölgeye Kaitanın denilirdi.

Trabzon Kent Meydanı, zaman içerisinde, dönemlerin koşullarına bağlı olarak farklı şekillerde adlandırılmıştır. Osmanlı döneminde Kâfir Meydanı, Gâvur Meydanı, Meydan-i Şarki, Hürriyet Meydanı şeklinde isimlendirilirken Cumhuriyet döneminde ise Belediye Meydanı, Taksim meydanı ve Atatürk Alanı olarak anılmaktadır (Çapa ve Çiçek, 2004).

1850'ler de çizilen Finlay'ın Trabzon haritasında, Trabzon yerleşkesi, surlarla çevirili olan eski şehir ve merkezinde 'Gâvur Meydanı'nın yer aldığı yeni şehir olarak iki bölgeye yoğunlaşmaktadır (Düzenli, 2009). Finlay'ın haritasında Trabzon Kent Meydanı, Meiden olarak gösterilmiştir. Bu haritada 1850'ler de Meidan (Trabzon Kent Meydanı), Trabzon yeni şehir 'in merkezi olduğunu ve kentin önemli hatları Meydan'a geldiğini gösterilmektedir.

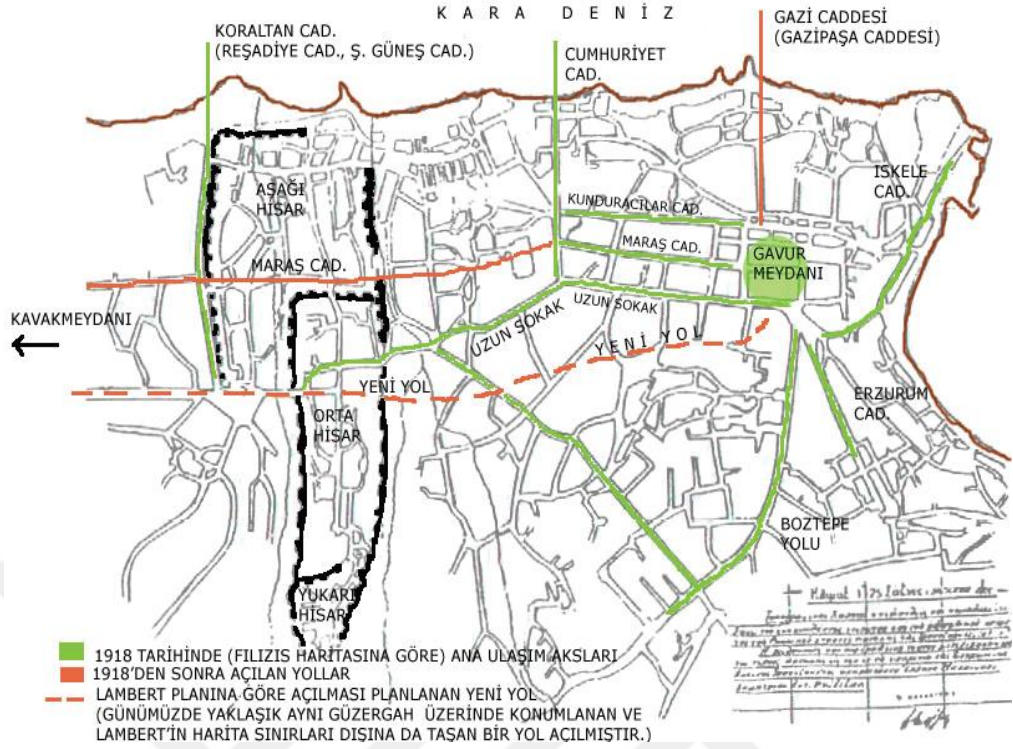
Şekil 2.3. 1850'lerde Finlay'ın Trabzon haritasında Meydan (Düzenli, 2008)

19. Yüzyılın sonlarında Trabzon'un Lynch Tarafından yapıldığı haritasında kentin sınırı nispeten geniş gösterilmiştir. Bu haritada ada parselleri ve kentin ana yolları bariz bir şekilde gösterilmiştir (Düzenli, 2008). Meydanın Yeni şehrin merkezi ve kalbi olduğunu ve bütün ana yolların Meydana geldiğini bu haritada daha net bir şekilde göre bilmektedir.

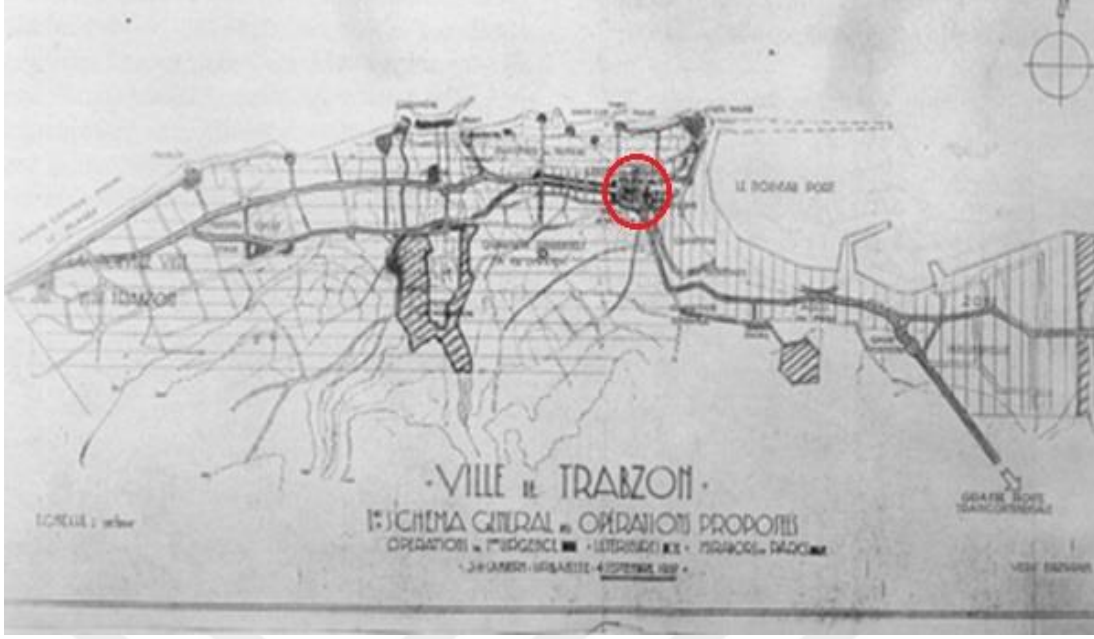
Şekil 2.4. Lynch'in Trabzon haritasında 19. Yüzyılın sonlarında Meydan (Düzenli, 2008)

Filizis'in 1918 yılındaki Trabzon haritasında ise yapı adaları ve yolların detaylı olarak gösterildiğini ve Lambert Trabzon haritasından (1938) sonra, Kentin bugünkü durumuna en yakın haritadır. Bu haritada, Trabzon Kent Meydanı, Meydan-i Şarkî olarak adlandırılan meydan yeni şehrin merkezinde yer almaktadır. Meydan-i şarki (Trabzon Kent Meydan)'ı çevresinden toplam dört yöne uzanan altı ana yol bulunmaktadır. Güneyde Boztepeye giden, doğuda Güzelhisar iskelesine ve güneybatıda Erzurum'a giden ve Batı istikametine giden; Uzun Sokak, Maraş Caddesi, Kunduracılar Caddesi, yolları görülmektedir (Düzenli, 2009).

Şekil 2.5. 1918'de Filizis'in Trabzon haritasında Meydan (Düzenli, 2009)

Gerçek'e (1977) göre Trabzon Lambert 1937 planının raporunda var olan güzelliklerin ileride sürdürülmesi ve kaybolmaması için dikkate alınması gereken 5 madde arasında geçen "Abidevi bir şehir merkezi" maddesi ile Trabzon Kent Meydanı'ndan bahsedilmektedir (Erol ve Demirkaya, 2011). Ortahisar'ın ve Ortahisar içerisinde Trabzon Kent Meydanı 1937 tarihli Lambert planından günümüze kadar tüm planlama süreçlerinde tek merkezli olma özelliğini koruyarak ve bundan kaynaklı olarak söz konusu işlevleri barındırmaya devam ettiği görülmektedir (Sancar ve Acar, 2016). 1936-1937 yılı Trabzon belediyesi mesai raporunda, Lambert'in meydan olarak belirlediği Belediye Meydanı'nda modern bir meydan oluşturma çalışmalarından bahsedilmektedir. bu rapor da Meydan'ın güney doğusunda yer alan sinema'in yıktırılması konusu bahsedilmektedir (Erol ve Demirkaya, 2011).

Şekil 2.6. 1937’de Lambert Trabzon haritası (Erol vd., 2011)

1960’lerin Trabzon Kent Meydanını Ahamet Özer, Trabzon’un Kalbi Meyan adlı eserinde, Trabzon’un siyasal, sosyal, eğlenme ve dinlenme merkezi olduğunu söylemektedir. Tüm okulların katıldığı Ulusal bayram töreni, dini bayramlar, Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Çocuklar Bayramı ve ülkede kutlanılan diğer tüm bayramlarda Trabzon Kent Meydanı tıklım tıklım olmaktadır (Özer,A., 2011). Gösteriler, söyleyişler v geçiş törenlerin yapıldığı kentin tek merkez konumundaymış (Özer, 2011) (Şekil 2.7.).

1960’lerde genel olarak, kentin aydın insanları ve genç öğrencilerin kullandığı, Meydan Parkı’na, Millet bahçesi denilmektedir, gece tarafından kapanan, bekçisi olan ve her iki tarafta kapısı olan bir dinlenme ve eğlenme alanıymış. O dönem de parkın zemini çakıl taşlarıyla döşenmiş ve oturma alanları yağmurlu hava da açılıp katlanır demir sandalyalar bulunmaktaydı (Özer, 2011) (Şekil 2.9.).

Trabzon Kent Meydanının ’da 1960-1980li yıllarda kentin yetiştirdiği değerlerin, şair ve sanatçıların heykellerinin olduğu alandı. Atatürk heykeline ek olarak, şair-yazar Hasan İzzettin, yazar-çevirmen akademisyen Sabahtin Eyuboğlu ve din bilgini-Şair-Öğretmen İbrahim Cudi Efendilerinin heykelleri vardı. Trabzon kenti o zamanlarda, bu girişimiyle değerlerine sahip çıkarak diğer kentlere örnek olmuştur (Özer, 2011) (Şekil 2.8.).

Şekil 2.7. 1960'ta Meydan da düzenlenen törende halk at arabalarıyla geçişte ve folklor ekibinin gösterisi (Özer A, 2011)

Şekil 2.8. Meydan Parkı'nda Hasan İzzettin Atatürk ve heykeli ve dönemin oval havuzu (Özer A, 2011)

Şekil 2.9. Meydan Parkı'nda oturma alanı olarak katlanır demir sandalyeler ve izciler bir törende (Özer A, 2011)

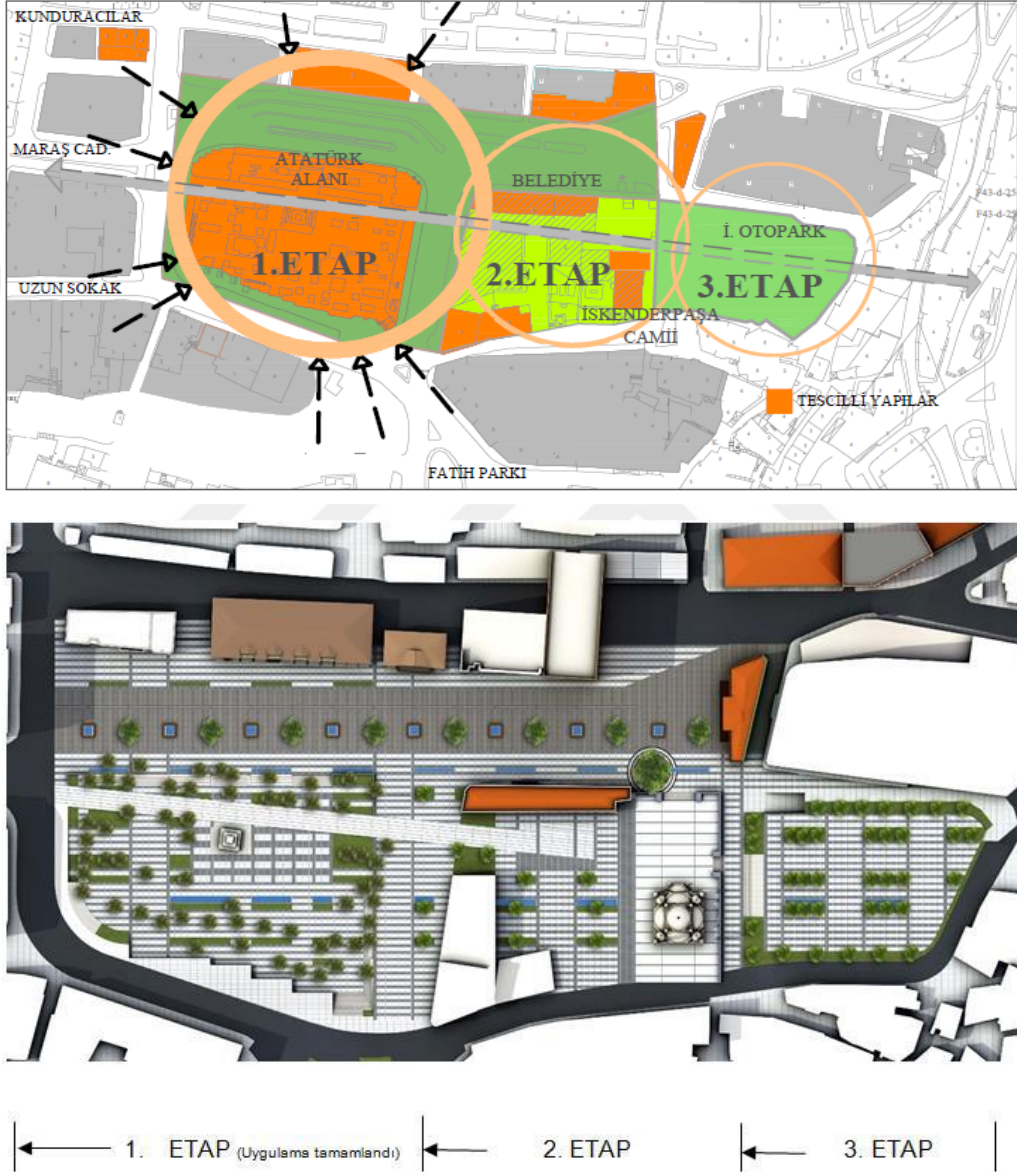
Trabzon Belediyesi'nin 07.05.2010 tarihin meclis kararıyla Trabzon Kent Meydanı kentsel dönüşüm alanı olarak ilan edilmiştir. Bu projede finansal destek ise 2011 yılında yapılan Dünya Gençlik Olimpiyatları Organizasyonu tarafından alınarak Meydan'ın sınırının büyütülme fikri konusunda öngörüler yapılmıştır (Sancar ve Acar, 2016) (Şekil 2.10.). Kent Meydanı, Kent Avlusu ve Kent Balkonu olarak üç farklı bölümlere ayrılarak, ilk etapta park alanının düzenlenmesi planlanmıştır (Erol ve Demirkaya, 2011).

Şekil 2.10. Atatürk alanı dönüşüm öncesi (Sancar ve Acar, 2016)

Sancar ve Acar (2016) göre Meydanın, Çömlekçi kentsel dönüşüm projesine yakınlığı nedeni ile, görsel, işlevsel ve ulaşım ilişkiler açısından, Meydan ve yakın çevresi hakkında

tekrardan bir planlama fikrini Trabzon kentin gündeminde tartışmaya açmıştır. Dönüşüm projesinin amacı Atatürk Alanı (Meydan Parkı), eski belediye hizmet binası, İskender Paşa Cami ve İskender Paşa otoparkı alanlarının süreklilik, içerik ve kimliğini yeniden kazanmak olarak belirlenmiştir (Sancar ve Acar, 2016).

Şekil 2.11. Proje alanına yönelik etaplamalar (Sancar ve Acar, 2016)

2.3. Araştırma Yöntemi

Bu tez çalışması iki araştırma sorusu içermektedir. Bunlardan ilki 'Kamusal alanların sürdürülebilirliği ne demektir?' diğeri ise; tezin ana araştırma konusu olan 'Trabzon Kent

Meydanı Sürdürülebilir bir Kamusal alan mıdır?' sorusudur. Bu soruların cevaplarını bulmak için tezde yöntem olarak öncelikle Literatür araştırması, sonrasında da alan çalışması yapılmıştır.

2.3.1. Literatür Araştırması

Kentsel alanda sürdürülebilirlik kriterlerini ortaya çıkarmak için ve 'Kamusal alanların sürdürülebilirliği nedir?' sorusunun cevabını bulmak için teorik çerçevenin oluşturulması gerekmektedir. Bu nedenle, konu ile ilgili kaynak kitaplar, makaleler, raporlar, araştırmalar incelenmiş kamusal Alanların Sürdürülebilirliği bağlamında teoriler ve çalışmalar araştırılmıştır.

Elde edilen veriler Sürdürülebilirlik kavramının temel üç bileşeni olan; Sosyal, Fiziksel-Çevresel ve Ekonomik sürdürülebilirlik başlıkları altında gruplanmış, her bir başlık da kendi içerisinde tekrar sınıflandırılmıştır. Örneğin; sosyal sürdürülebilirlik kapsamında, kimlik, çeşitlilik, yer-duygusu ve konfor bileşenleri; Fiziksel-Çevresel sürdürülebilirlik kapsamında; konum-çevre özellikleri, ölçek, form ve erişebilirlik ve Ekonomik sürdürülebilirlik kapsamında ise; aktivite, kullanım, bakım ve arazi değeri bileşenleri belirlenmiştir.

2.3.2. Alan Çalışması

Alan çalışmasında ise; Literatür çalışmasından elde edilen sürdürülebilirlik bileşenleri ve alt bileşenlerine göre (Tablo 1.10) Trabzon Kent Meydan'ının sürdürülebilirliğini değerlendirmek üzere sorular oluşturulmuş ve bu soruların cevaplarını bulmak için gözlem, tespit ve anket çalışması yöntemi ile kullanılmıştır (Tablo 2.1.). Tablo 2.1; Javadi (2015), Whyte (2011), Whyte (2009), Zeka (2011), Najafi & Sharif (2011), Lynch (1960), Lynch (1971), Relph (1976), Carmona (2009), Shaftao (2003), Alexander (1977), Gehl (1976) çalışmalarının sentezlenmesinden düzenlenmiştir.

Tablo 2.1. Çalışma Alanının Değerlendirilmesine Yönelik Bileşenler ve Yöntem

Sürdürülebilirlik	Bileşenler	Alt Bileşenler	Alan değerlendirme Soruları	Yöntem		
				literatür	Gözlem	Anket
Sosyal Sürdürülebilirlik	Kimlik	Tarihsel Kimlik	Kentin tarihinde Meydanın önemi var mıdır?		✓	
		Mekânsal kimlik	Meydan kentin tarihi ve kültürel değerlerini korunmasına katkıda bulunmuş mu? Alanın kendine özgü en önemli mekânsal değerleri nelerdir?		✓	✓
	Çeşitlilik	Kültürel, Sosyal ve cinsiyet Çeşitlilik	Meydan'da farklı yaş, cinsiyet ve sosyal gruplardan insanlar görülmekte mi?		✓	✓
	Yer duygusu	Aidiyet hissi	İnsanlar kendilerini Meydana ait hissediyorlar mı? İnsanlar Meydan da olunca kendilerini rahat ve mutlu hissediyorlar mı?			✓
	Konfor	Rahatlık	Meydan'da insanların oturma-dinlenme gibi aktivitelerine uygun donatılar mevcut mu? Uygun konumda mı? Çeşitli doğal elementleri (çim, ağaç, çiçekler, bitkiler) ve su unsurları (çeşme, havuz, şelale) sağlanmış mı? Meydan'da insanları iklimsel koşullardan koruyacak yarı-açık alanlar/düzenlemeler var mı?	✓	✓	✓
		Eşitlilik,	Meydan kentin dezavantajlı gurupları (kadınlar, çocuklar, engelliler, vs) için uygun nitelikler taşıyor mu?	✓	✓	✓
		Güvenlik	Kullanıcılar alanda kendilerini güvende hissediyor mu? Alanın güvenliği destekleyen iyi bir ışıklandırma sistemi mevcut mu?		✓	✓

Tablo 2.1.'nin devamı

Fiziksel-Çevresel Sürdürülebilirlik	Konum ve çevre Özellikleri	Merkeziyet ve konum	Alan, ana kent omurgası ve yoğun rotalar üzerinde, merkezi bir konumda mı?	✓	✓	
		Meydan ve çevresiyle ilişkisi	Meydan Parkı'nın yakın çevresiyle uyum, süreklilik ve ilişkisi sağlanmış mıdır?	✓	✓	
	Ölçek	Boyut ve genişlik	Meydan'da insan ölçeği bakımından ideal durum mevcut mu?	✓		
	Form	Düzenli (dikdörtgen, üçgen, kare), Düzensiz	Meydan tanımlı bir geometriye sahip mi?	✓	✓	
		Meydanın kapalılık düzeyi	Meydan'ın kapalılık düzeyi nedir?	✓		
	Erişebilirlik	Yaya, Toplu taşıma, Özel Araç	Alanın kentin ana yaya akslarıyla, toplu taşıma sistemleriyle entegrasyonu sağlanmış mı? Meydan'da taşıtlar yayalar için bir kısıt oluşturuyor mu? (Yaya- Özel araç)	✓	✓	✓
Ekonomik Sürdürülebilirlik	Aktivite	Geçici	Meydan'da geçici aktiviteler mevcut mu?	✓	✓	✓
		Kalıcı	Meydan'da işlevsel çeşitlilik mevcut mudur?	✓	✓	✓
	Kullanım	Kullanım sıklığı	Meydan en çok ne amaçla kullanılıyor? Meydan günün hangi zaman dilimlerinde etkin kullanılıyor?	✓	✓	✓
		Kullanım esnekliği	Farklı zamanlarda farklı aktiviteler için kullanılacak esnek mekânsal düzenlemeler var mı?	✓	✓	
	Bakım	-emizlik-Bakım-Yönetim	Meydan'ın bakım, onarım gibi çalışmaları yeterli mi?			✓
	Arazi değeri	Arazi değeri	Meydan yakın çevresindeki arazi değerinin artışı etkilemiş mi?	✓	✓	

Gözlem çalışmasında; doğrudan gözlem yaparak Meydanın mevcut mekansal organizasyonu ve özellikleri, kullanıcı profili, meydanın kullanım sıklığı, bakım ve

temizliğini gözlemlemek için alana farklı zamanlarda gidilmiş, gözlem yapılmış, gerekli notlar alınmış ve fotoğraflar çekilmiştir.

Tespit çalışmasında; Meydan'ın, mekansal bağlamda ölçek, form, kapalılık düzeyi,,girişleri, ulaşım ve erişebilirlik özellikleri, yaya sirkülasyonu, yaya-taşıt ilişkisi, yakın çevre ilişkisi gibi özellikleri tespit edilmiş, kentsel tasarım analiz yöntemleriyle analiz edilmiştir.

Anket Çalışmasında ise; Meydan kullanıcıları ile rastgele seçim yöntemi ile anket yapılmıştır. Anket çalışasında toplam 91 kişiyle görüşülmüştür..Anket farklı zamanlarda ve günün farklı saatlerinde (sabah-öğle-akşam) yapılmıştır Anketler SPSS programı ile değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde Betimsel analiz ve Frekans analizi yapılmıştır(Tablo 2.2.). Anket soruları ölçeklenmiş sorular (likert Ölçeği), evet-hayır soruları ve çok seçenekli sorulardan oluşmaktadır (Ek..).

Tablo 2.2. Anket çalışması detayları

Veri Kaynağı	Ne Zaman Gerçekleştirildi	Nasıl Analiz Edildi	Niçin Kullanıldı
Trabzon Kent Meydanı'nın kullanıcıları	01.05.2019 (11.00-15.00) 03.05.2019 (17.00-19.30) 05.05.2019 (09.00-12.00)	Betimsel İstatistikler (SPSS) Ve Frekans Analizi (SPSS)	Bir kamusal alan olarak, Trabzon Kent Meydanı'nın Sürdürülebilirlik analizi için kullanıldı

3. BULGULAR VE İRDELEMELER

Çalışma alanına ilişkin bulgular sürdürülebilir kentsel meydanın üç ana bileşeni olan Sosyal, Ekonomik ve Çevresel-Fiziksel bileşenler ve bu bileşenlerin göstergelerine göre elde edilmiştir. Bu bağlamda Tablo 2.2'deki soruların çalışma alanında cevapları aranmıştır.

3.1.1. Trabzon Kent Meydanının Sosyal Sürdürülebilirliği

Sosyal sürdürülebilirlik, kentsel kalkınmanın sosyal boyutuyla ilgilenen birçok planlama ve uygulama stratejilerine bağlıdır. Kentsel meydan bağlamında ele alındığında, sosyal etkileşim, sosyal bütünleşme, eşitlik ve değerleri ve geleneği koruma konularıyla ilgilenmektedir. Bu tez çalışmasında, Trabzon Kent Meydanı'nın sosyal sürdürülebilirliği; kimlik, çeşitlilik (sosyal, kültürel, cinsiyet), Aidiyet duygusu ve konfor bileşenleri bağlamında incelenmiştir.

3.1.1.1. Kimlik

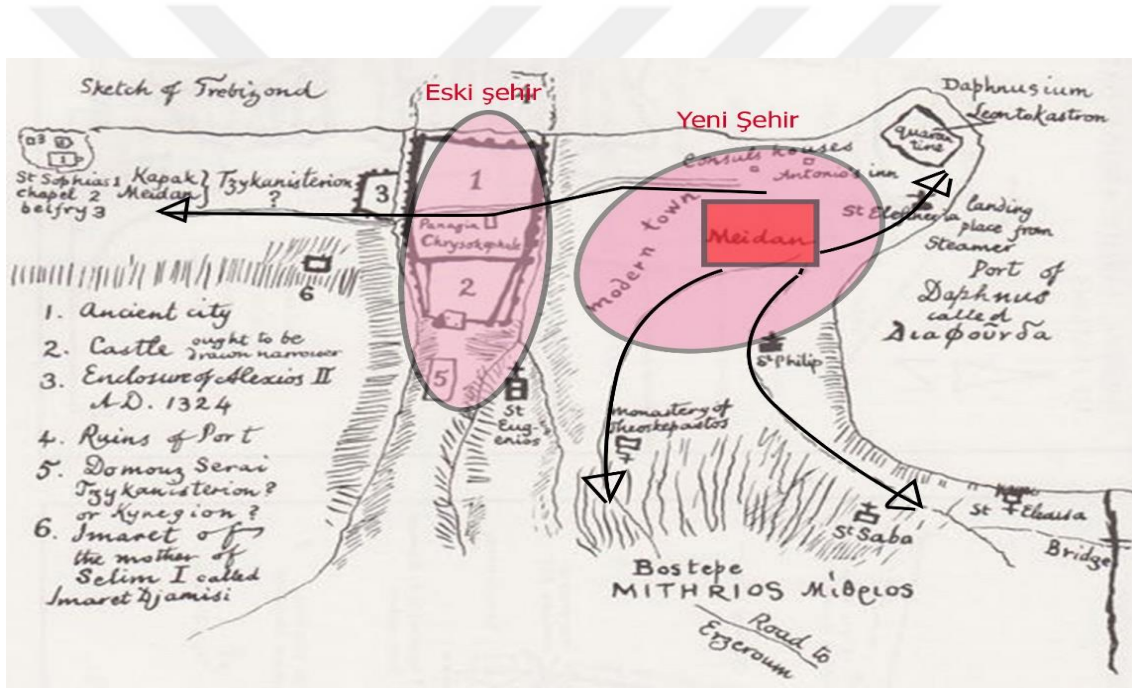
Kentsel bir meydanın kimliği, çevrenin öğeleri ve etkinlikleri veya bu ortamda gerçekleşen aktiviteler ile tanımlanmaktadır. Tarihi dönemlerden beri Kent meydanları, kent ve kent sakinlerinin kimliğini korunmasında, geliştirilmesinde ve sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kent meydanları günlük hayatın ve kenti ilgilendiren önemli olayların yaşandığı yerdir. Bu yüzden 'meydan kimliğinin' anlamını anlamak, şehir plancılarının ve tasarımcıların göz önünde bulundurması gereken önemli önceliklerden biridir. Sosyal sürdürülebilirliğin kimlik ilkesi Trabzon Kent Meydanı bağlamında tarihsel ve mekânsal kimlik olarak iki parametre olarak ele alınmıştır.

Trabzon kentin tarihinde Meydan'ın önemi var mıdır? (Tarihsel Kimlik)

Yukarıda meydanın tarihsel gelişimi bölümünde anlatıldığı gibi, günümüzdeki Trabzon Kent Meydan'ı ve çevresi 1486 yıllarında Trabzon da olan Hristiyan mahallelerinin en büyüğü olduğunu ve Mahalle-i Meydan adına 1523 ve 1553 tarihli tahrir defterlerine rastlanmaktadır Lowry (1981). Trabzon Kent Meydanı tarih içerisinde dönemin koşullarına bağlı olarak farklı şekillerde adlandırılmıştır. Osmanlı döneminde Kâfir Meydanı, Gâvur Meydanı, Meydan-i Şarki, Hürriyet Meydanı şeklinde isimlendirilirken Cumhuriyet

döneminde ise Belediye Meydanı, Taksim meydanı ve Atatürk Alanı olarak adlandırılmıştır. Her dönem içerisinde farklı adlarla anılması, Trabzon Kent Meydanının Trabzon kenti tarihi içinde ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir. Farklı dönemler de farklı yönetim sistemlerin gelmesiyle ve o yönetim sistemin kendini, gücünü ve düşünce tarzını, Trabzon kentine aktara bilmesi için Trabzon'un kalbi olan Meydan alanına müdahalelerde bulunmuş ve dönemlere has olarak isimler verilmiş ve değiştirilmiştir.

Meydanın Finlay'ın 1850'ler de ki şematik Trabzon planında yeni şehrin merkezi olduğu görülmektedir. Dönemin Erzurum yolu gibi önemli yolları meydan üzerinden geçmektedir. 1850ler de Meydan'ın Trabzon kentinin en erişilebilir noktası olduğunu ve önemli yolların kesiştiği kentin ana merkezi ve odak noktası konumundadır (Şekil 3.1.).

Şekil 3.1. 1950'de Finlay'ın Trabzon haritasında Meydan

1960lerin Trabzon Kent Meydanının Ahmet Özer'in (2011) anlattığına göre Trabzon'un tek siyasal, sosyal, eğlenme ve dinlenme merkezidir. Tüm okulların katıldığı Ulusal bayram töreni, dini bayramlar, Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Çocuklar Bayramı ve ülkede kutlanılan diğer tüm bayramlarda Trabzon Kent Meydanı'nın kullanıcılarla dolu ve Gösterilerin, söyleyişlerin ve geçiş törenlerinin yapıldığı kentin demokrasi ve cumhuriyeti temsil eden yegâne kamusal alandır (Şekil 3.2.).

Şekil 3.2. 1960'ta Meydan da düzenlenen törende halk at arabalarıyla geçişte (Özer, 2011)

Meydan Trabzon tarihinde kentin en önemli kamusal alanı olarak günümüze kadar gelmiştir. Her dönemde çeşitli etnik, din ve kültürlerden insanları barındıran 1400'lerde Hristiyanların yaşadığı en büyük mahallesidir. Farklı dönemlerde, dönemlerin koşullarına bağlı olarak Meydan'a farklı isimler verilmiş ve Meydan Trabzon kentinde bu dönemler içerisinde farklı roller üstlenmiştir. Trabzon Kent Meydanı değişimlere rağmen tüm bu süreç içerisinde insanların ve Trabzon'un anılarını barındırarak kamusal kimliğini korumuş ve günümüzde de Trabzon kenti için en önemli bir kamusal mekân niteliğinde olduğu tespit edilmiştir.

Meydan kentin tarihi ve kültürel değerlerinin korunmasına katkıda bulunmuş mu? (Mekânsal Kimlik)

Bu soruda Meydan'da kentin geçmişini, tarihi ve kültürel değerlerini anımsatan öğelerin olup olmadığını ve Meydanla ilgili hatıralar semboller, anlam ve yorumların öne çıkarıldığı yâda çıkarılmadığı incelenecektir. Trabzon'un Tarihine bakıldığında, Meydan bu bağlamda çok önemli bir yere sahiptir. Fakat Trabzon Kent Meydanı bugünkü durumuyla, eskilerde yaşanmış olan tarihi ve kültürel değerlerini yeterince yansıtamamaktadır. Meydanın eskiden Hristiyanların yaşandığı bir mahalle olduğunu, Osmanlı döneminde buraya Gâvur Meydanı, Kâfir meydanı ve Meydan-ı şarki denildiğini, Cumhuriyet döneminin kuruluşundan sonra, ise Hürriyet meydanı ve Taksim meydanı denildiğini, tüm resmi, dini bayramların burada kutlandığını, geçit töreni ve gösterilerin burada yapıldığını hatırlatan, anımsatan öğeler yeterince bulunmamaktadır (Şekil 3.2.).

Özer'e (2011) göre, Trabzon Kent Meydanı'nda 1960-1980li yıllarda kentin yetiştirdiği değerlerin, şair ve sanatçıların heykellerinin olduğu alandı. Atatürk heykeline ek olarak, şair-yazar Hasan İzzettin yazar-çevirmen akademisyen Sabahtin Eyuboğlu ve din bilgini-Şair-Öğretmen İbrahim Cudi Efendilerinin heykelleri vardı. Trabzon kenti o zamanlarda, bu girişimiyle değerlerine sahip çıkarak diğer kentlere örnek olmuştur (Özer,A., 2011) (Şekil 3.4.).

Günümüzde tarihi binalar dışında tarihi ve kültürel değer sayılacak ve Trabzon'u temsil edecek öğeler olarak, Atatürk heykeli ve Trabzon Spor 'un logosu bulunmaktadır. Alanda gözlem yapılırken insanların, özellikle Trabzon dışından gelenlerin bu iki öğeler ile fotoğraf çektikleri görülmektedir (Şekil 3.3.).

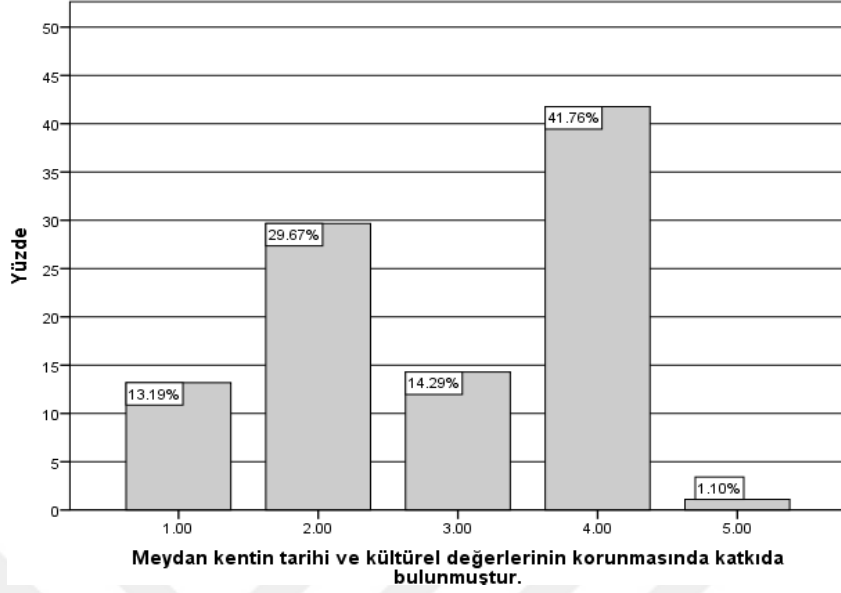
Şekil 3.3. Meydanın bir kent simgesi niteliği konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Bu doğrultuda Meydanın Trabzon kentin kimliğini, tarihini ve kültürel değerlerini korunmasında katkıda bulunduğunu kullanıcılar açısından ölçmek, kullanıcıların mekânsal deneyimlerini ve düşüncelerini anlamak ve için anket çalışmasında kullanıcılara konuyla ilgili şu iki cümle iletili:

Meydan, kentin tarihi ve kültürel değerlerinin korunmasında katkıda bulunmuştur.

Trabzon Kent Meydanı kentin kimliğini yansıtıyor.

Likert ölçeği kullanılarak ankete katılanlara (kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, bir fikrim yok, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum) seçenekleri sonuldu. 5'li Likert ölçeğine göre en düşük değer 1(kesinlikle katılmıyorum ve en yüksek değer 5 (kesinlikle katılıyorum) anlamana gelmektedir.

Şekil 3.4. Meydanın bir kent simgesi niteliği konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Tablo 3.1. Trabzon Kent Meydanının Tarihsel Kimlik değerlendirme tablosu

Betimsel istatistik					
	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Meydan, kentin tarihi ve kültürel değerlerinin korunmasında katkıda bulunmuştur.	91	1.00	5.00	2.8791	1.13368
Trabzon Kent Meydanı kentin kimliğini yansıtıyor.	91	1.00	5.00	3.1538	1.23759
Geçerli N	91				

İlk soruya ilişkin (Meydan kentin tarihi ve kültürel değerlerinin korunmasında katkıda bulunmuştur.) katılımcıların yüzde 41.76 katılıyorum, yüzde 29.67 katılmıyorum, yüzde 13.19 asla katılmıyorum, yüzde 14.29 bir fikrim yok ve yüzde 1.1 kesinlikle katılıyorum olarak cevaplamıştır şekil (3.4.). Yüze 41.76 katılıyorum demesi Meydanın tarihi ve kültürel değerlerinin korunmasında katkı da bulunduğunu net bir şekilde gösterememektedir. Burada önemli olan ortalama değerdir ortalama değer 2.87 çıktığına göre insanların Meydan'ın tarihsel ve kültürel değerlerini yeterince yansıtamadığını ve korunmasında katkıda bulunamadığını göstermektedir (Tablo3.1.).

Aynı şekilde ikinci soruya yönelik ortalama değerin 3.15 çıkması, kullanıcıların ortalama olarak kentin kimliğini yeterince yansıttığından emin olamadıklarını göstermektedir.

Alanın kendine özgü en önemli mekânsal değerleri nelerdir? (Mekânsal kimlik)

Kimlik genel anlamda farkındalık yaratan, tanımlayan, betimleyen bir kelimedir. Bir insan için kimlik, o insanın kim olduğunu, kişinin özelliklerini tanımlayarak o insanın başkalarının hafızasında profilini oluşturulması için kullanılmaktadır. Kimlikli bir kamusal alanın da, insanların o alanı kafasında profilini oluşturması için, kendine özel mekânsal özelliklere sahip olması gerekmektedir. Kimlikli mekanlar kullanıcılar tarafından daha kolay tanımlanır, algılanır ve insanların hafızasında mekanla ilgili profil oluşturmaktadır. Çalışma alanı kapsamında, meydanı tanımlayan, betimleyen ve insanların hafızasında meydanın profilini oluşturan mekânsal özellikler ve değerler incelenmiştir.

Bu bağlamda Meydan'ın tarih olarak, Trabzon kentinde kendine yer edindiği ve eski dönemlerden beri konum olarak kent merkezinde (MİA) yer aldığı Meydan için önemli bir özelliktir. Mekansal olarak Meydan'ın etrafında bulunan tarihi binalar, Meydan'ı çevreleyen tarih kokan organik kentsel doku, alanın kendine özgü en önemli mekânsal değerleridir. Aynı zamanda Meydan'ın içinde bulunan, alt mekânlar; Kent Avlusu olarak tasarlanan İskender Paşa Cami'sinin bulunduğu alan (A1), Meydan içindeki kahve-çay alanı (A2), Atatürk heykelinin etrafı (A3) ve amfi şeklinde tasarlanan merdivenli oturma alanı (A4), ve bu alanların kendi içindeki sürekliliği ve geçirgenliği, kullanıcılara farklı oturma, dinleme, buluşma, çay-kahve içme olanakları sağlamaktadır (Şekil 3.5.). Mekânsal kimliği olan kamusal alanlar kentin önemli potansiyel alanıdır. Bu alanlar, bulunduğu kenti simgeleyen bir kent simgesi (landmark) niteliğindedir.

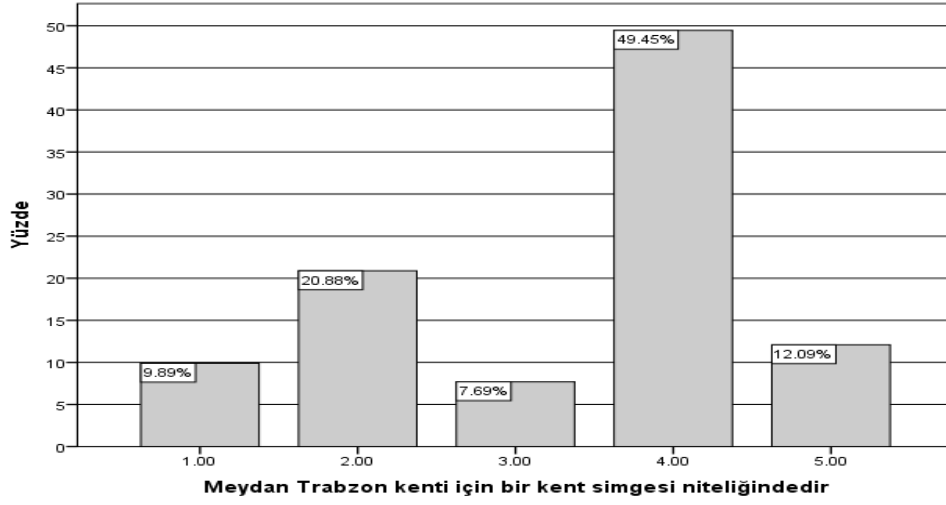
Şekil 3.5. Meydan içinde olan alt mekanlar ve bu mekanların geçirgenliği ve sürekliliği

Kullanıcıların konuyla ilgili düşüncelerini ölçmek için anket sorusu olarak şu cümle iletilmiştir:

Trabzon Kent Meydanı kentin kimliğini yansıtıyor.

Ankete çalışmasına katılanlara, kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, bir fikrim yok, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum seçenekleri sunuldu. 5'li Likert ölçeğine göre en düşük değer 1(kesinlikle katılmıyorum ve en yüksek değer 5 (kesinlikle katılıyorum) anlamına gelmektedir.

Katılımcıların yüzde 49.45 katılıyorum, yüzde 20.88 katılmıyorum, yüzde 12.09 kesinlikle katılıyorum, yüzde 9.89 kesinlikle katılmıyorum ve yüzde 7.69 de bir fikrim yok olarak seçenekleri işaretlemektedir (Şekil.3.6.). En düşük değer 1(kesinlikle katılmıyorum) ve en yüksek değer 5 (kesinlikle katılıyorum) olduğuna göre kullanıcıları iletilen soruya verdikleri ortalama değer 3.33 olarak genel anlamda kullanıcıların çoğunluğu Meydanın bir kent simgesi olduğunu düşünülmektedir (Tablo.3.2.).

Şekil 3.6. Meydanın bir kent simgesi niteliği konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Tablo 3.2. Kent simgesi niteliği için kullanıcıların betimsel istatistiği

Betimsel İstatistik					
	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart sapma
Meydan Trabzon kenti için bir kent simgesi niteliğindedir.	91	1.00	5.00	3.3297	1.22070
Geçerli N	91				

3.1.1.2. Çeşitlilik

Kamusal Alanlar, farklı sosyal grupların, sınıfların, ırkların, etnik grupların, yaş ve cinsiyetlerin bir araya geldiği alanlardır. Sürdürülebilir kentsel meydanın da, çeşitli yaş gruplarını, cinsiyetleri, kültürleri ve sosyal sınıfları içermesi gerekmektedir. Bu tez çalışması kapsamında sosyal sürdürülebilirlik açısından çeşitlilik; kültürel, sosyal ve cinsiyet olarak alınmıştır.

Meydan'da farklı yaş, cinsiyet ve sosyal gruplardan insanlar görülmekte mi? (Kültürel, Sosyal ve cinsiyet Çeşitlilik)

Alanda sosyal çeşitliliği analiz etmek için anket çalışmasında, demografi olarak; cinsiyet, yaş, gelir düzeyi ve meslek gibi parametreler sorulmuştur. 91 kişiyle rastgele yapılan anket çalışmasında katılımcıların, yüzde 42.9 kadın ve yüzde 57.1 erkektir. Çıkan sonuca göre alanın kullanıcıları cinsiyet olarak yakın oran taşımaktadır. Eğer ki erkek

kullanıcıların kadın kullanıcılarına göre yüzdesi aşırı yüksek olsaydı alanın tasarım ve güvenlik açısından sorun taşıdığına göstergesiydi (Tablo.3.3.)

Alanda farklı yaş guruplarını incelemek için anket çalışmasında beş farklı yaş gurupları (0-17, 18-34, 35-49, 50-64 ve 64 üstü) tanımlanmıştır. Çıkan sonuca göre kullanıcıların yüzde 63.74 (18-34) yaş aralığında olduğunu, yüzde 17.58 (35-49), yüzde 9.89 (50-64), yüzde 7.69 (0-17) ve yüzde 1.1 (64 üstü) çıkmaktadır. Meydan kullanıcıların büyük bir çoğunluğu gençler olduğu söylenebilir. Meydan'ı gençlere ek olarak diğer yaş gurupları da kullanmaktadır. Bu anket çalışmasında genç kullanıcıların yüzdesinin çok fazla çıkması ve 64 yaş üstü kullanıcıların yüzdesinin çok düşük çıkması anket çalışmasında 64 yaş üstü insanların katılmayı istemediklerinden kaynaklanmaktadır.

Gelir düzeyi olarak bakıldığında kullanıcıların yüzde 32.97'si 1000 TL'nin altı, yüzde 21.98'i (1001-2000) TL aralığında, yüzde 25.27'si (2001-3000) TL aralığında, yüzde 14.29'ü (3001-5000) TL aralığında ve yüzde 5,49'ü 5000 TL üstü gelir düzeyine sahiptir. Gelir düzeyi analizine bakıldığında Meydan; alt, orta ve üst gelir guruplarının kullanımına açık ve kamusal alan olarak farklı gelir guruplarının ihtiyaçlarına karşılık vermektedir. Üst gelir gurubun yüzde 5.49 çıkmasıyla diğer gelir aralıklarına göre düşük olduğunu ve Meydan da kullanıcı olarak az olduğu tespit edilmiştir (Tablo.3.3.).

Meslek gurupları olarak Meydanın neredeyse tüm guruplardan kullanıcıları kapsamaktadır. Özel sektör çalışanları, öğrenciler, memurlar, çalışmayanlar, ev hanımları ve emekli gibi tüm guruplardan sırasıyla içermektedir (Tablo.3.3.).

Genel anlamda Trabzon Kent Meydanının Sosyal çeşitlilik analizi bakımından farklı yaş, cinsiyet, gelir gurubu ve meslekleri kapsadığını ve sosyal çeşitlik bakımından sürdürülebilir oluşu söylenebilmektedir.

Tablo 3.3. Trabzon Kent Meydanının ankete göre kullanıcı demografisi

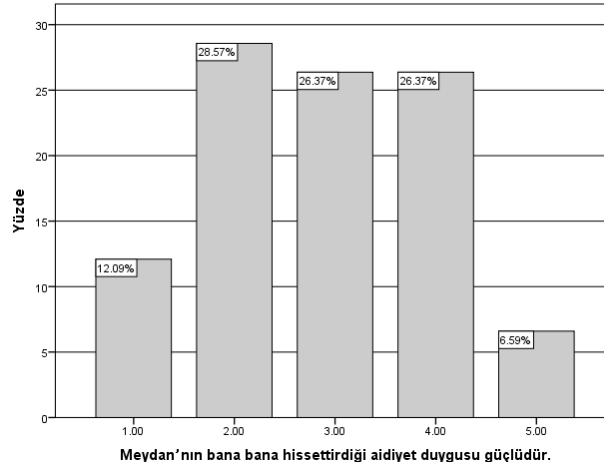
Cinsiyet		Kadın 42.9%	Erkek 57.1%			
Yaş	0-17 7.69%	18-34 63.74%	35-49 17.58%	50-64 9.89%	64 üstü 1.1%	
Gelir düzeyi	0-1000 32.97%	1001-2000 21.98%	2001-3000 25.27%	3001-5000 14.29%	5000 üstü 5.49%	
Meslek	Çalışmıyor 8.79%	Öğrenci 30.77%	Memur 13.19%	Özel sektör 39.56%	Ev hanımı 4.40%	Emekli 3.3%

3.1.1.3. Yer Duygusu

Yukarıda da anlatıldığı gibi yer duygusu, kullanıcıların meydan gibi kamusal alana duydukları memnuniyet ile ilgili psikolojik faktörlerdir. Yer duygusu aslında, kullanıcılar ve alan arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Yer duygusu, insanın kentsel meydanla, zihinsel ve duygusal bir ilişki kurduğu ve alana aidiyet hissettiği anlamına gelmektedir. Bu çalışmada da Trabzon Kent Meydanı'nda kullanıcıların Meydan'la ilgili bir benimseme duygusu ve aidiyet hissini ölçmeye çalışılmıştır.

İnsanlar kendilerini Meydana ait hissediyorlar mı? İnsanlar Meydan da olunca kendilerini rahat ve mutlu hissediyorlar mı? (Aidiyet hissi)

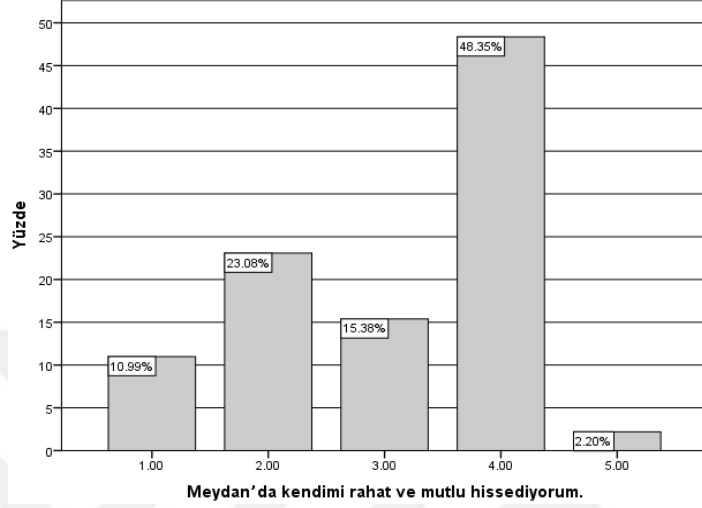
Meydan'ın bana hissettirdiği aidiyet duygusu güçlüdür cümlesine, katılımcıların yüzde 28.57'si katılmıyorum, yüzde 26.37 bir fikrim yok, yüzde 26.37 katılıyorum, yüzde 12.09'u kesinlikle katılmıyorum ve yüzde 6.69 kesinlikle katılıyorum olarak cevaplamaktadır (Şekil.3.7). Anket sonucuna göre; en düşük değer 1 (kesinlikle katılmıyorum) ve en yüksek değer 5 (kesinlikle katılıyorum) bu soruyla ilişkin katılımcıların ortalama verdiği değer 2.87 çıkmaktadır. Bu sonuç kullanıcıların Meydan'la ilgili kendilerini çok fazla ait hissetmediklerini ve kararsız olduklarını göstermektedir.

Şekil 3.7. Meydanın aidiyet hissi konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

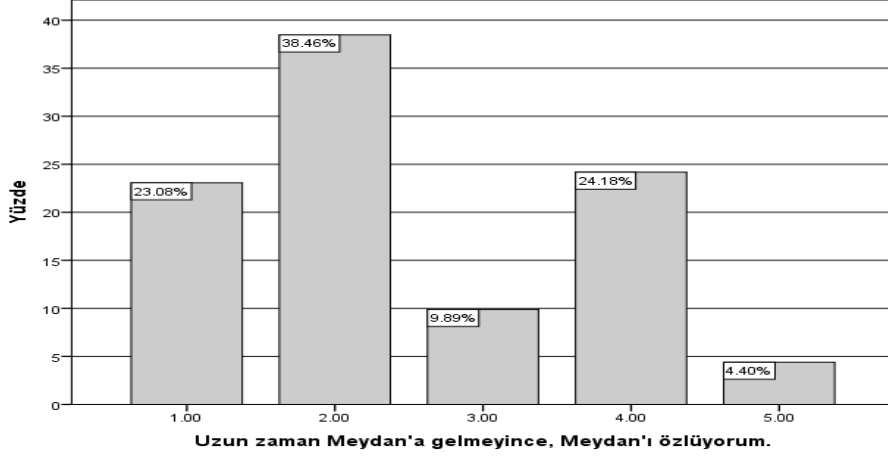
Meydan'da kendimi rahat ve mutlu hissediyorum, cümlesine anket katılımcıların yüzde 48.35 katılıyorum, yüzde 23.08 katılmıyorum, yüzde 15.38 bir fikrim yok, yüzde 10.99 kesinlikle katılmıyorum ve yüzde 2.2 de kesinlikle katılıyorum olarak

cevaplamaktadır (Şekil.3.8.) Bu soruya ilişkin katılımcıların büyük çoğunluğu (48.3%) cevap verdiği göre insanların Meydan'da kendilerini mutlu ve rahat hissettiklerini söyleyebiliriz.

Şekil 3.8. Meydanın özlem konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Uzun zaman Meydan Park'ına gelmeyince, Meydan'ı özlüyorum, cümlesine katılımcıların yüzde 38.46 katılmıyorum, yüzde 24.16 katılıyorum, yüzde 23.08 kesinlikle katılmıyorum, yüzde 9.89 bir fikrim yok ve yüzde 4.40 ise kesinlikle katılıyorum olarak cevap vermektedir (Şekil.3.9.). İnsanlar genel olarak kendilerine ait olduğu mekânları özlerler, örneğin evlerini, memleketini, okulunu, mahalle ve semt parklarını, uzun bir süre görmeyince özlem duygusu hissederler. Fakat anket çalışmasında, minimum değer 1 (kesinlikle katılmıyorum) ve maksimum değer 5 (kesinlikle katılıyorum) olduğuna göre ortalama değer 2.48 çıktığına göre kullanıcıların çoğunluğu Meydan'a karşı özlem duygusu hissetmediklerini göstermektedir (Tablo.3.4).

Şekil 3.9. Meydanın niteliği konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Bu bağlamda anket çalışmasının sonucuna göre, kullanıcıların Meydan' karşı güçlü aidiyet ve benimseme hissi olmadığını ve anket çalışması sırasında katılımcıların bazıları eski Trabzon Kent Meydanını özlediklerini dile getirmektedir.

Tablo 3.4. Aidiyet duygusu, kullanıcıların betimsel istatistiği

Betimsel istatistik					
	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart sapama
Meydan'ın bana hissettirdiği aidiyet duygusu güçlüdür.	91	1.00	5.00	2.8681	1.13733
Meydan'da kendimi rahat ve mutlu hissediyorum.	91	1.00	5.00	3.0769	1.11784
Uzun zaman Meydan Park'ına gelmeyince, Meydan'ı özlüyorum.	91	1.00	5.00	2.4835	1.21438
Geçerli N	91				

3.1.1.4. Konfor

Konfor, kentsel meydanlar için yeterli ve rahat bir ortamı ifade etmektedir. Konfor, başarılı meydanların; alanın kullanımı üzerindeki etkisine ilişkin ilk sıraya gelmektedir (Whyte,2009). Davranışsal ve psikolojik rahatlık deneyimi, mikro iklimsel şartlar (güneş, soğukluk, sıcaklık, rüzgâr ve yağmura karşı barınma ve korunma), fiziksel unsurlar (örneğin

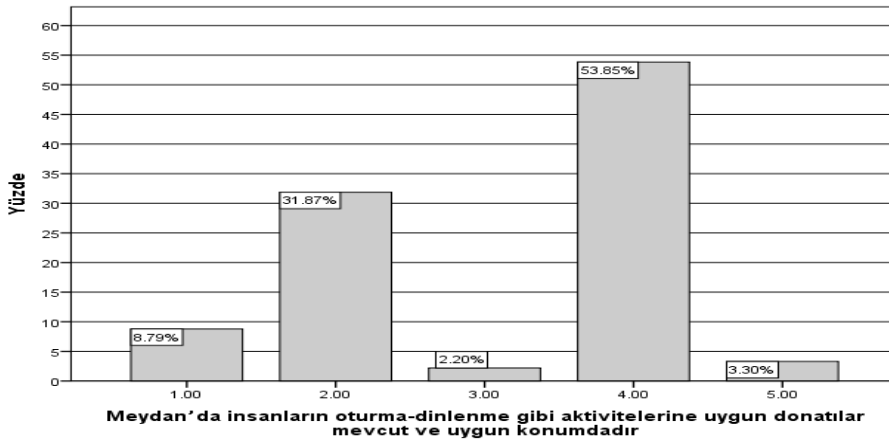
oturma, bekleme, kitap okuma alanları, peyzaj tasarımı), dezavantajlı insanların kullanımına uygun olup olanakların sağlanmasıyla gerçekleşmektedir. Trabzon Kent Meydanı'nın konfor düzeyini analiz etmek için kullanıcıların Meydan da rahatlık, eşitlik ve güvenlik düzeyleri incelenecektir.

Meydan'da insanların oturma-dinlenme gibi aktivitelerine uygun donatılar mevcut mu? (Rahatlık)

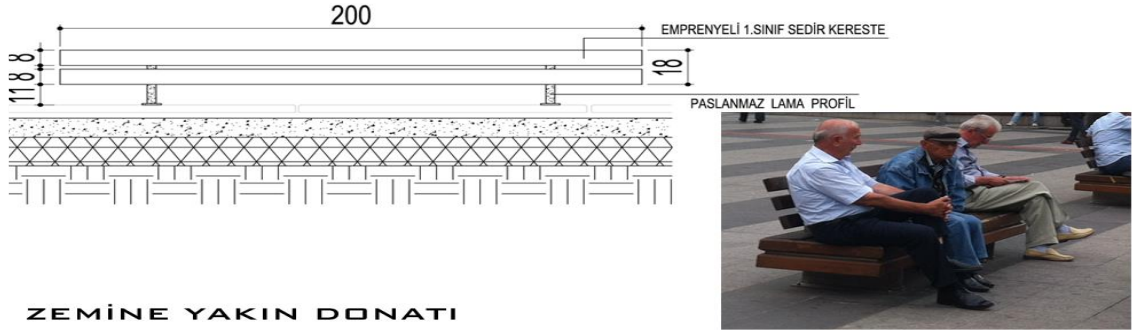
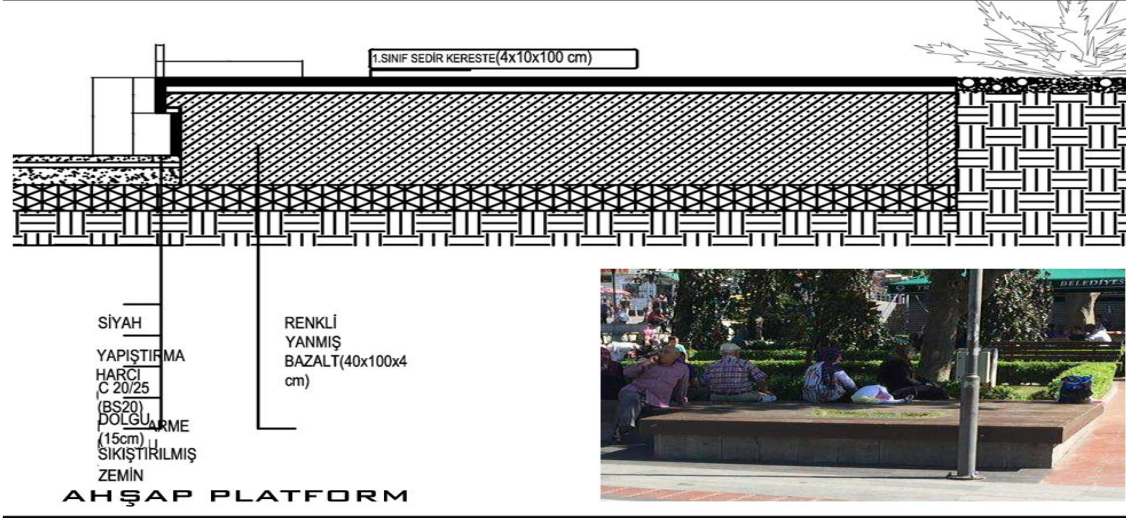
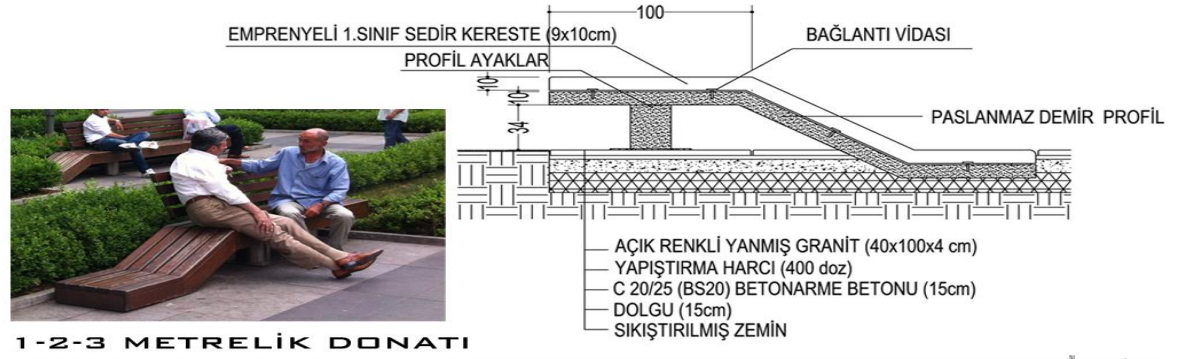
Meydan'da oturma-dinleme alanlarında beş farklı donatı elemanı uygulanmıştır (Yer seviyesine yakın oturma birimi, bir metrelik oturma birimi, iki metrelik oturma birimi, 3 metrelik oturma birimi ve platformlu ahşap oturma birimi). Bu oturma donatıları birinci sınıf ahşap ve paslanmaz çelik kullanılarak yapılmıştır (Şekil3.11.) (Işık, B.Ö. ve diğ, 2016).

Çalışma alanındaki oturma-dinleme donatılarına ilişkin, kullanıcıların düşüncelerini ve memnuniyet düzeylerini analiz etmek için, 'Meydan'da insanların oturma-dinleme, gibi aktivitelerine uygun donatılar mevcut ve uygun konumda mı ?' anket sorusunun yanıtı arandı.

Sonuca göre katılımcıların yüzde 53.85 katılıyorum, yüzde 31.87 katılmıyorum, yüzde 8.79 kesinlikle katılmıyorum, yüzde 3.3 kesinlikle katılıyorum ve 3.3 bir yüzdeler de bir fikrim yok olarak cevaplamaktadır (Şekil.3.10.). 5'li Likert ölçeğine göre ortalama değer 3.11 çıkarak katılımcıların yarısından fazlası oturma-dinleme donatılarından memnun olduklarını göstermektedir.

Şekil 3.10. Meydan'ın dinleme-oturma donatılar konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Şekil 3.11. Meydan oturma donatı elemanları (Işık, B., Ö. Ve diğ., 2016)

Çeşitli doğal elementleri (çim, ağaç, çiçekler, bitkiler) ve su unsurları (çeşme, havuz, şelale) sağlanmış mı? (Rahatlılık)

Meydanın eski isimlerinden biri Taksim Meydan'ıdır. Taksim “su dağıtılan” yer anlamına geldiği için; Meydanın bu eski adından esinlenerek, su öğeleri yeterli düzeyde sağlanmıştır. İnsanların su öğeleri etrafında, uzun süreler içerisinde zaman geçirdiği ve su öğelerinin çıkardığı ses ile uyuyanların bulunması Meydanın konfor düzeyini göstermektedir (Şekil 3.12.)

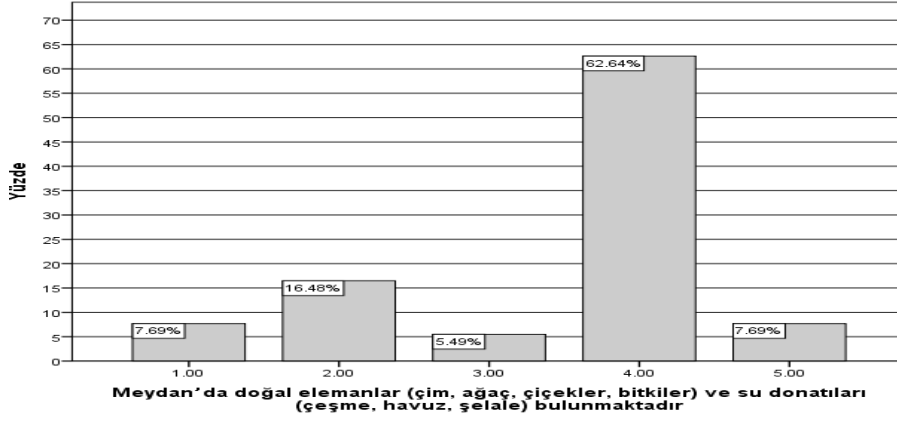
Şekil 3.12. Meydan'da bulunan su elemanları ve Meydan kullanıcıları (Işık, B.,Ö. ve diğ 2016)

Meydan da su öğelerinin yeterli düzeyde sağlanması, Meydan'a estetik görünüm sağlamanın yanı sıra çocuklar için yaz döneminde, oyun, eğlence ve etkinlik alanı olmaktadır (Işık, B., Ö. ve diğ 2016).

Kullanıcıların, Meydan'ın doğal elemanlar ve su öğeleri konusunda düşüncelerini incelemek için katılımcılara aşağıdaki cümleye yönelik katılım düzeylerini işaretlemeleri istendi:

Meydan'da doğal elemanlar (çim, ağaç, çiçekler, bitkiler) ve su donatıları (çeşme, havuz, şelale) bulunmaktadır.

Sonuca göre katılımcıların, yüzde 62.64 katılıyorum, yüzde 16.48 katılmıyorum, yüzde 7.69 kesinlikle katılıyorum, yüzde 7.69 kesinlikle katılmıyorum ve yüzde 5.49 bir fikrim yok olarak cevaplamaktadır (Şekil 3.13.). Likert ölçeğine göre ortalama değer 3.47 çıkara, Meydan da su öğelerinin yeterli düzeyde sağlandığı ve kullanıcıların çoğunluğunun memnuniyetini göstermektedir (Tablo3.5).

Şekil 3.13. Meydan'ın doğal elemanlar ve su donatıları konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Tablo 3.5. Meydan da doğal elemanlar ve su donatıları konusunda kullanıcıların betimsel istatistiği

Betimsel İstatistik					
	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart sapma
Meydan'da doğal elemanlar (çim, ağaç, çiçekler, bitkiler) ve su donatıları (çeşme, havuz, şelale) bulunmaktadır.	91	1.00	5.00	3.4615	1.09856
Geçerli N	91				

Meydan'da insanları iklimsel koşullardan koruyacak yarı-açık alanlar/düzenlemeler var mı? (Rahatlılık)

Sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel meydanlarda kullanıcıları mikro iklim koşullardan (güneş, yağmur, rüzgâr, vb.) korunmak için düzenlemeler gerekmektedir. Her bölgenin iklimine göre düzenlemeler farklılaşa bilmektedir. Trabzon kenti genel olarak yağmurlu bir iklime sahip olduğu için Meydan'da yağmurdan koruma alanları incelenmiştir.

Meydan'da bulunan ağaçlar kullanıcıları güneş ışığından koruyarak doğal koruma alanları niteliğindedir. Yağmur gibi iklimsel koşullardan koruma alanı olarak, çalışma alanı içerisinde bazı düzenlemeler bulunmaktadır. Şekil 3.14.'te gösterildiği gibi mavi renkte olanlar herkese açık, herkesin kullanabileceği alandır, mor renkte gösterilen alan,

özelleştirilmiş park içerisinde olan çay-kahve alanıdır. Mor renginde gösterilen alan herkesin kullanımına açık olmayıp çay-kahve alanın müşterilerine hizmet vermektedir. B konuyla ilgili Trabzon Kent Meydanı 'da herkesin kullanımına açık, iklimsel koşullardan koruma alanları eksik olduğu söylenebilir.

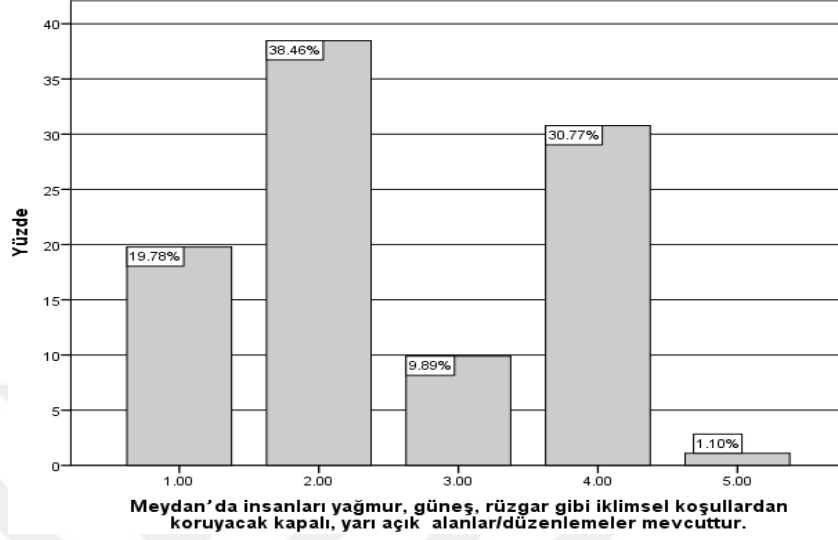
Şekil 3.14. Meydan'da iklimsel koşullardan koruma alanları

Anket çalışmasında kullanıcıların konuyla ilgili düşüncelerini analiz etmek için aşağıdaki cümle anket sorusu olarak sorulmuştur.

Meydan'da doğal elemanlar (çim, ağaç, çiçekler, bitkiler) ve su donatıları (çeşme, havuz, şelale) bulunmaktadır.

Katılımcıların yüzde 38.45 katılmıyorum, yüzde 30.77 katılıyorum, yüzde 19.78 kesinlikle katılmıyorum, yüzde 9.89 bir fikrim yok ve yüzde 1.1 de kesinlikle katılıyorum olarak cevaplamaktadır (Şekil 3.15.). Likert ölçeği değerine göre ortalama değer 2.54

çıkmaktadır. Çıkan anket sonucuna göre de Meydan, iklimsel koşullardan koruma alanı olarak eksiklik yaşamaktadır (Tablo 3.6.)

Şekil 3.15. Meydan'ın iklimsel koşullardan koruma alanı konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Tablo 3.6. Meydan'da iklimsel koşullardan koruma alanları konusunda kullanıcıların betimsel istatistiği

Betimsel İstatistik					
	N	Mini mum	Maksi mum	Ortalama	Standart Sapma
Anket çalışmasında kullanıcıların konuyla ilgili düşüncelerini analiz etmek için aşağıdaki cümle anket sorusu olarak sorulmuştur.	91	1.00	5.00	2.549	1.15724
Geçerli N	91				

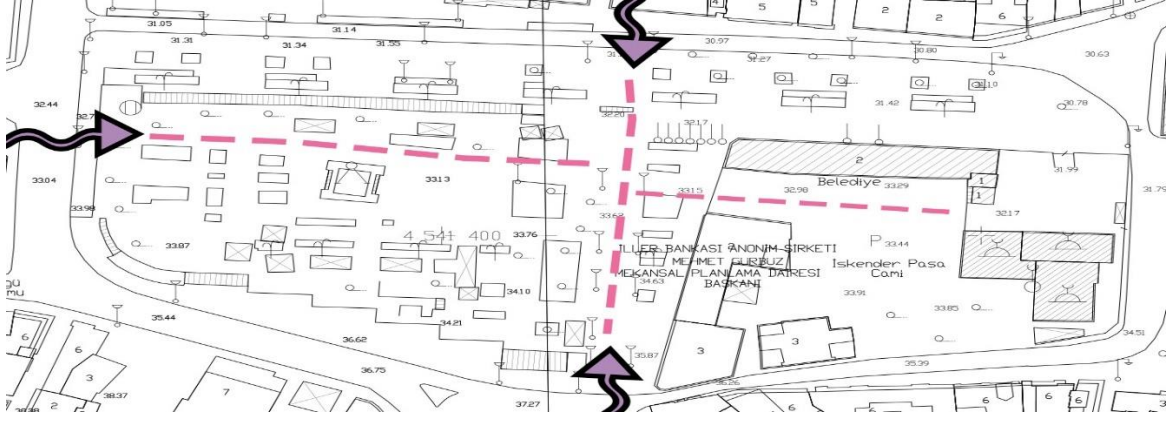
Meydan kentin dezavantajlı gurupları (kadınlar, çocuklar, engelliler, vs) için uygun nitelikler taşıyor mu? (Eşitlilik)

Sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel meydanlar; kapsamlı, dahil edici ve eşit bir şekilde herkesin kullanımına açık olmalıdır. Meydan gibi kamusal alanların tasarımında, kentin dezavantajlı guruplarını da düşünmek gerekmektedir. Hamile kadınlar, yaşlılar, engelliler ve bebek arabası kullananların kullanımı için kolaylıklar sağlanmalıdır. Trabzon

Kent Meydanında kentin dezavantajlı grupların dahil ediciliği incelemek için gözlem analizi ve kullanıcıların konuyla ilgili deneyimlerini anlamak için anket çalışması yapılmıştır.

Tekerlekli sandalyeliler ve bebek arabası kullananlar Meydan'a üç yönden giriş yapılabilmektedir (Şekil3.16.). Tekerlekli sandalyeliler için meydana giriş ve erişimi kısıtlı olduğu tespit edilmiştir. Çevredeki trafik akışı tekerlekli sandalyelilerin parka girişini engellemektedir ve tasarlanmış giriş noktaları, sayı olarak az kısıtlı zayıf ve tanımsız biçimde olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 3.16.) Alanda engelliler için yapılan tuvalet, önüne konulan parmaklık nedeniyle engellilerin kullanımını zor bir duruma getirmektedir (Şekil.3.16.). Görme engelliler için tasarlanmış rotaların süreksizliği ve sıkışıklığı, görme engellileri Meydan'a erişim ve kullanımına engel olduğu gözlemlenmiştir.

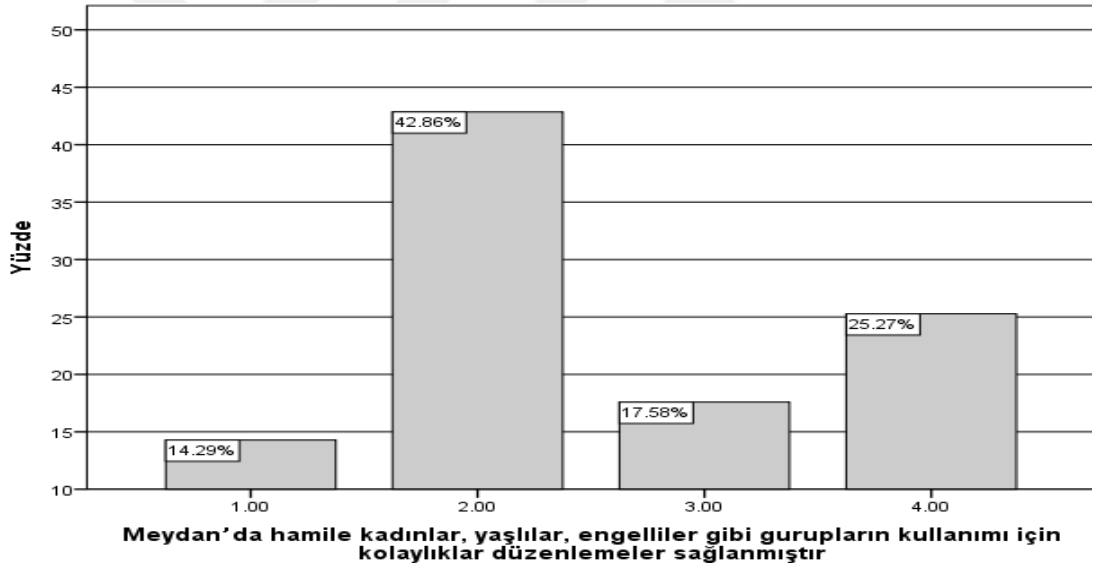
Şekil 3.16. Meydan'a engelliler için belirlenen giriş noktaları, ve Meydan'da engelliler için bulunan kısıtlar

Meydan'ın kapsayıcılığı ve eşit bir şekilde herkese, dezavantajlı gruplarını da dahil ediciliği konusunda kullanıcıların deneyim ve düşüncelerini analiz edebilmek için anket çalışmasında şu cümle soruldu:

Meydan'da hamile kadınlar, yaşlılar, engelliler gibi gurupların kullanımı için kolaylıklar düzenlemeler sağlanmıştır.

Anket sonucuna göre katılımcıların yüzde 42.86 katılmıyorum, yüzde 25.27 katılıyorum, yüzde 17.58 bir fikrim yok ve yüzde 14.29 ise kesinlikle katılmıyorum olarak cevaplamaktadır (Şekil.3.17)

Likert ölçeği değerine göre en düşük değer 1 en yüksek değer 5 sayılarak ortalama değer 2.54 çıkmaktadır. Anket sonucuna göre, katılımcıların büyük bir kısmı Meydanın dezavantajlı guruplarına yeterli düzeyde hizmet verdiğini düşünülmemektedir ve bu konuda Meydanın eksiklik yaşadığını göstermektedir (Tablo 3.7).

Şekil 3.17. Meydan'ın dezavantajlı insanların konforu konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Tablo 3.7. Meydan’da dezavantajlı gurubun konforu konusunda kullanıcıların betimsel istatistiği

Betimsel İstatistik					
	N	Minim um	Maksimu m	Ortala ma	Standart Sapma
Meydan’da hamile kadınlar, yaşlılar, engelliler gibi gurupların kullanımı için kolaylıklar düzenlemeler sağlanmıştır.	91	1.00	5.00	2.5385	1.02532
Geçerli N	91				

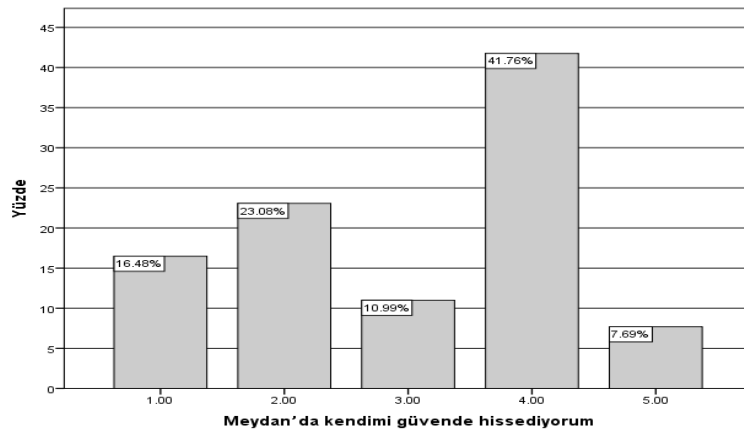
Kullanıcılar alanda kendilerini güvende hissediyor mu? (Güvenlik)

Meydan’ın güvenlik düzeyini ölçmek için kullanıcılara anket çalışmasında şu cümle soruldu:

Meydan’da kendimi güvende hissediyorum.

Katılımcıların yüzde 41.76 katılıyorum, yüzde 23.08 katılmıyorum, yüzde 16.48 kesinlikle katılmıyorum, yüzde 10.99 bir fikrim yok yüzde 7.69 kesinlikle katılıyorum olarak cevaplamaktadır (Şekil.3.18).

Bu soruyla ilişkin likert ölçeğine göre kullanıcıların ortalama değeri 3.01 çıkmaktadır. Sonuca göre kullanıcıların büyük bir yüzdesi meydan da kendilerini güvende hissetmekte, ortalama değere göre 3.01) Meydan’ın güvenliği ortada düzde denilebilir.

Şekil 3.18. Meydan’ın güven hissi konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Tablo 3.8. Meydan'ın güven hissi konusunda kullanıcıların betimsel istatistiği

Betimsel İstatistik					
	N	Minim um	Maksimu m	Ortala ma	Standart Sapma
Meydan'da kendimi güvende hissediyorum.	91	1.00	5.00	3.011	1.27797
Geçerli N	91				

Alanın güvenliği destekleyen iyi bir ışıklandırma sistemi mevcut mu? (Güvenlik)

Kamusal alanlarda iyi ışıklandırma sistemleri alanın konfor ve güvenliliğini sağlamaktadır. Trabzon Kent Meydanının kent merkezinde bulunması ve çevrede bulunan restoran, kafe, iş yerleri ve alışveriş yapılabilecek yerlerle gece tarafından geç saatlere kadar canlı ve hareketlidir. Meydan'ın kendi ışıklandırma sistemi ve çevredeki mekânların ışıklandırması meydanı yeterli düzeyde aydınlatmaktadır (Şekil.3.19).

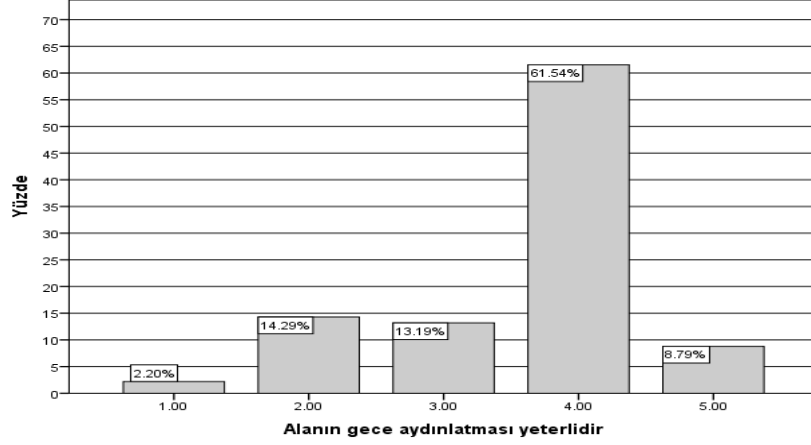

Şekil 3.19. Meydanın gece görünümü

Meydan'ın ışıklandırma sisteminin yeterlilik düzeyini ölçmek için kullanıcılara anket çalışmasında şu cümle soruldu:

Alanın gece aydınlatması yeterlidir.

Katılımcıların yüzde 61.54 katılıyorum, yüzde 14.29 katılmıyorum, yüzde 13.19 bir fikrim yok, yüzde 8.79 kesinlikle katılıyorum ve yüzde 2.2 kesinlikle katılmıyorum olarak cevaplamaktadır (Şekil.3.20). Bu soruyla ilişkin ortalama değer 3.6 çıkarak Meydan'ın kullanıcılar açısından ışıklandırma sisteminin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.

Şekil 3.20. Meydan'ın gece aydınlatma konusunda kullanıcı düşüncesi grafiği

Tablo 3.9. Meydan'ın gece aydınlatması konusunda kullanıcıların betimsel istatistiği

Betimsel İstatistik					
	N	Minim um	Maksimu m	Ortala ma	Standart Sapma
Alanın gece aydınlatması yeterlidir.	91	1.00	5.00	3.604	0.91747
Geçerli N	91				

3.1.2. Trabzon Kent Meydanının Çevresel-Fiziksel Sürdürülebilirliği

Çevresel-Fiziksel sürdürülebilirlik, Javadi'ye (2016) göre fiziksel ve ekolojik boyutları ile incelenmektedir. Konunun ekolojik boyutu daha çok üst ölçekli planlama kararlarına girdiği için meydan gibi kamusal alanlarda fiziksel boyutu ele alınmaktadır. Bu tez çalışması kapsamında Trabzon Kent Meydanı'nın fiziksel sürdürülebilirlik açısından; konum ve çevre özellikleri, ölçek, form ve erişilebilirlik özellikleri inceleme konusu olarak ele alınmıştır.

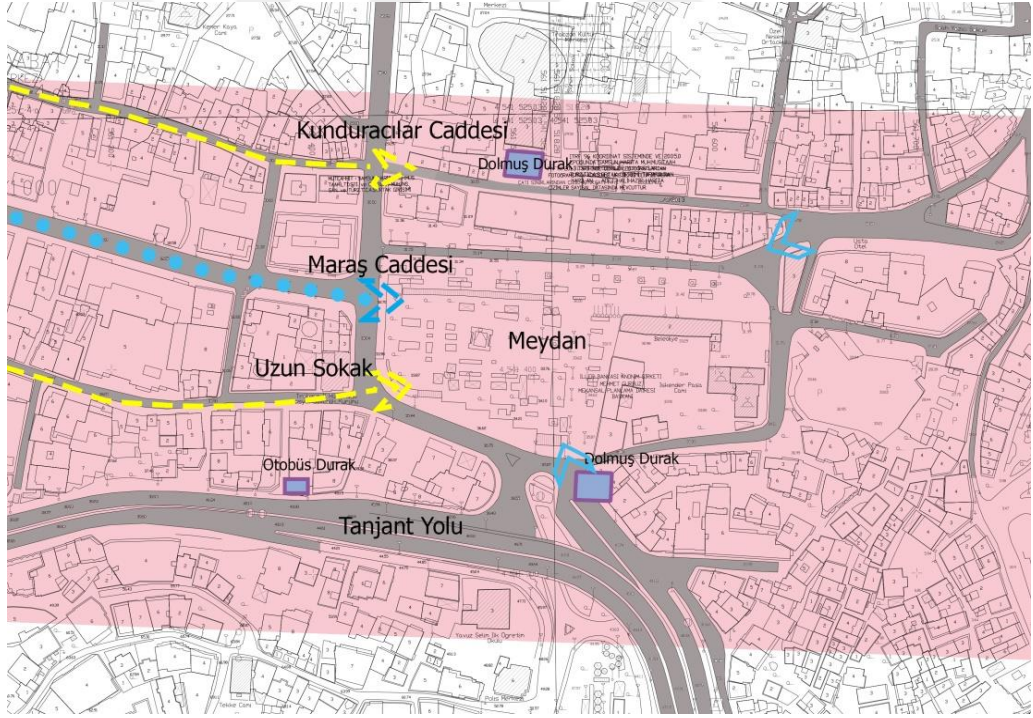
3.1.2.1. Konum ve Çevre Özellikleri

Konum ve çevre özellikleri, insanların bir kamusal alanı kullanmaya yönlendiren en temel etkenlerden biridir. Konum olarak merkezi bir konumda olan kentsel meydanları, kullanım ve işlevsellik açısından daha çok elverişlidir. Kent merkezlerinde, yoğun bir rota

üzerinde olan kent meydanları; gece, gündüz, hafta içi ve hafta sonları, kullanıcılar için; canlı, yaşanabilir ve sürdürülebilir alanlardır. Çalışmanın bu bölümünde Meydan'ın kent içerisindeki konumu ve Çevresiyle ilişkisi incelenmiştir.

Alan, ana kent omurgası ve yoğun rotalar üzerinde, merkezi bir konumda mı? (Konum)

Konum olarak Meydan, kentin merkezi iş alanının (MİA) kalbinde yer almaktadır. Merkez ilçe, Ortahisar ölçeğinde hizmet veren tüm ana yollar Meydanın yakın çevresinden geçmektedir. Kuzeyden sahil yolu, güneyden Tanjant yolu, arasında kalan, Trabzon kentin en işlevsel; ticari, idari, hizmet ve finans sektörlerin yoğunlaştığı, ana rotalar (Uzun sokak, Maraş Caddesi, Kunduracılar Caddesi) üzerinde yer almaktadır. Uzun sokak, Maraş Caddesi, Kunduracılar Caddesi ve Çömlekçi Caddesi, kentin en hareketli sokaklarından ve Meydan bu hareketli caddeleri toplayan ve dağıtan kentin en uğrak mekânıdır. (Şekil.3.21)

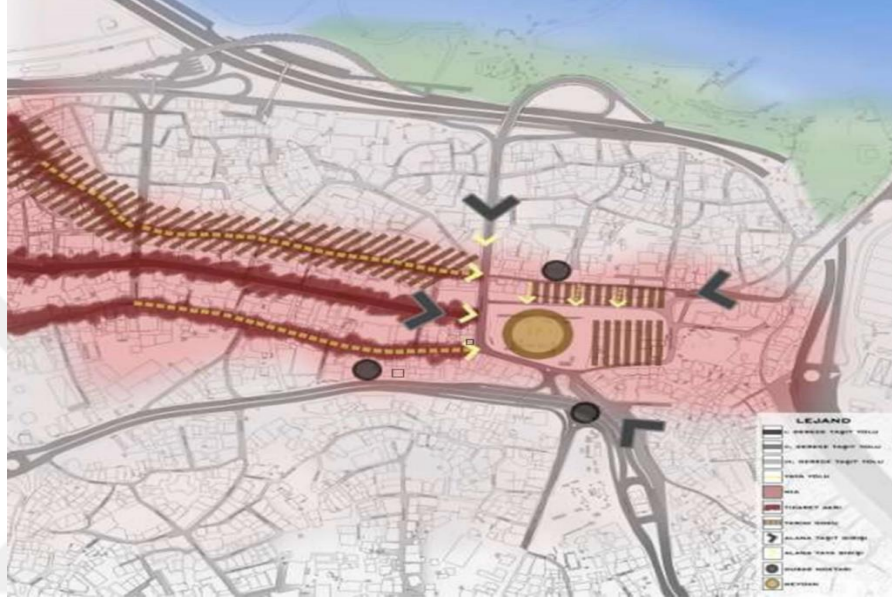

Şekil 3.21. Trabzon Kent Meydanı'nın merkezi iş alanındaki konumu ve Meydana ana giriş noktaları

Meydan'ın yakın çevresiyle uyum, süreklilik ve ilişkisi sağlanmış mıdır? (Çevre ilişkisi)

Meydanın yakın çevresiyle ilgili; doğu batı olarak oluşturulan omurga, kentin en başarılı omurgası denilebilmektedir. İşlevsel, mekânsal süreklilik, fonksiyonel ve

rekreasyon dağılım uyum ve süreklilik içeresindedir. Fakat bu durum kuzey güney istikametinde geçerli değildir. Meydanın güneyinde yer alan Fatih Parkı, turistik çekim merkezi olan Boztepe ve Meydan'ın kuzeyinde olan Ganita ve kıyı kullanımı ve sahil, süreklilik ve uyum ilişkisi olarak birbirlerini destekleyen bir koridor oluşturulamamıştır (Şekil.3.22).

Şekil 3.22. Meydan ve çevresi süreklilik analizi

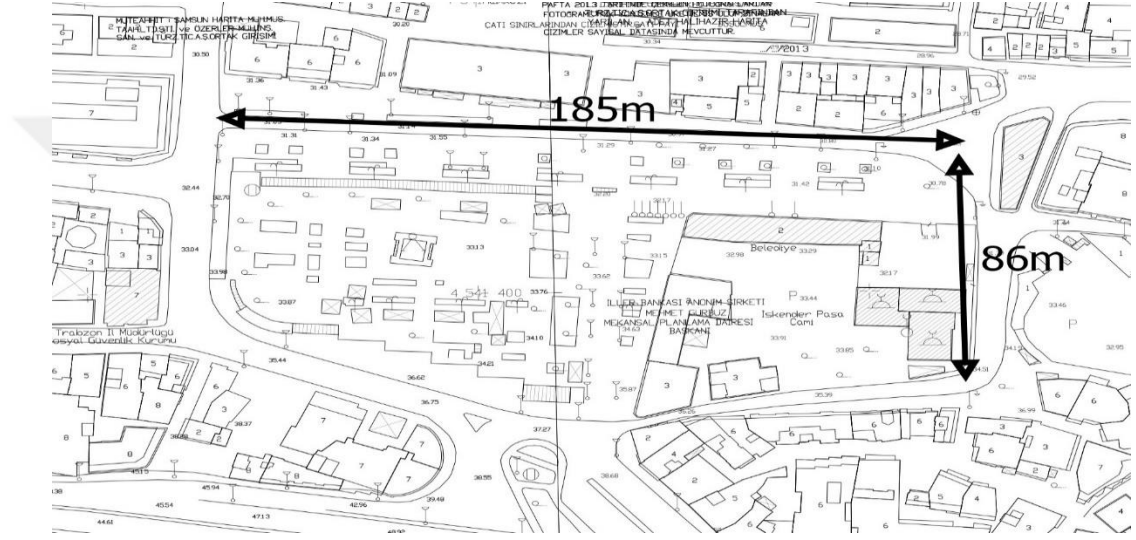
3.1.2.2. Ölçek

Çalışmanın literatür kısmında; Bir meydanın ölçeği, içeriği ve meydanın bulunduğu yere bağlı olduğu söylenmektedir. Meydanın boyutu mekânın karakterini, rahat, samimi, huzur vericiliği, ya da samimiyetsizliği, temsil etmektedir (Shaftoe, 2008). Çok büyük alanların samimiyetsiz ve rahatsız edici olduğunu ve çok küçük alanların da klostrifobik olabileceği düşünerek başarılı bir kent meydanı için en uygun boyut yakalanmalıdır (Shaftoe, 2008). Literatür de küçük meydanların boyutu 12-24 arasında ve büyük meydanların ise 100-70m arasında olması ideal ölçeğin yakalanmasında önemli olduğu belirtilmektedir (Gehl, 1987).

Meydan'da insan ölçeği bakımından ideal durum mevcut mu? (Boyut ve genişlik)

Trabzon Kent Meydanı; avlular, alt mekânlar, kafeler ve kot farklılıkları içermektedir. Meydanın şekillini formunu bir bütün olarak değerlendirdiğinde dikdörtgen olarak

algılanabilir. Bu doğrultuda Meydan'ın boyutları yaklaşık olarak 185x86 m arasında ölçülebilir. Bu ölçeğe göre Trabzon Kent Meydanı büyük ölçek kentsel meydan kategorisine girmektedir. Alanda bulunan kot farklılıklar, alt mekânlar ve farklı oturma ve buluşma mekânları nedeniyle Trabzon Kent Meydanı'nın büyüklüğü insanı rahatsız etmemektedir. Trabzon Kent Meydanının konumu ve içerisinde barındıran çeşitlilikten dolayı insan ölçeğine yakın ve ölçek bakımından insanların rahatlık hissettiği bir kentsel kamusal mekândır (Şekil.3.23).

Şekil 3.23. Meydan'ın yatay ve dikey boyutları

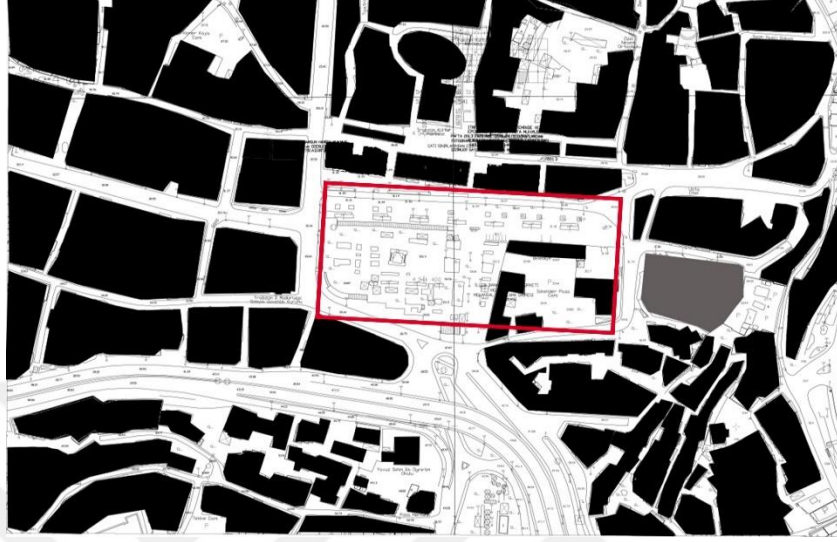
3.1.2.3. Form

Kentsel Meydan İçin formu oluşturan çevredeki tekil parçalardır. Bu parçaların bir araya gelişinden düzenli ve düzensiz form, kapalılık ve açıklık hissi mekânda oluşmaktadır. Trabzon Kent Meydanının form analizi kapsamında formunun düzenli, düzensizliği ve kapalılık hissi incelenecektir.

Meydan tanımlı bir geometriye sahip mi? (düzenli veya düzensiz form)

Kentsel meydanın formu düzenli veya düzensiz olabilir. Şeklin düzenli veya düzensizliği kentsel meydanın sürdürülebilirliği için çok önemli değildir. Kentsel parçaların bir araya geliş biçimi ve bu parçaların yarattığı ortamın, kapalılık ve açıklık hissi önemlidir. Krier (1990) göre kentsel meydanların üç ana form içinde incelenmesi olasıdır. Bun temel üç form; dar açılı üçgen dik kenarlı dörtgen ve dairesel meydan planlama tipolojileridir.

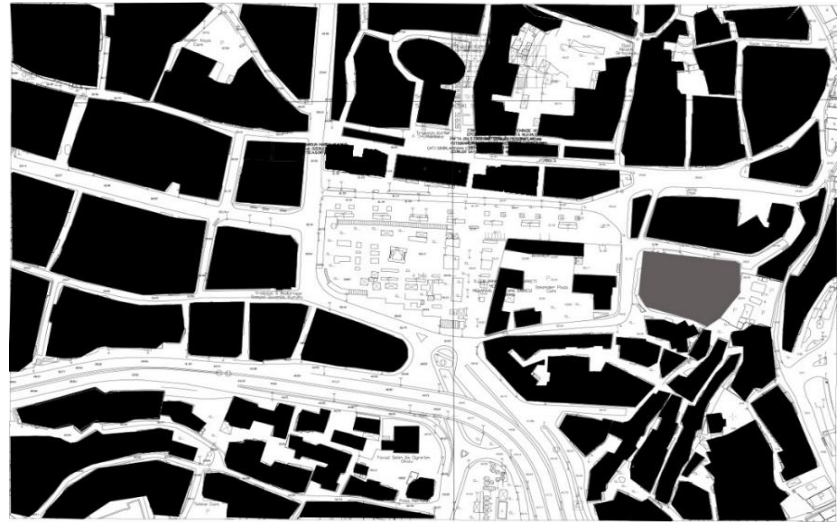
Krier' in tipolojisine göre Trabzon Kent Meydanı dörtgen şekline yakınlık göstermektedir (Şekil.3.24).

Şekil 3.24. Trabzon Kent Meydanı'nın formu

Meydan'ın kapalılık düzeyi nedir? (Kapalılık düzeyi)

Kentsel Meydanın Kapalılık düzeyi insana güven ve rahatlık hissi vermektedir. Tanımlı belli girişleri olan kentsel meydanlar yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekanlardır. Bir meydanın kapalılık düzeyini dolu-boş analizi ile incelenebilmektedir. Trabzon Kent Meydanı'nın dolu-boş analizine bakıldığında; Meydan, belli girişleri olan yoğun bir yapılaşmayla tanımlanmış bir 'Forum'a sahiptir (Şekil.3.25).

Şekil 3.25. Meydan'ın dolu-boş analizi

Öksüz, (2004), göre kapalılık düzeyi; meydanın merkezi ile, meydanı çevreleyen binaların en üst bakış doğrularının, meydan zemin düzlemiyle yaptıkları açı ile verilmektedir.

Şekil 3.26. Meydanlarda kapalılığın açısal ifadesi (Öksüz, 2004)

Meydanın çevresinde binaların sayısına göre ortalama kat 5.2 çıkmaktadır. Her katın yüksekliğini 3.5m sayarsak, Meydanı çevreleyen binaların ortalama yüksekliği 18.2m çıkmaktadır. Meydanın ortalama genişliği 86m olduğuna göre, binaların merkezden olan mesafesi 43m çıkmaktadır. Oransal olarak 1/2.5 (18.2/43) yakın bir oran çıkmaktadır. 1/2 kapanma sınırı ve 1/3 en az kapanma düzeyi olduğuna göre meydan 1/2.5lik bir oranla en ideal kapalılık düzeyine sahiptir.

3.1.2.4. Erişebilirlik

Kentsel meydanlar için en önemli sürdürülebilirlik kriterlerinden biri erişebilirliktir. Her şeyden önce kentsel bir meydanın tüm kullanıcılar tarafından erişebilir olması gerekmektedir. Bunu başara bilmek için meydana ulaşmak için alternatif ulaşım seçeneklerinin olması gerekmektedir. Ayrıca toplu taşıma duraklarının, düğüm noktalarının meydana yakın olması gerekmektedir. Merkezi tesisler ve ana yaya akışı meydandaki canlılığı, çeşitliliği ve güvenliği artırmaktadır. Bu tez çalışmasında Trabzon Kent Meydanının erişebilirliğini incelemek için Yaya akışı, toplu taşıma entegrasyonu, özel araç erişimi ve dezavantajlı insanların erişimi incelenecektir.

Alanın kentin ana yaya akslarıyla, toplu taşıma sistemleriyle entegrasyonu sağlanmış mı? (Toplu taşıma ve temel yaya aksları ile entegrasyonu)

Meydan kent içerisindeki konumundan dolayı ve merkezi iş alanında yer alması nedeniyle kentin en uğrak alanıdır. Trabzon kent içerisinde toplu taşıma türleri olarak dolmuş ve otobüs hizmet vermektedir. Meydanın ulaşımını toplu taşıma olarak en çok dolmuş beslemektedir. Dolmuşların esnekliği hareket saatlerinin sıklığı ve dolmuş durakların Meydana olan yakınlığı nedeniyle meydan erişimini sağlayan ilken ulaşım aracıdır. Meydanın kuzeyinde; Hamamizade İhsanbey Kültür merkezin önünde 10 metrelik mesafede bulunan dolmuş durağı kentin genel olarak doğu istikametine hizmet verirken, Meydanın güneyinde 20m mesafesinde bulunan Aydınlikevler dolmuş durağı genel olarak kentin batı istikametine hizmet vererek Meydanla yüksek düzeyde entegre biçimindedir.

Toplu taşıma aracı olarak otobüsler, kalkış hareket saatlerin uzun ve düzensiz olması, belli standart kapasitesinin fazlasından yolcu alması ve otobüs duraklarının Meydan'dan uzakta olması nedeniyle meydanla iyice entegre olamamış durumdadır. Tanjant yolundan geçen otobüslerin durakları Meydan'dan uzak olması ve otobüs duraklarından Meydana gelmek için, yokuşlu, güvensiz ve standartsız dar ve karanlık olan merdivenli ara sokaklarla sağlanmaktadır (Şekil.3.27).

Şekil 3.27. Tanjant yolunda olan otobüs duraklarından meydan gelen yolcuların geçtiği ara sokaklardan biri

Meydan'ın toplu taşıma entegrasyonu konusunda anket çalışmasında kullanıcıların düşüncelerini analiz etmek için aşağıdaki cümleler sorulmuştur:

Meydan'a kolaylıkla ulaşabiliyorum.

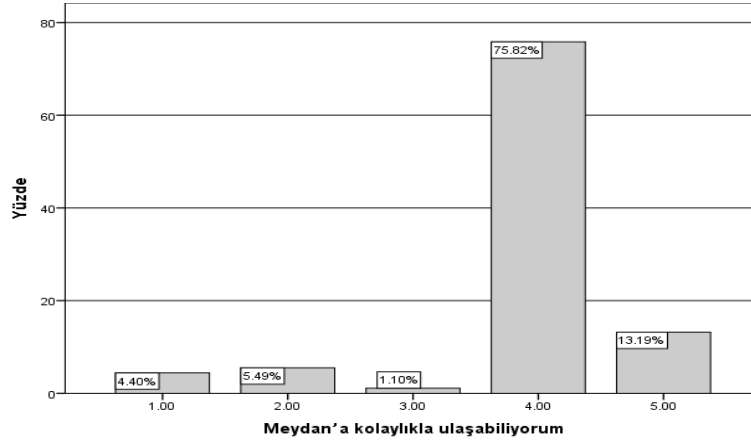
- a) Kesinlikle katılmıyorum b) Katılmıyorum c) Bir fikrim yok d) Katılıyorum
e) Katılmıyorum

Meydan'a genellikle nasıl ve hangi araçla geliyorsunuz?

- a) Özel araç b) Yaya c) Dolmuş d) Otobüs
d) Taksi e) Bisiklet

Meydana kolaylıkla ulaşabiliyorum cümlesine, katılımcıların yüzde 75.82 katılıyorum, yüzde 13.19 kesinlikle katılıyorum, yüzde 5.49 katılmıyorum, yüzde 4.4 kesinlikle katılmıyorum ve yüzde 1.1 ise bir fikrim yok olarak cevaplamaktadır (Şekil.3.28). Likert 5li ölçeğine göre ortalama değer 3.88 çıktığına göre kullanıcılar kolaylıkla Meydan'a erişebilmektedir (Tablo 3.10).

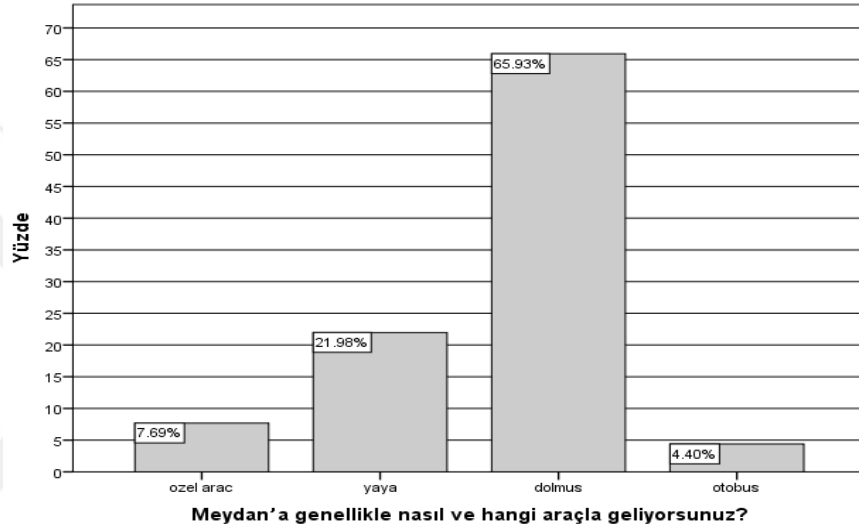
Meydan'a nasıl geldikleri konusunda sorduğunda katılımcıların yüzde 65.93 dolmuş, yüzde 21.98 yaya, 7.69 özel araç ve yüzde 4.4 ise otobüs ile Meydana geldiklerini söylemektedir (Şekil.3.29) Anket sonucuna göre kullanıcıların Meydana kolaylıkla ulaşabildiklerini ve ulaşım en çok ve bariz bir şekilde dolmuşu tercih ettikleri söylenebilmektedir. Ve toplu taşıma türü olarak otobüs Trabzon Kent Meydanı'nın erişiminde en az tercih edilen ulaşım aracıdır.

Şekil 3.28. Meydan'a ulaşılabilirliği konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Tablo 3.10. Meydan'a kolaylıkla ulaşabilme konusunda alın konusunda kullanıcıların betimsel istatistiği

Betimsel İstatistik					
	N	Minim um	Maksimu m	Ortala ma	Standart sapma
Meydan'a kolaylıkla ulaşabiliyorum	91	1.00	5.00	3.879	.86712
Geçerli N	91				

Şekil 3.29. Meydan'a gitmek için kullanıcıların kullandığı ulaşım araçları

Meydan'da taşıtlar yayalar için bir kısıt oluşturuyor mu? (Yaya- Özel araç

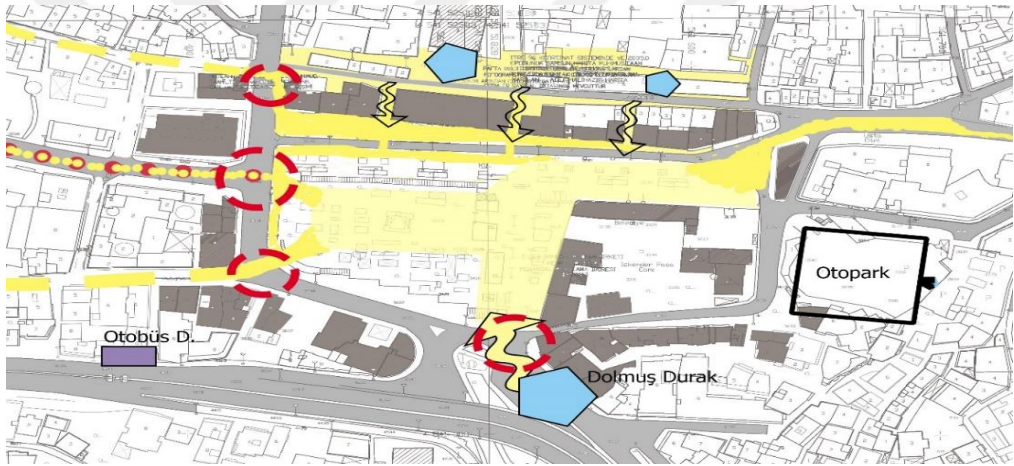
Meydan'ın temel yaya akışı doğu-batı yönüne doğru, Çömlekçi mahallesinden başlayıp Moloz ve Atapark'a kadar devam etmektedir. Meydan yakın çevresinden geçen üç ana yayalaştırılmış sokak bulunmaktadır. Bunlar en önemlisi Uzun Sokak ve Kunduracılar Caddesidir. Meydan'ın direk açıldığı yaya ve araçların yoğun bir şekilde kullandığı Maraş Cadde'si de Meydan'ın yaya akışı için son derece önem taşımaktadır.

Son yıllarda Meydan ve yakın çevresinde yapılan ulaşım düzenlemeleri, çevredeki trafik akışının yavaşlatılması ve yayalaştırma eylemleriyle, Meydan'ın yaya akışını ve kullanımını bariz bir şekilde etkilemiş ve desteklemiştir. Meydanın yakınlarında bulunan dolmuş durakları, Meydan ve yaya ilişkileri güçlendirmiştir. Dolmuşların verdiği hareket esnekliği ve çabukluğu nedeniyle insanlar fazla beklemeden, kentin her yerinden Meydana ulaşabilmektedir. Bu dolmuşlar aslında özel araç kullanıcılarına bir alternatif seçenek olarak

işlev görmektedir. Dolayısıyla Meydan'da bulunan dolmuş durakları yayaları meydana çekmekte ve özel araç kullanımını azaltmaktadır.

Trabzon Kent Meydanı'nın yaya akış şeması Şekil.3.30'de verilmiştir. Şekilde gösterilen kırmızı daireleri yaya akışının sorun yaşadığı noktalardır. Bu noktalarda ilk sorunlu alan Meydanın güneyinde bulunan dolmuş durağından Meydana gelen yayalar, Meydan ve Durak arasında kalan Limonlu Sokak'ın trafik yoğunluğundan ve trafik sıkışıklığından ciddi bir şekilde sorun yaşamaktadır (Şekil.3.2).

Meydan'dan elin parmakları şeklinde uzanan, Kunduracılara Caddesi, Maraş Caddesi, ve Uzun Sokak, Gazipaşa Caddesinin özel araç trafik yoğunluğuyla Meydanla olan yaya akışında sorun yaşamaktadır. İnsanların Meydan'dan karşıya geçmek isterken yoğun bir trafik akışıyla karşı karşıya geldiği ve sorun yaşadıkları gözlemlenmiştir (Şekil.3.31).

Şekil 3.30. Meydan Yaya akış şeması

Şekil 3.31. Gazipaşa caddesinin trafiği ve yaya akışına engel oluşu

Şekil 3.32. Limonlu Sokak'ın Yaya akışına engel oluşu

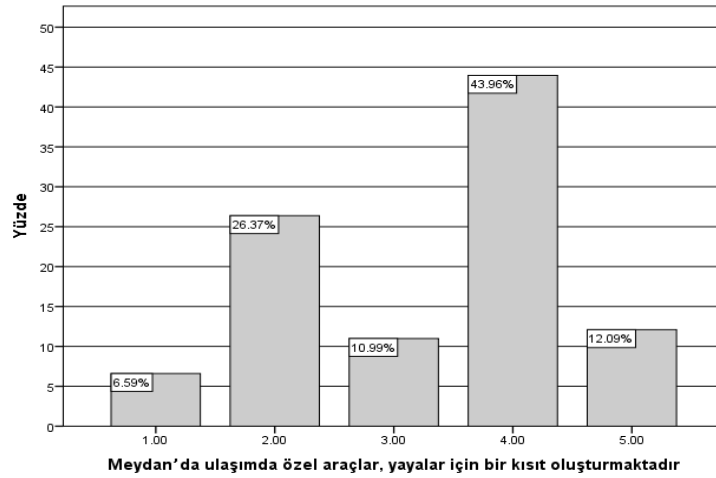
Alanda kullanıcıların düşüncelerini yaya- özel araç konusunda incelemek için anket çalışmasında aşağıdaki cümleler soruldu:

Meydan'da ulaşımında özel araçlar, yayalar için bir kısıt oluşturmaktadır.

Meydan'ın çevresindeki caddelerin taşıt yoğunluğundan rahatsız oluyorum.

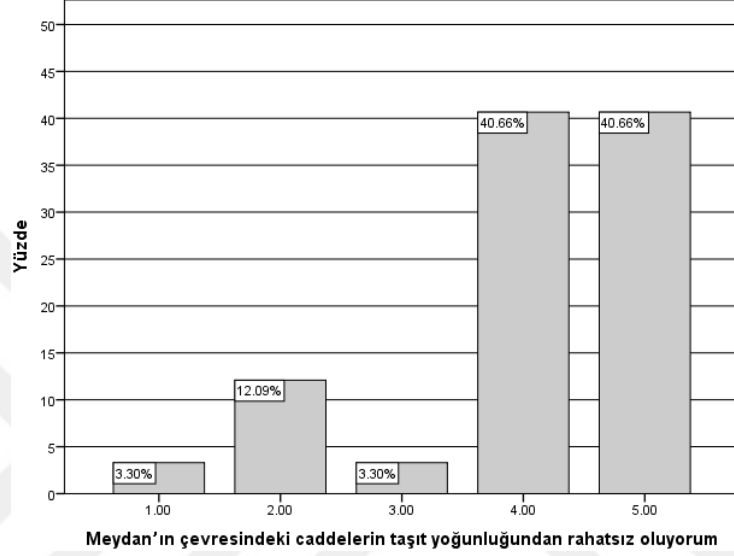
Alanda otopark sorunu vardır.

Özel araçların yayalar için bir kısıt oluşturma konusunda katılımcıların yüzde 43.96 katılıyor, yüzde 26.37 katılmıyorum, yüzde 12.09 kesinlikle katılıyorum, yüzde 10.99 bir fikrim yok ve yüzde 6.59 ise kesinlikle katılmıyorum olarak cevaplamaktadır (Şekil 3.33). likert 5'li ölçeğine göre ise ortalama değer ise 3.28 çıkarak katılımcıların çoğunluğu özel araçların yayalar için kısıt oluşturduğunu düşünmektedirler (Tablo 3.11).

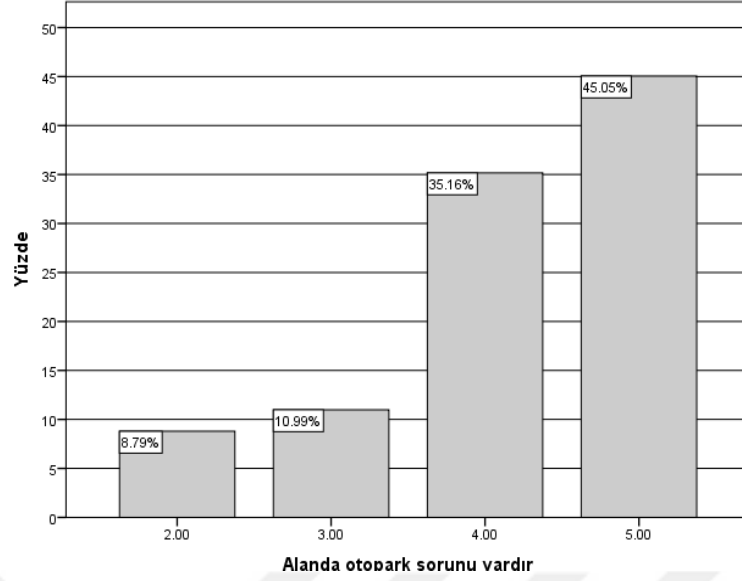
Şekil 3.33. Meydan'da özel araç ve yaya akışı konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Taşıt yoğunluğundan rahatsız olma konusunda katılımcıların yüzde 40.66 kesinlikle katılıyorum, yüzde 40.66 katılıyorum, yüzde 12.09 katılmıyorum, yüzde 3.3 bir fikrim yok ve yüzde 3.3 ise kesinlikle katılmıyorum olarak cevaplamaktadır (Şekil.3.34). Ortalama değer bu soruyla ilgili 4.03 çıkarak, kullanıcıların Meydanda olan taşıt yoğunluğundan fazlasıyla rahatsız olduklarını göstermektedir (Tablo 3.11).

Şekil 3.34. Meydan'da Taşıt yoğunluğu konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Otopark sorunuyla ilgili katılımcıların yüzde 45.05 kesinlikle katılıyorum yüzde 35.16 katılıyorum, yüzde 10.99 bir fikrim yok ve yüzde 8.79 ise kesinlikle katılmıyorum olarak cevaplamaktadır (Şekil.3.35). Kullanıcıların verdiği ortalama değer 4.16 çıkarak, alanda ciddi şekilde otopark sorunun olduğunu göstermektedir (Tablo 3.11).

Şekil 3.35. Meydan’da olan otopark sorunu konusunda kullanıcıların düşünce grafiği

Tablo 3.11. Taşıt yoğunluğu ve yaya akışı konusunda betimsel istatistik

Betimsel İstatistik					
	N	Minim um	Maksi mum	Ortala ma	Standar t Sapma
Meydan’da ulaşımda özel araçlar, yayalar için bir kısıt oluşturmaktadır.	91	1.00	5.00	3.285	1.17649
Meydan’ın çevresindeki caddelerin taşıt yoğunluğundan rahatsız oluyorum.	91	1.00	5.00	4.033	1.11006
Alanda otopark sorunu vardır.	91	2.00	5.00	4.164	0.94591
Geçerli N	91				

3.1.3. Trabzon Kent Meydanı’nın Ekonomik Sürdürülebilirliği

Kentsel meydanlar tarihi dönemlerden beri birçok insanın geçim kaynağı olmuştur. Kentsel meydanın ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak için kent meydanların ticari fonksiyonlarını düşünülerek tasarlamak gerekmektedir. Kentsel meydanların, aktivite, kullanım ve fiziksel yönleri, tutarlı, yaşanabilir ve sürdürülebilir olduğu sürece, kentsel meydanın ekonomik boyutu daha güvende olacaktır. Bu tez çalışması kapsamında Trabzon

Kent Meydanı'nın ekonomik sürdürülebilirliği bağlamında; aktivite, kullanım, bakım ve arazi değeri incelenecektir.

3.1.3.1. Trabzon Kent Meydanı'nın Ekonomik Sürdürülebilirliği

Aktivite kentsel meydana, canlılık, çeşitlilik, sosyalleşebilirlik ve ekonomik kalkınmaya sebep olmaktadır. Kentsel meydan için aktivite kalıcı ve geçici olarak ikiye ayırmaktadır. Geçici aktiviteler; festivaller, konserler, toplantılar, organizasyonlardır kapsamaktadır. Bu geçici aktiviteler belirli zamanda daha fazla insani çekmektedir. Kalıcı aktivite ise insan ihtiyacına cevap veren, ticari, kültürel, idari ve sosyal faaliyetler için alanların planlanması ve bir arada tutulması ile gerçekleşmektedir. Bu tez çalışması kapsamında Trabzon Kent Meydanı için gerçekleşen geçici ve kalıcı aktivite analizi yapılacaktır.

Meydan'da geçici aktiviteler mevcut mu? (Geçici aktivite)

Aktiviteler kentsel meydanların dinamosudur. İnsanları kent meydanına davet etmek için geçici aktiviteler ve kentsel meydanın canlılığını, hareketliliğini korumak için kalıcı aktivitelerin desteklenmesi ve çeşitli aktivite alanlarının planlanması meydanları sürdürülebilir kılmaktadır.

Geçici aktivite olarak Meydan'da; mitingler, protestolar, Trabzon spor zafer kutlamaları, seçim kutlamaları, 1 Mayıs gibi işçiler günü kutlamaları ve yılda bir kere Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu (UDEP) tarafından düzenlenen, Uluslararası Öğrenci Buluşması etkinliği Meydan'da kutlanmaktadır(Şekil.3.38).

Şekil 3.36. Meydan'da kutlanan 1 Mayıs işçiler günü (2019)

Şekil 3.37. Meydan'da kutlanan, 12. Uluslararası Öğrenci Buluşması etkinliği (2019)

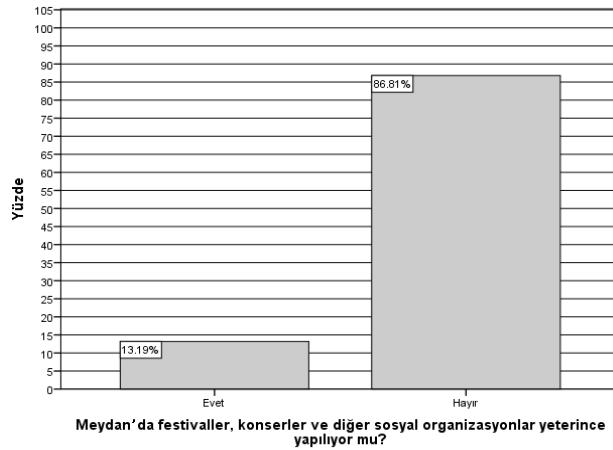
Meydan da geçici aktivitelerin yeterlilik düzeyini kullanıcıların düşüncelerine göre analiz edebilmek için anket çalışmasında katılımcılara şu cümle anket sorusu olarak soruldu:

Meydan'da festivaller, konserler ve diğer sosyal organizasyonlar yeterince yapılıyor mu?

a)Evet

b) hayır

Katılımcıların yüzde 86.81 hayır diyerek Meydanda yeterli düzeyde festivaller, konserler ve diğer sosyal aktivitelerin yapılmadığını söylemektedir (Şekil.3.38). Trabzon Kent Meydanında konserlerin, festivallerin ve diğer etkinliklerin düzenlenmesi Meydanın canlılığını ve kullanıcı kitlesini artırabilmektedir. Bu konuda Meydan için Siyasi kutlamalar ve etkinlikler dışında, kültürel ve sosyal etkinliklerin yeterli düzey de yapılmadığı söylenebilir.

Şekil 3.38. Meydanın geçici aktivitelerin yeterlilik düzeyi

Meydan'da işlevsel çeşitlilik mevcut mudur?(Kalıcı aktivite)

Ticari, idari, kültürel, sosyal faaliyetlerin gerçekleştiği mekânların kentsel meydanın yakın çevresinde olması, meydanın ekonomik sürdürülebilirliği konusunda katkı sağlamaktadır. Ticari alanların, idari ofislerin, kütüphane, müze, gençlik merkezi, kafeler ve barlar meydanın fonksiyonel çeşitliliğini artırarak, alanın yaşam kalitesini yükseltmektedir. Meydan gibi kamusal alanlar çeşitli faaliyet alanlarını içinde ve yakın çevresinde barındırarak, bir odak noktası konumunda gelmektedir. Bu odak noktası özelliğiyle kentin yaşanabilir, sürdürülebilir ve tercih edilen alanı olabilmektedir.

Trabzon Kent Meydanı'nı tanımlayan ve sınır oluşturan binalar genel olarak yedi kategoriye ayrılmaktadır.

Bu yedi kategori içerisinde ilk sıraya yeme-içme alanları gelmektedir. Sonra turizm agantaları, bankalar (finans), konaklama, giyim, iletişim ve kamu kuruluşları sırayla gelmektedir. Kategorilere bakıldığında Meydan çevresinde genel anlamda hizmet sektörü odaklanmaktadır. Kültürel, sosyal, eğlencen, eğlence ve etkinlik alanlar, Meydan ve yakın çevresinde yeterli düzeyde bulunmamaktadır (Şekil.3.39). Bu konuda Trabzon Kent Meydanı eksiklik yaşamaktadır.

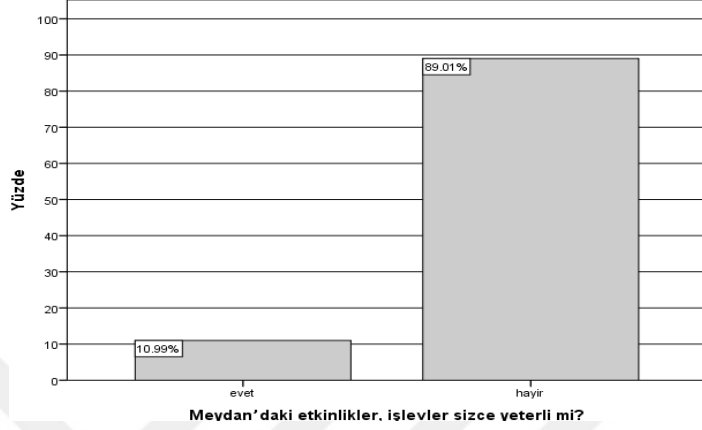

Şekil 3.39. Trabzon Kent Meydanı işlev türleri analizi

Meydanın işlev ve etkinlik düzeyini incelemek için anket çalışmasında katılımcılara şu soru sorulmuştur:

Meydan'daki etkinlikler, işlevler sizce yeterli mi?

Anket sonucuna göre katılımcıların yüzde 89.01 hayır cevabını vererek; kültürel, sosyal, eğlence ve etkinlik alanlarının Meydan ve yakın çevresinde yeterli düzeyde olmadığını desteklemektedir (Şekil.3.40).

Şekil 3.40. Kullanıcılar açısından etkinlikler ve işlevlerin yeterliliği

3.1.3.2. Kullanım

Başarılı ve sürdürülebilir meydanlar herkesin kullanımına açık ve ihtiyaçlarına karşılık vermektedir. Tasarımcıların, 'alanın kullanıcıları kimlerdir?' ve 'alandan ne yapmak isterler?' sorularını düşünmeleri gerekmektedir. Kullanıcıların ihtiyacına göre tasarlanan meydanın kullanım sıklığı, canlılığı ve hareketliliği artmaktadır. Ayrıca kent meydanları; sabit tek amaçlı kullanım yerine, dinamik, organik ve esnek olarak düşünülmelidir. Bu tez çalışması kapsamında, kullanım açısından Trabzon Kent Meydanı'nın kullanım sıklığı ve kullanım esnekliği incelenecektir.

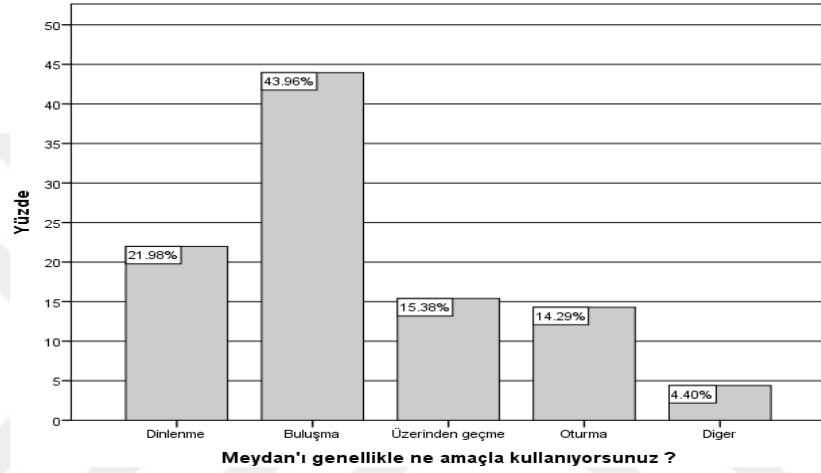
Meydan en çok ne amaçla kullanılıyor? (Kullanım sıklığı)

Meydanın en çok ne amaçla kullanıldığı meydanın sürdürülebilirliği ve yaşanabilirliği için önem taşımaktadır. Eğer bir meydan sadece üzerinden geçip bir yere gitmek için kullanılıyorsa, insanları kendi içerisinde bir duraklama, dinlenmesini sağlamıyorsa o meydan kullanım açısından sorun yaşamaktadır. Trabzon Kent Meydanı'nın en çok ne amaçla kullanıldığını incelemek için anket sorusunda katılımcılara şu soru sorulmuştur.

Meydan'ı genellikle ne amaçla kullanıyorsunuz ?

- a) Dinlenme
- b) Buluşma
- c) Başka yerlere gitmek için üzerinden geçme
- d) Oturma
- e) Diğer

Anket sorusunun sonucuna göre meydan en çok buluşma (yüzde 43.96) için kullanılmaktadır. Kullanıcıların çoğunluğunun Meydan'ı buluşmak için kullanması Meydanın bir odak noktası olduğunun göstergesidir. Katılımcıların Yüzde 21.36 dinlenme, yüzde 15.38 üzerinden geçip başka yerlere gitme, yüzde 14.29 oturma ve yüzde 4.4 ise diğer olarak cevaplamaktadır. Meydan'ın ağırlıklı olarak buluşma ve dinlenme için kullanıldığı insanları kendi içerisinde duraklata bildiğinin göstergesidir (Şekil.3.41).

Şekil 3.41. Katılımcıların, Meydanı kullanım amacı yüzdesi

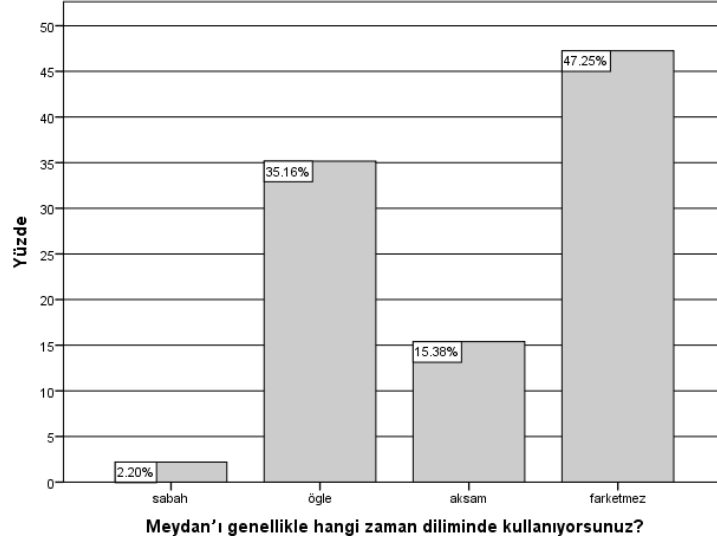
Meydan günün hangi zaman dilimlerinde etkin kullanılabilir mi? (Kullanım sıklığı)
 Çalışmanın bu bölümünde, Meydanın kullanıcı tarafından günün hangi zaman dilimlerinde etkin biçimde kullandıkları ve Meydanın gece mesai saatinden sonraki kullanımı analiz edilmiştir. Kamusal mekânların mesai saatinden sonraki kullanımı alanın canlılığını göstermektedir.

Bu doğrultuda Trabzon Kent Meydanı kullanıcılarına şu soru sorulmuştur:

Meydan'ı genellikle hangi zaman diliminde kullanıyorsunuz?

a) Sabah	b) Öğle	c) Akşam	d) fark etme
7:00-12:00	12:00-18:00	18:00-24:00	

Katılımcıların yüzde 47.25 fark etmez, yüzde 35.16 öğle yüzde 15.38 akşam ve yüzde 2.2 ise sabah olarak cevaplamaktadır. Bu sonuca göre Meydan sabah 07-12 arası en az kullanılmaktadır. Genel olarak meydan kullanımında kullanıcıların bir zaman ayırım farkı yok olduğunu anket sonucundan çıkarılabilir (Şekil.3.42).

Şekil 3.42. Günün Farklı zaman dilimlerinde Meydan kullanımı

Farklı zamanlarda farklı aktiviteler için kullanılacak esnek mekânsal düzenlemeler var mı? (Kullanım esnekliği)

Sürdürülebilir kentsel meydanlar sabit ve tek bir kullanım yerine, dinamik, organik ve esnek olarak düşünülmelidir. Trabzon Kent Meydanında kullanım esnekliği açısından, alanda bazı mekânların elverişli olduğu gözlemlenmiştir. Şekil 3.35 de A4 olarak gösterilen alanda geçici olarak kurulan çadırlar, sergi alanı, mangal yapma etkinliği, konser ve söyleşiler için kurulabilen sahne alanı ve şekilde A3 alanında bazı stantların kurulabileceği gözlemlenmiştir (Şekil 3.43 ve 3.44).

Şekil 3.43. Meydan'da kurulan geçici Kızılay stantı

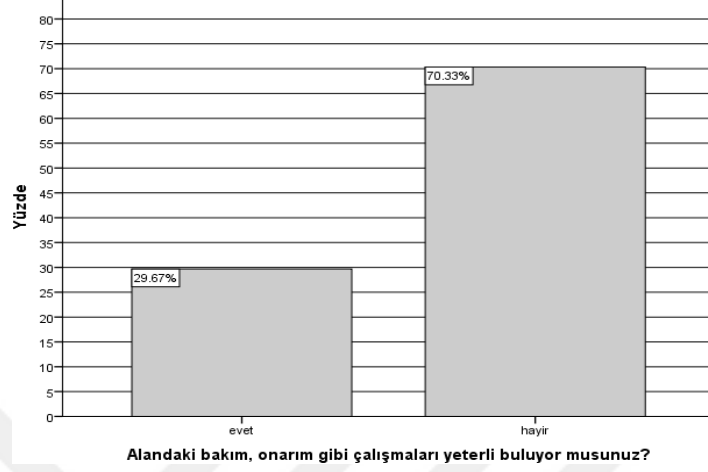

Şekil 3.44. Trabzon Kent Meydanı'nın da kurulan geçici sahne alanı ve geçici çadırlar

3.1.3.3. Bakım

Bir kentsel meydanın bakımı, o meydanın yaşanabilirliğini, başarısını ve kullanımını sürdürülebilmek için düzenli ve kalıcı bakım olanakları gerektirir. Hızlı onarım, düzenli temizlik ve çöp kutularının boşaltılması ile çim bakımı ve bitkilerin bakımı, meydanın "bakımlı" olduğunu ve kullanıcıların meydanın daha fazla zevk veren bir ortam olarak algılamasını önemli ölçüde etkilemektedir. Kentsel meydan için bakım ilkesini ekonomik sürdürülebilirlik başlığı altında incelenmesi, bakımın maliyet gerektirdiği özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda anket çalışmasında kullanıcılara sorulan 'Alandaki bakım, onarım gibi çalışmaları yeterli buluyor musunuz?' soruya katılımcıların yüzde 70.33 hayır

olarak cevaplamaktadır. Anket sorucuna göre ve kullanıcıların görüşüne göre meydanın bakım ve onarım çalışmalarının yeterli olmadığını göstermektedir (Şekil.3.45).

Şekil 3.45. kullanıcılar açısından Meydan bakımının yeterliliği

3.1.3.4. Arazi Değeri

Meydanlar iyi ve tutarlı bir şekilde tasarlandığında, çevredeki arazilerin ekonomik değer artışına sebep olacaktır. Kentsel meydanlar, yarattığı potansiyeller, turist çekimi merkezi olma özelliği ve ticari aktivitelerin destekleme özellikleriyle bulunduğu çevrecinin yaşam kalitesini artırarak arazi değer artışına sebep olabilmektedir. Bu bağlamda Meydan ve çevresinin Gelir İdaresi Başkanlığının belirlediği arsa ve arazi asgari metrekare birim değerlerine göre incelenmiştir.

Meydan yakın çevresindeki arazi değerinin artışını etkilemiş mi? (Arazi değeri)

Gelir İdaresi Başkanlığının belirlediği arsa ve arazi asgari metrekare birim değerlerine göre; Atatürk alanı olarak geçen Trabzon Kent Meydanı'nın metrekare birim değeri 3500 YTL, Gazipaşa caddesi 2800 YTL, Kunduracılar, Kahramanmaraş ve Uzun sokak ortalama 2600 YTL, Meydan Cami sokak 1800 YTL, ve Çömlekçi caddesi ise 1400 olarak belirlenmiştir (URL-13) . Gelir İdaresi Başkanlığının belirlediği arazi metrekare değerine göre Meydan en yüksek değere sahip iken meydandan uzaklaştıkça değer düşüğünü görebilmekteyiz. Bu da Meydanın Çevredeki arazi değerinin artışına sebep olduğunu göstermektedir (Şekil.3.46).

Şekil 3.46. Meydan ve yakın çevresinin arazi değer analizi

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, ‘Kamusal alanların sürdürülebilirliği nedir?’ ve ‘Trabzon Kent Meydanı sürdürülebilir bir kamusal alan mıdır?’ araştırma sorularıyla yola çıkmıştır. Kentlerde insan hareketliliğinin en fazla olduğu kamusal alanlar, kentsel alanın en hayati parçası ve kentlerin aynasıdır, ayrıca kentler hakkında fiziksel, sosyal, tarihi, ekonomik, politik ve kültürel bilgileri ortaya koymaktalar. Modernizm’in şekillendirdiği dünya düzeni, doğayı ve insani ayrı görerek, doğayı kent sakinlerinin yaşamından dışlayarak kullanılacak malzeme (meta) olarak görmektedir. Sadece fiziksel olarak ele alınan kentsel alan, beklentileri karşılamanın ötesinde tüketici odaklı olmaya başlamıştır. Bunun sonucunda toplumu ve ihtiyaçlarını dikkate almayan, kimlikleri veya niteliği olmayan anlamsız mekânlar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda son dönemlerde araştırma konusu olarak sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi, nitelikli kentsel alanlar ve kentlerin sürdürülebilirliği gibi konular gündeme gelmektedir.

Bu çalışma kapsamında özellikle kentsel kamusal alanın en yoğun kullanılan bölümlerinden biri olan kent meydanının sürdürülebilirliği tartışılmaktadır. Bu çalışma, sürdürülebilir bir kent meydanı oluşturan kriterleri bulmayı amaçlamaktadır. Analiz sonuçlarından elde edilen kriterler, meydan hakkında diğer çalışmalar için araştırma, planlama ve tasarım rehberi olarak kullanılabilir. Bu noktada, sürdürülebilirlik kavramının açıklığa kavuşturulmasının ardından, belirli bir kentsel meydan sürdürülebilirlik kriterleri seti geliştirilmiştir. Ayrıca belirli bir kentsel alanda; Trabzon Kent Meydanının ‘da sürdürülebilirlik kriterleri incelenmiştir. Sürdürülebilirlik kriterleri, geniş bir literatür taramasından çıkarılmıştır. Javadi’nin, (2015), kentsel meydan için geliştirdiği sürdürülebilirlik yaklaşımı, kentsel mekânın fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutlarına ilişkin kapsamlı içeriği nedeniyle benimsenmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi, Trabzon Kent Meydanı, kamusal mekânın sürdürülebilirliğini analiz etmek için seçilmiştir. Alan seçiminin üç ana nedeni vardır. Öncelikle Meydan, Bölgenin, Trabzon ilinin ve şehir merkezinin (Ortahisar ilçesinin) kalbidir. İkincisi kentin karakterini oluşturan en önemli yapılar Meydanda yer almaktadır. Son olarak, daha iyi ve sürdürülebilir bir kent meydanı oluşturmak ve mevcut günün ihtiyaçlarını karşılamak için, 2011’da Trabzon büyük şehir belediyesi tarafında kentsel dönüşüm projesi olarak ilan edilip 3 etabın birinci ve iki etapları bitmiş olan Meydanın’ yaşanabilirliğini ve sürdürülebilirliğini incelemek için seçilmiştir.

Kentsel bir meydana Sürdürülebilirlik kriterlerini belirtmek için, öncelikle sürdürülebilirlik kavramının geniş ve kapsamlı olduğu için çalışma konusunun kapsamı açıklığa kavuşturulmuştur. Bunu yapmak için, sürdürülebilirlik kavramı üzerine tartışmalar kentsel tasarım ilkelerine daraltılmıştır. Bu anlamda yukarıda da belirtildiği gibi Javadi'nin sürdürülebilir kentsel medyanı üç ana boyut açısından inceleyen yaklaşımı “sosyal”, “çevresel-fiziksel” ve “ekonomik” ana başlıkları altında benimsenmiştir. İkincisi, kentsel meydan kavramı, kentsel meydanadaki sürdürülebilirlik kriterlerini tamamen tartışmak için kentsel alan ve kamusal alan referansına göre kademeli bir yaklaşımla tanımlanmıştır. Daha sonra, literatürden elde edilen sürdürülebilirlik kriterleri üç ana başlık altında toplanmıştır.

Kimlik, çeşitlilik, yer duygusu ve konfor, sürdürülebilir kamusal alanların yaratmasında sürdürülebilirlik kavramının sosyal bileşenlerinin temelini oluşturmaktadır. Sosyal sürdürülebilirliğin kimlik ilkesi Trabzon Kent Meydanı bağlamında tarihsel kimlik ve mekânsal kimlik olarak iki parametre olarak ele alınmıştır. Tarihsel kimlik analizi için, Trabzon Kent Meydanı hakkında, yapılan tarihsel ve mekânsal çalışmalar araştırılmıştır. Kamusal bir mekân olarak Trabzon Kent Meydanı'nın tarihsel değişimi ve Trabzon kent tarihi içerisindeki rolü açıklığa kavuşturulmuştur. Trabzon Kent Meydanı tarihsel değişimlere rağmen, tüm bu süreç içerisinde insanların ve Trabzon'un anılarını barındırarak kamusalığını korumuş ve günümüzde de Trabzon kenti ve Ortahisar ilçesi için en önemli bir Tarihsel kimliği olan kamusal mekân niteliğindedir. Trabzon Kent Meydanı'nın mekânsal kimlik bağlamında, veriler doğrudan gözlem ve anket çalışmasından gelmektedir. Mekânsal kimlik olarak, Meydan'da tarihi binalar dışında tarihi ve kültürel değer sayılacak ve Trabzon'u temsil edecek öğeler olarak, Atatürk heykeli ve Trabzon Spor'un logosu bulunmaktadır. Meydan'ın tarihsel ve kültürel değerlerini yeterince yansıtamadığını ve korunmasında katkıda bulunamadığını söylenebilir ve bu durum anket sonucuyla da desteklenmektedir. Bu konu için Meydan'da Trabzon'u ve Trabzon tarihini, anılarını ve değerlerini temsil edecek öğelerin, işaretlerin ve sembollerin kullanılması önerilmektedir.

Trabzon Kent Meydanı çeşitlik analizi konusundaki veriler alanda doğrudan gözlem ve anket çalışmasındaki demografik bilgilerden oluşmaktadır. Genel anlamda Trabzon Kent Meydanı'nın Sosyal çeşitlilik analizi bakımından farklı yaş, cinsiyet, gelir gurubu ve meslekleri kapsadığını ve sosyal çeşitlik bakımından sürdürülebilir olduğu söylenebilmektedir.

Yer duygusu insanların kişisel deneyimlerine bağlı olduğu için, veriler anket çalışmasından gelmektedir. Kullanıcıların Meydan' karşı güçlü aidiyet ve benimseme hissi

olmadığını ve anket çalışması sırasında özellikle 45 yaş üstünde olan katılımcıların bazıları eski Trabzon Kent Meydan'ı özledikleri söylenmektedir. Bu bağlamda Trabzon Kent Meydanın 'da Kullanıcılar ve Meydan arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi adına, Kullanıcıların, alana daha fazla bağlanmalarını sağlamak için ve alanı benimseme duygusunun yaratılması için alana pasif ve aktif katılımın desteklenmesi; rahatlama, neşe, motivasyon olanakların sağlanması önerilmektedir.

Konfor düzeyi olarak Meydan'da rahatlık, eşitlik ve güvenlik analizi edilmiştir. Konfor analizinin verilerini, kentsel tasarım analiz araçlarıyla gözlem, doğrudan gözlem ve anket çalışması oluşturmaktadır. Meydan'da, insanların oturma-dinlenme, gibi aktivitelerine uygun donatılar ve su öğelerinin yeterli ve konforlu düzeyde sağlandığı söylenebilmektedir. Güvenlik konusunda kullanıcılarla yapılan anket sonucuna göre; Meydanın güvenli bir ortam olduğu söylenebilmektedir. İklimsel koşullardan korunacak alanlar konusunda ve dezavantajlı grupların rahat kullanımı konusunda eksik ve yetersiz oluğu ortaya çıkmaktadır. Bu konu hakkında; Meydan'ın kullanım eşitliliğini sağlamak için dezavantajlı gruplar için yapılan alt yapı ve olanakların standartlaştırılması ve Meydan Parkı'nın içerisinde bulunan özel çay-kahve alanı olarak kullanılan alanın, herkese açık ve kamu yararına tahsis edilmesi önerilmektedir.

Konum ve çevre özellikleri, ölçek, form ve erişilebilirlik; sürdürülebilir kamusal alanların yaratmasında sürdürülebilirlik kavramının fiziksel bileşenlerinin temelini oluşturmaktadır.

Tezin bu bölümünün verilerini, kentsel tasarım analiz araçlarıyla gözlem ve anket çalışması oluşturmaktadır.

Konum ve çevre özellikleriyle ilgili Meydan kentin en işlevsel; ticari, idari, hizmet ve finans sektörlerin yoğunlaştığı, ana rotalar üzerinde, merkezi iş alanının (MİA) kalbinde yer almaktadır. Uzun sokak, Maraş Caddesi, Kunduracılar Caddesi ve Çömlekçi Caddesi, kentin en hareketli sokaklarından. Meydan bu hareketli caddeleri toplayan ve dağıtan kentin en uğrak mekânıdır.

Yakın çevre ilişkisi olarak Meydanın yakın çevresiyle ilgili; doğu batı olarak oluşturulan omurga, kentin en başarılı omurgası denilebilmektedir. İşlevsel, mekânsal süreklilik, fonksiyonel ve rekreasyon dağılım uyum ve süreklilik içerisinde. Fakat bu durum kuzey güney istikametinde geçerli değildir. Meydanın güneyinde yer alan Fatih Parkı, turistik bir çekim merkezi olan Boztepe ve Meydan'ın kuzeyinde olan Ganita ve kıyı kullanımı ve sahil, süreklilik ve uyum ilişkisi olarak birbirlerini destekleyen bir koridor

oluşturulamamıştır. Bu doğrultuda Meydanın kuzeyinde ve güneyde bulunan kentsel alanlarıyla bütünleştirilmesi ve Meydan sahil ilişkisinin güçlendirilmesi önerilmektedir.

Ölçek olarak, Trabzon Kent Meydanı; avlular, alt mekânlar, kafeler ve kot farklılıkları içermektedir. Meydanın şekilleni formunu bir bütün olarak değerlendirdiğinde dikdörtgen olarak algılanabilir. Bu doğrultuda Meydan'ın boyutları yaklaşık olarak 185x86 m arasında ölçülebilir. Bu ölçeğe göre Trabzon Kent Meydanı büyük ölçek kentsel meydan kategorisine girmektedir. Alanda bulunan kot farklılıklar, alt mekânlar ve farklı oturma ve buluşma mekânları nedimiyle Meydan'ın büyüklüğü insanı rahatsız etmemektedir. . Trabzon Kent Meydanı konumu ve içerisinde barındıran çeşitlilikten dolayı insan ölçeğine yakın ve ölçek bakımından insanların rahatlık hissettiği bir kentsel kamusal mekân olarak değerlendirilebilir.

Form olarak Trabzon Kent Meydanı, Krier'in temel üç form; dar açılı üçgen dik kenarlı dörtgen ve dairesel meydan planlama tipolojilerinden, Trabzon Kent Meydanı dörtgen şekline yakınlık göstermektedir. Bir meydanın formunu oluşturan çevredeki sınır yapılarıdır, meydan için formdan daha önemli kapalılık hissi meydan genişliği ve sınır yapıların yükseklik oranıyla değerlendirilmektedir. Kapalılık düzeyi olarak Meydan, 1/2.5'lik bir oranla ideal kapalılık düzeyine sahiptir.

Trabzon Kent Meydanı'nın erişebilirlik analizi için Yaya akışı, toplu taşıma entegrasyonu, özel araç erişimi ve dezavantajlı insanların erişimi incelenmiştir. Trabzon kent içerisinde toplu taşıma türleri olarak dolmuş ve otobüs hizmet vermektedir. Dolmuş duraklarının meydanla olan yakınlığı nedeniyle dolmuş toplu taşıma sistemi meydanla güçlü bir şekilde entegre olmuş durumdadır ve bu yüzden Meydanın ulaşımını toplu taşıma olarak en çok dolmuş beslemektedir. Toplu taşıma aracı olarak otobüslerin, kalkış hareket saatlerin uzun ve düzensiz olması, belli standart kapasitesinin fazlasından yolcu alması ve otobüs duraklarının Meydan'dan uzakta olması nedeniyle meydanla iyice entegre olamamış durumdadır.

Yukarıda analiz bölümünde de anlatıldığı gibi, Meydan ve yakın çevresinde yapılan ulaşım düzenlemeleri, çevredeki trafik akışının yavaşlatılması ve yayalaştırma eylemleriyle, Meydan'ın yaya akışını ve kullanımını bariz bir şekilde etkilemiş ve desteklemiştir. Meydanın yakınlarında bulunan dolmuş durakları, Meydan ve yaya ilişkileri güçlendirmiştir. Meydan'dan elin parmakları şeklinde uzanan, Kunduracılara Caddesi, Maraş Caddesi, ve Uzun Sokak, Gazipaşa Caddesinin özel araç trafik yoğunluğuyla Meydanla olan yaya akışında sorun yaşamaktadır. İnsanların Meydan'dan karşıya geçmek isterken yoğun bir

trafik akışıyla karşı karşıya geldiği ve sorun da ciddi sorun yaşadıkları söylenebilmektedir. Bu bağlamda toplu taşıma olarak otobüslerin standartlaştırılması, zaman olarak düzenli ve yolcu kapasitesini aşmayan bir sistemin oluşturulması ve Meydan dolmuş duraklar konusunda yeni düzenlemelerin yapılması önerilmektedir. Yaya akışının entegrasyonu konusunda Gazi paşa caddesi ve Kahramanmaraş caddesinin yayalaştırılması önerilmektedir.

Bu tez çalışması kapsamında Trabzon Kent Meydanı'nın ekonomik, sürdürülebilirliği bağlamında, aktivite, kullanım, bakım ve arazi değeri incelenmiştir. Bu bölümünün verilerini de, kentsel tasarım analiz araçlarıyla gözlem ve anket çalışması oluşturmaktadır. Meydan'da geçici aktivite olarak, politik ve spor kutlamalar ve etkinlikler dışında, kültürel ve sosyal etkinliklerin yeterli düzeyde yapılmadığı söylenebilmektedir.

Trabzon Kent Meydanın 'da kalıcı aktivite alanları olarak Meydan'ını tanımlayan ve sınır oluşturan binalar genel olarak yedi kategoriye ayrılmaktadır. Bu yedi kategori içerisinde ilk sıraya yeme-içme alanları gelmektedir. Sonra turizm agantaları, bankalar (finans), konaklama, giyim, iletişim ve kamu kuruluşları sırayla gelmektedir. Kategorilere bakıldığında Meydan çevresinde genel anlamda hizmet sektörü odaklanmaktadır. Kültürel, sosyal, eğlencilen, eğlence ve etkinlik alanlar, Meydan ve yakın çevresinde yeterli düzeyde bulunmamaktadır.

Yukarıda aktivite ilgili sorunların giderilmesi için, İnsanları kent meydanına davet etmek için geçici aktivitelerin (Festivaller, toplantılar, konserler, organizasyonlar vb.) planlanması Yerel yönetimlerin insanları kentsel meydana çeken aktivitelerin organize etmesi önerilmektedir.

Kullanım olarak Meydan'ın ağırlıklı olarak buluşma ve dinlenme için kullanıldığı anket çalışmasından sonuçlanmaktadır. Bu durum Meydan'ın insanları kendi içerisinde duraklata bildiğinin göstergesidir. Üzerinden geçip başka yerlere gidilen kentsel meydanların sürdürülebilirlik düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir.

Meydan'ın bakımı anket sorucuna göre ve kullanıcıların görüşüne bakım ve onarım çalışmalarının yeterli düzeyde olmadığını göstermektedir

Son olarak kentsel meydanın ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında Trabzon Kent Meydanı ve yakın çevresinin arazi değeri analiz edilmiştir. Gelir İdaresi Başkanlığının belirlediği arazi metrekare değerine göre Meydan en yüksek değere sahip iken meydandan uzaklaştıkça değer düşüğünü görebilmekteyiz. Bu da Meydanın Çevredeki arazi değerinin artışına sebep olduğunu göstermektedir.

5. KAYNAKLAR

- Alexander, C., 1977. A pattern language: towns, buildings, construction, Oxford university press.
- Aravot, I., 2002. Back to phenomenological placemaking, Journal of Urban Design, 7,2, 201-212.
- Aydemir, Ş., Aydemir, S. E., Ökten, N., Öksüz, A., Sancar, C. ve Özyaba, M., 2004. Kentsel alanların planlanması ve tasarımı, Akademi Kitabevi, Trabzon.
- Bakar, A. H. A. ve Cheen, K. S., 2013. A framework for assessing the sustainable urban development, Procedia-Social and Behavioral Sciences, 85, 484-492.
- Brundtland, G. H., Khalid, M., Agnelli, S. ve Al-Athel, S., 1987. Our common future, New York.
- Bryer, A. ve Winfield, D., 1985. The Byzantine monuments and topography of the Pontos, 1, Dumbarton Oaks Research Library and Collection Washington, DC.
- Canter, D., 1977. The psychology of place.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T. ve Tiesdell, S., 2012. Public places-Urban spaces, Routledge.
- Childs, M. C., 2004. Town raisings: reviving the town square in the wild west, Urban Design International, 9,2, 73-80.
- Cliff, M., 2003. Urban Design: Street and Square.
- Coetzer, N., 2008. Exploring 'place-making,' city squares & other places: Cape Town's pre-apartheid spatial politics, South African journal of art history, 23,1, 139-157.
- Cooper, M. C. ve Francis, C., 1998. People places: design guidelines for urban open space, New York, 567.
- Corbett, N., 2004. Transforming cities: revival in the square, Riba Publications Limited.
- Çapa, M. ve Çiçek, R., 2004. Yirminci yüzyıl başlarında Trabzon'da yaşam, 20, Serander.
- Demirel, T., 2008. Kent Meydanları Yer Seçimine Metodolojik Bir Yaklaşım: Adana Kenti Örneği, Lisans Tezi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.
- Dempsey, N., 2008. Quality of the built environment in urban neighbourhoods, Planning, Practice & Research, 23,2, 249-264.

- Düzenli, H., 2008. Sedat Çetintaş Trabzon'da, Yıl 1937, Arredamento Mimarlık, 214, 98-105.
- Ercan, Z. M. A., 2007. Public spaces of post-industrial cities and their changing roles, Metu Jfa, 24,1, 115-137.
- Erol, Ş.E. ve Demirkaya, F.Ü. 2011. "Trabzon Kentinin Kalbi: Tarihi İzleri ile Atatürk Alanı", 7. Uluslararası Sinan Sempozyumu, Edirne, Türkiye, 28-29.
- Nisan Falahat, M., 2006. Sense of place and the factors shaping it, Fine Arts Magazine, 26.
- Francis, T., 1992. Making People-Friendly Towns.
- Gehl, J., 2007. Open space: People space, Public spaces for a changing public life, Taylor & Francis, 23-30.
- Gehl, J., 1987. Life between buildings: using public space, Reinhold Pub.
- Ghavampour, E., Vale, B. ve Del Aguila, M., 2015. Nature as a Design Element in Small Urban Public Spaces, Future of Places, Stockholm.
- Ghoomi, H. A., Yazdanfar, S.-A., Hosseini, S.-B. ve Maleki, S. N., 2015. Comparing the components of sense of place in the traditional and modern residential neighborhoods, Procedia-Social and Behavioral Sciences, 201, 275-285.
- Goodland, R., 1995. The concept of environmental sustainability, Annual review of ecology and systematics, 26,1, 1-24.
- Gordon, C., 1961. Townscape.
- Gökgür, P., 2008. Kentsel mekanda kamusal alanın yeri, Bağlam Yayıncılık.
- Günay, B., 1999. Urban design is a public policy, METU Faculty of Architecture Press.
- Harvey, D., 2008. The right to the city.
- Heath, T., Oc, T. ve Tiesdell, S. A., 2003. Public Places--Urban Space: The Dimensions of Urban Design.
- Horayangkura, V., 2012. Incorporating environment-behavior knowledge into the design process: an elusive challenge for architects in the 21st century, Procedia-Social and Behavioral Sciences, 50, 30-41.
- Jackson, J., 1985. Vernacular space, Texas Architect, 35,2, 58-61.
- Jacob, J., 1961. The Life and Death of Great American Cities.
- Jan, G. ve Lars, G., 1996. Public Spaces-Public Life.

- Javadi, H., 2015. Sustainable urban public squares, European Journal of Sustainable Development, 5,3, 361-370.
- Keleş, R., 1998. Kentbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara: İmge Kitabevi, 2.
- Krier, R. ve Rowe, C., 1979. Urban space, Academy Editions London.
- Landman, K., 2010. Whose Public Space?, Gating the streets: the changing shape of public spaces in South Africa, Routledge, 145-161.
- Laurier, E., Whyte, A. ve Buckner, K., 2001. An ethnography of a neighbourhood café: informality, table arrangements and background noise, Journal of Mundane Behaviour, 2,2, 195-232.
- Lewicka, M., 2008. Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past, Journal of environmental psychology, 28,3, 209-231.
- Low, S., Taplin, D. ve Scheld, S., 2009. Rethinking urban parks: Public space and cultural diversity, University of Texas Press.
- Lowry, H. W., 1998 Trabzon Şehrinin İslamlaşması ve Türkleşmesi (1461–1583), çev.
- Lynch, K., 1960. The image of the city, 11, MIT press.
- Lynch, K., 1984. Cities of the Mind, Reconsidering the image of the city, Springer, 151-161.
- Madanipour, A., 1996. Design of urban space: An inquiry into a socio-spatial process, Wiley Chichester.
- Madanipour, A., 2010. Whose public space, Whose Public Space?: International Case Studies in Urban Design and Development, 237.
- McKenzie, S., 2004. Social sustainability: towards some definitions.
- Miller, K. F., 2007. Designs on the public: The private lives of New York's public spaces, U of Minnesota Press.
- Moffat, A. ve Newton, A., 2010. The 21st century corporation: The Ceres roadmap for sustainability, Ceres, Boston.
- Montgomery, J., 1998. Making a city: Urbanity, vitality and urban design, Journal of urban design, 3,1, 93-116.
- Morelli, J., 2011. Environmental sustainability: A definition for environmental professionals, Journal of environmental sustainability, 1,1, 2.
- Najafi, M. ve Shariff, M., 2011. The concept of place and sense of place in architectural studies, International Journal of Human and Social Sciences, 6,3, 187-193.

- Neal, Z. P., 2010. Locating public space, Common ground, 1-10.
- Okullu, S., 2007. Non-motorized transport for mobility planning in city centres-an assesment of oppoutunities for transforming Ankara Tunalı Hilmi Street into pedestrian friendly area, Unpublished Master Thesis) Ankara: Metu.
- Özer, A., 2011. Trabzon'un kalbi Meydan, Heyamola.
- Özgen, C., 2011. The humanistic meaning of urban squares: the case of Çayyolu urban square project, Middle East Technical University.
- Pederson, M. K., 2013. Italian piazze: models for public outdoor space in sustainable communities.
- Punter, J., 1991. Participation in the design of urban space, Landscape Design, 200,1, 24-27.
- Relph, E., 2016. The Modern Urban Landscape (Routledge Revivals), Routledge.
- Robinson, J., 2004. Squaring the circle? Some thoughts on the idea of sustainable development, Ecological economics, 48,4, 369-384.
- Sancar, C. ve Acar, C., 2016. Türkiye’de kent peyzajının yeni yüzleri olarak meydanlar: Trabzon-Ortahisar “Atatürk Alanı” Dönüşüm Projesi, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 6,13, 57-73.
- Sanei, M., Khodadad, M. ve Ghadim, F. P., 2017. Effective instructions in design process of urban public spaces to promote sustainable development, World Journal of Engineering and Technology, 5,02, 241.
- Schultz, P. W., 2000. New environmental theories: Empathizing with nature: The effects of Perspective taking on concern for environmental issues, Journal of social issues, 56,3, 391-406.
- Shaftoe, H., 2008. Creating Effective Public Places, Convivial Urban Spaces, Earthscan, London, England.
- Shen, L.-Y., Ochoa, J. J., Shah, M. N. ve Zhang, X., 2011. The application of urban sustainability indicators–A comparison between various practices, Habitat international, 35,1, 17-29.
- Sitte, C., 1986. City planning according to artistic principles.
- Spreiregen, P. D., 1965. Urban design: The architecture of towns and cities, McGraw-Hill.
- Tavakolian, A., 1990. Spaces for human communication: The inner life of two urban plazas in Philadelphia: Rittenhouse and Washington Squares.
- Trancik, R., 1986. Finding lost space: theories of urban design, John Wiley & Sons.

URL-1, <https://www.pps.org/>, 20.04.2019.

URL-2, <https://www.hig.se/Ext/En/University-of-Gavle/About-the-University/Environmental-Work/What-is-sustainable-development-at-HiG/Economic-sustainability.html>, 20.04.2019.

URL-3, <https://www.kullabs.com/classes/subjects/units/lessons/notes/note-detail/1207#>, 20.04.2019.

URL-4, <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-11-sustainable-cities-and-communities.html>, 20.04.2019.

URL-5, <https://www.eea.europa.eu/publications/92-827-5263-1>, 20.04.2019.

URL-6, <https://www.pps.org/article/grplacefeat>, 20.04.2019.

URL-7, <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/urban-development/migrants-inclusion-in-cities/good-practices/inclusion-through-access-to-public-space>, 20.04.2019.

URL-8, <http://greeceancientmodern.com/agora.html>, 20.04.2019.

URL-9, <https://www.crystalinks.com/romeimperialfora.html>, 20.04.2019.

URL-10, <https://www.arch2o.com/happened-public-space-quick-guide-europes-history/>, 20.04.2019.

URL-11, <http://www.fondationlecorbusier.fr/corbuweb/morpheus.aspx?sysId=13&IrisObjectId=6159&sysLanguage=en-en&itemPos=2&itemCount=2&sysParentName=Home&sysParentId=65>, 20.04.2019.

URL-12, <https://reklamkap.com/bilgi/trabzon/97>, 20.04.2019.

URL-13, <https://www.gib.gov.tr/yardim-ve-kaynaklar/yayinlar/arsa-ve-arazi-asgari-metrekare-birim-degerleri>, 20.04.2019.

Vale, B. ve Vale, R. J. D., 2009. Time to eat the dog?: the real guide to sustainable living, Thames & Hudson.

Weber, M., 2000. Modern Kentin Oluşumu, Bakış Kitaplığı, İstanbul.

Wheeler, S., Randolph, J. ve London, J., 2009. Planning and climate change: an emerging research agenda, Progress in Planning, 72,1, 210-222.

Whyte Holly, W., 2009. Rediscovering the Center.

Woodcraft, S., 2012. Social sustainability and new communities: Moving from concept to practice in the UK, Procedia-Social and Behavioral Sciences, 68, 29-42.

6. EKLER

Cinsiyet		Kadın	Erkek			
Yaş	0-17	18-34	35-49	50-64	64 üstü	
Gelir düzeyi	0-1000	1000-2000	2000-3000	3000-5000	5000 üstü	
Meslek	Çalışmıyor	Öğrenci	Memur	Özel sektör	Ev hanımı	Emekli

Meydan ve çevresiyle ilgili görüşlerinizi işaretleyiniz lütfen.

Meydan kentin kimliğini yansıtıyor.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

1) Meydan kentin kimliğini yansıtıyor.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

2) Meydan kentin tarihi ve kültürel değerlerinin korunmasında katkıda bulunmuştur.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

3) Meydan Trabzon kenti için bir kent simgesi niteliğindedir.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

4) Meydan'da insanların oturma-dinlenme gibi aktivitelerine uygun donatılar mevcut ve uygun konumdadır.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

5) Meydan'da doğal elemanlar (çim, ağaç, çiçekler, bitkiler) ve su donatıları (çeşme, havuz, şelale) bulunmaktadır.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

6) Meydan'da insanları yağmur, güneş, rüzgar gibi iklimsel koşullardan koruyacak kapalı, yarı açık alanlar/düzenlemeler mevcuttur.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

7) Meydan'da hamile kadınlar, yaşlılar, engelliler gibi gurupların kullanımı için kolaylıklar düzenlemeler sağlanmıştır.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

8) Meydan'da kendimi güvende hissediyorum.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

9) Alanın gece aydınlatması yeterlidir.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

10) Meydan'ın bana hissettirdiği aidiyet duygusu güçlüdür.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

11) Meydan'da kendimi rahat ve mutlu hissediyorum.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

12) Uzun zaman Meydan'a gelmeyince, Meydan Park'ını özliyorum.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

13) Meydan'a kolaylıkla ulaşabiliyorum.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

14) Meydan'da ulaşımda özel araçlar, yayalar için bir kısıt oluşturmaktadır.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

15) Meydan'da erişimde farklı ulaşım seçenekleri (otobüs, dolmuş, Taksi, bisiklet, yaya) bulunmaktadır.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

16) Meydan'a genellikle nasıl ve hangi araçla geliyorsunuz?

- a) Özel araç b) Yaya c) Dolmuş
d) otobüs e) Taksi f) Bisiklet

17) Meydan'ın çevresindeki caddelerin taşıt yoğunluğundan rahatsız oluyorum.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

18) Alanda otopark sorunu vardır.

- a) Asla katılmıyorum b) katılmıyorum c) Bir fikrim yok
d) katılıyorum e) fazlasıyla katılıyorum

19) Meydan'daki etkinlikler, işlevler sizce yeterli mi?

- a) Evet b) Hayır

20) Meydan'da festivaller, konserler ve diğer sosyal organizasyonlar yeterince yapılıyor mu?

- a) Evet b) Hayır

21) Meydan ve çevresinde en çok hangi alanı kullanmayı tercih ediyorsunuz?

- a) Ağaçlıklı yeşil alanlar b) Çevredeki kafe ve restoranlar
c) Parkın içindeki çay- kahve alanı d) Heykelin etrafı
e) Merdivenli oturma yerlerin olduğu alan

22) Meydan'ı genellikle ne amaçla kullanıyorsunuz?

- a) Dinlenme b) buluşma c) Başka yerlere gitmek için üzerinden geçme
d) oturma e) diğer

23) Meydan'ı genellikle hangi zaman diliminde kullanıyorsunuz?

- a) sabah b) öğle c) Akşam d) fark etmez
7:00-12:00 12:00-18:00 18:00-24:00

24) Alandaki bakım, onarım gibi çalışmalarını yeterli buluyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

25) Genel olarak Meydan'ı beğeniyor musunuz?

- a) hiç beğenmiyorum b) biraz beğeniyorum c) orta
d) beğeniyorum e) çok beğeniyorum

ÖZGEÇMİŞ

Mohammad Seddiq SADEQ, 1992 yılında Afganistan'ın Jowzjan ilinde, Aqcha ilçesinde doğdu. İlkokul, Ortaokul ve Lise'yi Aqcha Lisesi okulunda tamamladıktan sonra. 2011 yılında girdiği Afganistan üniversite Sınavı'nda gösterdiği başarı sonucu Afganistan Devleti tarafından, yurtdışı eğitim bursu kazanarak, Türkiye'de olan Orta Doğu Teknik Üniversitesinde (ODTÜ), Mimarlık Fakültesi, Şehir ve bölge Planlama Bölümü'nde "Lisans" eğitimi almaya hak kazandı. 2016 yılında şehir plancısı olarak mezun oldu ve lisans eğitimini tamamladı. 2017 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda "Yüksek Lisans" eğitimi almaya hak kazanmıştır.